

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA-RESTORASYON PROGRAMI**

**ŞANLIURFA GELENEKSEL SİVİL MİMARLIK
ÖRNEKLERİNDEN KARAÇİZMELİLER EVİ'NİN
MİMARİ AÇIDAN İRDELENMESİ VE YENİDEN
İŞLEV KAZANDIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBRAHİM İDEMEN

İSTANBUL, 2024

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA-RESTORASYON PROGRAMI**

**ŞANLIURFA GELENEKSEL SİVİL MİMARLIK
ÖRNEKLERİNDEN KARAÇİZMELİLER EVİ'NİN
MİMARİ AÇIDAN İRDELENMESİ VE YENİDEN
İŞLEV KAZANDIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**(İBRAHİM İDEMEN)
(220211026)**

**Danışman
(Prof. Dr. Suphi Saatçi)**

İSTANBUL, 2024

27/06/2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Koruma-Restorasyon Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 220211026 numaralı İbrahim İDEMEN'in hazırladığı "Şanlıurfa Geleneksel Sivil Mimarlık Örneklerinden "Karaçizmeliler Evi"nin Mimari Açıdan İrdelenmesi ve Yeniden İşlev Kazandırılması" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 27/06/2024 Perşembe günü saat 20:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
..... şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi

Karar

1. (Danışman) Prof. Dr. Suphi SAATÇI	Kabul
2. Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÖZCAN	Kabul
3. Dr. Öğr. Üyesi Sena GÜNGÖR	Kabul
4.
5.
6. (İkinci Danışman)*.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

İbrahim İdemen

TEŐEKKÜR

Bu tezin yazılmasında katkı saylayan başta kıymetli hocam Prof. Dr. Suphi Saatçi ve buralara gelmemde emek veren tüm hocalarıma, çalışma arkadaşlarıma, konu olan yapının 1970'li yıllarda kayda alınmasında emek veren kıymetli Doç. Dr. Cihat Kürçüoğlu'na sonsuz Őükranlarımı sunarım.

İbrahim İdemen

**ŞANLIURFA GELENEKSEL SİVİL MİMARLIK
ÖRNEKLERİNDEN KARAÇİZMELİLER EVİ'NİN MİMARİ
AÇIDAN İRDELENMESİ VE YENİDEN İŞLEV
KAZANDIRILMASI
İbrahim İdemen**

ÖZET

Bu tez çalışması, Şanlıurfa ili Merkez'de yer alan geleneksel mimari örneklerinden Karaçizmeliler Evi'ni konu almaktadır. Şanlıurfa, Pınarbaşı Mahallesi 261 ada 2 parselde yer alan yapı iki katlı ve avluludur. Tez kapsamında; Şanlıurfa ili tarihi ve kültürel değerleri araştırılmış, yapının çevresiyle ilişkileri incelenmiş, grafik ve yazılı belgelemesi yapılmıştır. Şanlıurfa geleneksel evleri araştırılıp çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı; günümüze kadar ulaşan bu yapının mevcut durumunun belgelenmesi, yapıldığı dönemin özelliklerini kaybetmeden, fiziksel müdahale ve uygun işlev önerileri verilerek, yeniden işlev kazandırılması ve yapının gelecek nesillere aktarılabilmesidir. Bu amaç doğrultusunda yapının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşlev Kazandırma, Şanlıurfa, Karaçizmeliler Evi, Rölöve,Restorasyon, Restitüsyon

**ARCHITECTURAL EXAMINATION OF THE
KARAÇİZMELİLER HOUSE, AN EXAMPLE OF ŞANLIURFA
TRADITIONAL CIVIL ARCHITECTURE, AND ITS RE-
FUNCTIONAL RESTORATION**
İbrahim İdemem

ABSTRACT

This thesis is about the Karaçizmeliler House, one of the traditional architectural examples located in the center of Şanlıurfa province. Located in Şanlıurfa, Pınarbaşı District, island 261, parcel 2, the building has two floors and a courtyard. Within the scope of the thesis; The historical and cultural values of Şanlıurfa province were researched, the relationship of the building with its environment was examined, and graphic and written documentation was made. Şanlıurfa traditional houses were researched and studied. The purpose of this study; The aim is to document the current state of this structure, which has survived to the present day, to restore its function by providing physical intervention and appropriate function suggestions, without losing the characteristics of the period in which it was built, and to transfer the structure to future generations. For this purpose, survey, restitution and restoration projects of the building were prepared and implemented.

Keywords: Restoration of Function, Şanlıurfa, Karaçizmeliler House, Restoration, Resuscitation.

ÖN SÖZ

Şanlıurfa geleneksel sivil mimari örneklerinden olan Karaçizmeliler Evi daha kapsından girdiğim ilk günden bu yana bende ilgi uyandırması öte yandan mimarisi, süsleme öğeleri ve tipolojik olarak irdelendiğinde benzer örneklerinin üstünde bir özelliğe sahip bir yapı olması hasebiyle tez konum olarak seçilmiştir.

Bu yapının projelendirilmesinden tüm belgeleme çalışmasına kadar olan süreçte emek vermektan zevk duyduğum ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayabilmedeki çabalarımın verdiği zevk tüm yorgunluğumu unutturmuştur.

Konu yaptığımız bu yapı ‘‘Şanlıurfa Evleri’’ envanterinde yerini almış birçok özelliği bakımından adeta bir simge yapı konumunda olmuştur.

Bu yapının inceleyenleri zihninde güzel bir dokunuş bırakması ümidiyle.

Haziran 2024

İbrahim İdemen

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
SEMBOLLER	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. ŞANLIURFA’NIN ÇEVRE OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ.....	4
1.1. ŞANLIURFA’NIN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ.....	4
1.2. ŞANLIURFA’NIN TARİHİ.....	5
1.3. ŞANLIURFA’NIN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ	7
İKİNCİ BÖLÜM	10
2. ŞANLIURFA GELENEKSEL MİMARİSİ.....	10
2.1. GELENEKSEL ŞANLIURFA EVLERİNDE GEÇMİŞ YAŞAM.....	10
2.2. GELENEKSEL ŞANLIURFA EVLERİ GENEL ÖZELLİKLERİ.....	11
2.2.1. Yerleşim Özellikleri	12
2.2.2. Plan Özellikleri.....	15
2.2.3. Mimari Elemanlar	16
2.2.4. Cephe Özellikleri	24
2.2.5. Malzeme ve Yapım Tekniği	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	30
3. KARAÇİZMELİLER EVİ’NİN MEVCUT DURUM TESPİTİ	30
3.1. YAPININ TARİHÇESİ.....	30
3.2. YAPININ TESPİTİ VE TANIMLANMASI	36
3.2.1. Konum	36
3.2.2. Plan ve İç Mekân Özellikleri	36
3.2.3. Cephe Özellikleri	50
3.2.4. Ek Yapı Tanımı.....	53
3.2.4.1. Haremlik.....	53
3.2.4.2. Selamlık	54
3.2.4.3. Misafirlik	54
3.2.5. Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri	55
3.2.6. Mimari Öğeler.....	56
3.2.6.1. Pencereler	56

3.2.6.2. Kapılar	57
3.2.6.3. Nişler	58
3.2.6.4. Merdivenler	58
3.2.6.5. Süsler	60
3.2.7. Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı	61
3.2.8. Yapısal Arızalar ve Malzeme Bozulmaları.....	65
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	69
4. KARAÇİZMELİLER EVİ'NDE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON	69
4.1. RESTİTÜSYON.....	69
4.1.1. Restitüsyon Kaynakları.....	70
4.1.2. Restitüsyonun Değerlendirilmesi	70
4.3. RESTORASYON	71
4.3.1. Restorasyon Kaynakları.....	74
4.3.2. Restorasyon Müdahaleleri	74
4.3.2.1. Zemin Kat Odaları Müdahaleleri	75
4.3.2.2. Birinci Kat Odaları.....	78
4.3.3. Restorasyon Aşamaları	81
4.3.3.1. Sağlama	81
4.3.3.2. Tamamlama.....	81
4.3.3.3. Yenileme	81
4.3.3.4. Temizleme.....	82
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	91

SEMBOLLER

m : Metre

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Şanlıurfa İl Konumu (Anonim, 2024)	5
Şekil 2.1. Geleneksel Şanlıurfa Evleri Yerleşimi (Yüzcül, 2011)	12
Şekil 2.2. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Eyvan ve Odalar (5 Mart, 2019)	13
Şekil 2.3. Geleneksel Şanlıurfa Evlerinde Plan (Yüzcül, 2011)	14
Şekil 2.4. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Avlu (7 Mart, 2019)	15
Şekil 2.5. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Avluya Açılan Odalar (7 Mart, 2019)	16
Şekil 2.6. Geleneksel Şanlıurfa Evi Süsleme Örneği (Yüzcül, 2011)	17
Şekil 2.7. Şanlıurfa Karaçizmeliler Damdan Görünüş (7 Mart, 2019)	18
Şekil 2.8. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Oda İç Görüntüsü (7 Mart, 2019)	19
Şekil 2.9. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Avlusu (7 Mart, 2019)	20
Şekil 2.10. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Ahşap Kapı Örneği (7 Mart, 2019)	21
Şekil 2.11. Geleneksel Şanlıurfa Evi Kapı Örneği (Yüzcül, 2011)	22
Şekil 2.12. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Cephe Süsleme Örneği (7 Mart, 2019) ...	24
Şekil 2.13. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Kuzey Cephe (Akkoyunlu, 2013)	25
Şekil 2.14. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Eyvan (7 Mart, 2019)	26
Şekil 2.15. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Planı (Akkoyulu, 2013)	27
Şekil 3.1. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-1 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)	31
Şekil 3.2. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-2 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)	32
Şekil 3.3. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-3 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)	33
Şekil 3.4. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-4 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)	33
Şekil 3.5. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-5 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)	34
Şekil 3.6. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-6 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)	34
Şekil 3.7. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-7 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)	35
Şekil 3.8. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-8 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)	35
Şekil 3.9. 1006. Sokaktan Eve Giriş Kapısı (7 Mart, 2019)	38
Şekil 3.10. Kapı Arası ve Demir Kapının İçten Görünüşü (7 Mart, 2019)	39

Şekil 3.11. Batı Tarafındaki Duvar Görünümü (7 Mart, 2019)	40
Şekil 3.12. Güney Eyvanına Ulaşılan Merdiven	40
Şekil 3.13. Z-01 Nolu Zerzembeden İç Görünüşler	41
Şekil 3.14. 1K-02 Nolu Eyvandaki Kitabe	42
Şekil 3.15. Ahırdan (Develik) Görünüm	42
Şekil 3.16. Z-02 Nolu Odanın İç Görünümleri	43
Şekil 3.17. Mutfak ve Hela	43
Şekil 3.18. Mutfak	44
Şekil 3.19. Z-07 Nolu Zerzembeden İç Görünüş	45
Şekil 3.20. Z-05 Nolu Kilerden İç Görünüş	45
Şekil 3.21. Üst Kat Gezenek	46
Şekil 3.22. 1K-10 Nolu Oda Görünümler-1	46
Şekil 3.23. 1K-10 Nolu Oda Görünümler-2	47
Şekil 3.24. 1K-08 Nolu Odanın Tavanı	47
Şekil 3.25. 1K-07 Nolu Odanın Görünümü	48
Şekil 3.26. 1K-07 Nolu Odanın Tavanı	48
Şekil 3.27. 1K-11 Nolu Sandık Odası	49
Şekil 3.28. 1K-11 Nolu Sandık Odasının Tavanı	49
Şekil 3.29. 1K-02 Nolu Eyvandaki Cephe Detayı	50
Şekil 3.30. Avlu İçindeki Kuzey Cephesinden Görünüş	51
Şekil 3.32. Cephelerdeki Taş Silmeler	52
Şekil 3.32. Avludaki Doğu Duvarının Cephe Detayları	52
Şekil 3.33. 1K-07 Nolu Odanın Cephe Detayları	53
Şekil 3.34. 1K-08 Nolu Oda Pencereler	56
Şekil 3.35. 1K-08 Nolu Oda Kapı	58
Şekil 3.36. Eklenti Merdiven	59
Şekil 3.37. 1K-09 Nolu Eyvandaki Kitabe (Maşallah görünce şaş cihetten düştü tarih hüdaya eyle bu kasrı mübarek)	60
Şekil 3.38. Cephe Süslemeleri	61
Şekil 3.39. Ahşap Kapı ve Pencere Kepenkleri	63
Şekil 3.40. Pencere Detayı	63
Şekil 3.41. Taş Merdiven Detayı	64

Şekil 3.42. Korkuluk ve Pencere Detayı	64
Şekil 3.43. Ocak Nişi	66
Şekil 3.44. Dolap ve Niş Detayları	67
Şekil 3.45 Ahşap Tavanda Bozulmalar	67
Şekil 4.1. Z-01 Zerzembe Restorasyon Sonrası Görünüm	76
Şekil 4.2 Güney Eyvan Restorasyon Sonrası Görünüm	79
Şekil 5.1. Yapının Kentteki Konumu	92
Şekil 5.2. Yapının Konumu-2	93
Şekil 5.3. Vaziyet Planı	94
Şekil 5.4. Yapının Planı	95
Şekil 5.5. Zemin Kat Planı	96
Şekil 5.6. 1. Kat Planı	97
Şekil 5.7. Teras Kat Planı	98

KISALTMALAR

bkz. Bakınız

GİRİŞ

Şanlıurfa, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan tarihi ve kültürel açıdan zengin bir şehirdir. Mimari açıdan da oldukça önemli yapıları barındırmaktadır. Şanlıurfa'da sadece tarihi ve dini yapılar değil, aynı zamanda sivil mimari açısından da önemli örnekler bulunmaktadır. Şanlıurfa'da geleneksel konut mimarisi önemli bir yer tutar. Taş ve kerpiçten yapılan geleneksel Urfa evleri, tipik bir Güneydoğu Anadolu mimarisi örneğidir. Bu evler genellikle avlulu ve bahçeli olup, yazın serin kalmayı sağlayacak şekilde tasarlanmıştır (Güzel, 2013).

Geleneksel Şanlıurfa evleri bölgesel iklim koşullarına ve yaşam tarzına göre tasarlanmıştır. İçeride dönük geleneksel evler, parselin merkezinde bir veya iki avlu etrafında düzenlenen mekânlardan meydana gelmektedir. Haremlik ve selamlık avluları olarak sınıflandırılan avlular, geleneklerden etkilenen yaşam tarzını simgelemektedir. Selamlık bölümü erkek misafirlerin kullanımını içindir. Haremlik bölümü aile kullanımına yönelik ve servis alanlarının bulunduğu bölümdür. Misafirlik bölümü ise ev veya konak içinde genellikle selamlığın bir parçası olarak düşünülür. Misafirlik bölümü, genellikle selamlığın en güzel ve geniş odalarından birisidir ve misafirlerin ağırlanması için özel olarak düzenlenmiştir. Misafirlik, ev sahibinin konukseverliğini göstermek için özenle dekore edilir ve misafirlere en iyi şekilde hizmet verilir. Evlerin ana yapı malzemesi taştır. Avlu cephelerindeki taş süslemeler taş işçiliğinin gelişmişliğini göstermektedir (Karaçizmeli, 2011). Özellikle kapı ve pencere üstlerinde, eyvan kemerlerinde yer alan süslemeli taşlar bölgeye özgü nadide parçalardır. Bu çalışmada incelenmek üzere seçilen Karaçizmeliler Evi, şehrin tarihini ve geleneksel yaşam tarzını yansıtan önemli bir tarihi konaktır. Karaçizmeliler Evi, Osmanlı dönemine ait geleneksel Urfa konut mimarisinin güzel bir örneğidir. Konak, 19. yüzyılın sonlarına doğru inşa edilmiştir. Karaçizmeliler Evi, tipik bir Güneydoğu Anadolu evi olan avlulu bir yapıya sahiptir. Evin odaları genellikle avluya açılan bir revak ile çevrilidir. Konak, taş ve kerpiçten inşa edilmiştir. Bu yapı malzemeleri, Urfa'nın sıcak iklimine uygun bir yapı tarzı

oluşturur. Ayrıca, konakta tipik olarak süslü ahşap işçiliği ve oyma detaylar da bulunmaktadır.

Karaçizmeliler Evi, Şanlıurfa'nın tarihine ve kültürel mirasına önemli bir katkı sunmaktadır. Bugün bir müze olarak kullanılan konak, ziyaretçilere şehrin geçmişine ve geleneklerine dair önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Avlunun batı kenarı (doğu cephesi) düzgün kesme taştan, yalın duvarlarla sınırlandırılmıştır. Avlunun batı cephesinde, tavan yüksekliği oldukça yüksek tutulmuş bir ahır "develik" ile dikdörtgen planlı bir oda yer almaktadır. Odanın güneyindeki kare planlı mekân banyodur. Ahır "develik" dikdörtgen planlı, çapraz tonoz örtülü, doğu duvarında hayvanları bağlama ve yem verme nişleri olan oldukça karanlık bir mekândır. Avlu cephesinde dikdörtgen biçimli havalandırma pencereleri vardır. Avlunun kuzey kenarındaki kütle, tamamen güneye yönlendirilmiş olup evin kışlık bölümüdür. Zemin katta mutfak, helâ, kiler gibi mekânlar yer almaktadır. Kuzeye doğru yükselen, merdivenlerle üst katın gezeneğine ulaşılmaktadır. Burada dar bir eyvan, eyvanın batısında bir, doğusunda iki oda yer alır. Eyvanın kuzey duvarında açılan kapıdan, dikdörtgen planlı, küçük sandık odasına geçilmektedir. Eyvanın iki kenarında yer alan odalara eyvanın içinden geçilmektedir. Doğusunda yer alan ikinci odanın girişi ise önündeki gezeneğe açılmaktadır. Misafirlilik bölümü selamlığın kuzeyinde yer almakta ve orijinal halini tümüyle yitirmiştir. Selamlık ve misafirliğin bağlantısı selamlık avlusu kuzeyindeki duvarda bulunan kapı ile sağlanmaktadır. Selamlığın haremlikle bağlantısı ise selamlık avlusunun doğu duvarındaki basık kemerli kapı vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Taş döşemeli dar sokakların kenarında yer alan geleneksel Şanlıurfa evleri içe dönük kütleli yerleşim planına sahiptir. Projeksiyon ve avlu kapıları dar sokaklara açılıyor. Birbirine bitişik olarak düzenlenen evler, merkezi bir avlu etrafında planlanmış olup genellikle iki katlı olup kesme taştan yapılmıştır. Üst katlarda odalar ve eyvan, zemin katta ise servis mekanları bulunmaktadır. Şanlıurfa'da Temmuz ve Ağustos aylarında sıcaklıkların 40°C'yi aşması, Mayıs-Eylül aylarında ise 30°C olması nedeniyle evlerin açık ve yarı açık alanları aktif olarak kullanılmaktadır. Bu bölgede ayakta kalan evler on dokuzuncu yüzyıl geleneksel mimarisinin örnekleridir. Ancak günümüzde kullanımları azalmış ve yetersiz bakım ve iklimsel faktörlerden dolayı durumları kötüleşmiştir. Son yıllarda butik otel, restoran gibi bazı yapılar

ticari amaçlı olarak yenilenmiştir. Bu çalışmada da Karaçizmeliler Evi'nin restorasyonu ile tarihi dokudaki diğer benzer evlerin restorasyonu için yol gösterici olması hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, tarihi Şanlıurfa içerisinde ayakta kalan örneklerden biri olan Karaçizmeliler Evi'nin belgelenmesi, yapısal ve morfolojik sorunlarını analiz edilmesi ve uygun müdahale kararlarının uygulanmasıdır. Müdahale kararlarının temel esaslarından biri özgün mimari özelliklerin kaybolmamasıdır. Ana yaklaşım yeni bir fonksiyon kazandırılarak gerekli bakımın sağlanmasıdır.

Çalışma sırasında birincil kaynak binanın kendisidir. İkincil kaynaklar yazılı kaynaklar, sözlü kaynaklar, yayınlanmış kitap ve makalelerdir. Geleneksel Şanlıurfa evlerinin özelliklerini inceleyen kaynaklar şunlardır:

- Akkoyunlu, Z. (2013). Karaçizmeliler Evi Araştırması.
- Güzel, A. (2013). Coğrafi Özellikleri Bakımından Anadolu Şehirlerindeki Geleneksel Konutlar: Şanlıurfa Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 8(12).
- Ökten, Ş., & Çeken, H. (2008). Şanlıurfa'nın Turizm Pazar Potansiyeli ve GAP Bölgesi Kalkınmasındaki Önemi. *Verimlilik Dergisi*, (1), 107-125.
- Sivrekli, E., & Sarıışık, G. (Eds.). (2019). *Şanlıurfa ili kırsal kadın profili demografik, sosyo-ekonomik ve istihdam perspektifli bir araştırma*. Ekin Basın Yayın.
- Sönmez, M., & Akgül, V. (2013). Şanlıurfa şehrinin alansal gelişiminin tarihi yapıların konumları ve uydu görüntüleri ile belirlenmesi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (61), 45-62.
- Şahinalp, M. S. (2006). Şanlıurfa Şehri'nin Kuruluşuna Etki Eden Etmenler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(1), 105-127.
- Kürkçüoğlu, A. C., & Küçük, Y. (2011). *Urfa: "fotoğraflarla evvel zaman İçinde..."*. Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞANLIURFA’NIN ÇEVRE OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

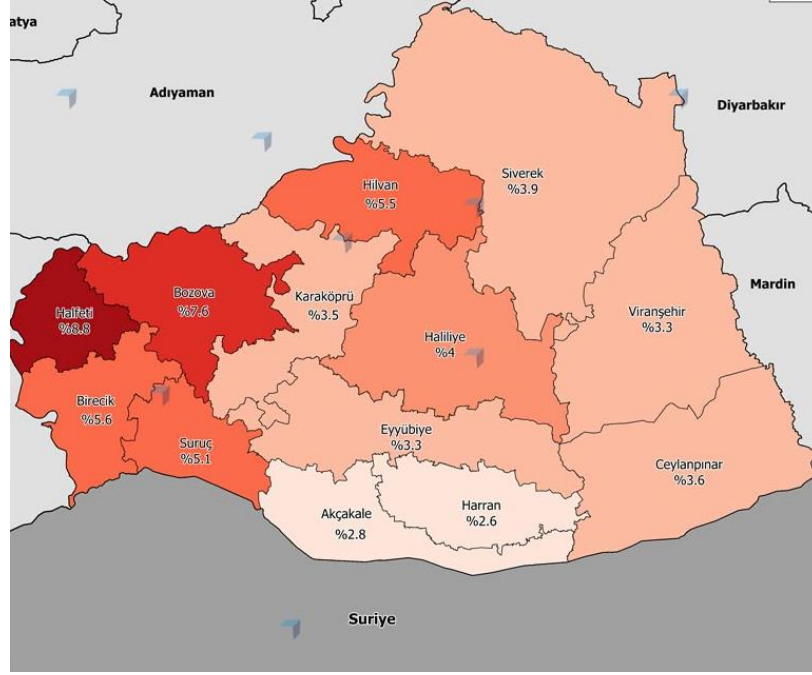
Şanlıurfa, çeşitli çevresel özelliklere sahip olan bir şehirdir. Coğrafi konumu nedeniyle iklim koşulları genellikle kurak ve sıcaktır. Bu durum, su kaynakları açısından şehri zorlayıcı hale getirmektedir. Şehirde su kaynaklarının etkin ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi önemli bir konudur (Şahap, 2015).

Tarımın yoğun olarak yapıldığı Şanlıurfa'da tarımsal faaliyetler çevresel etkilere yol açabilir. Tarım ilaçlarının kullanımı, sulama yöntemleri ve toprak erozyonu gibi konular çevre sağlığı açısından dikkate alınması gereken unsurlardır. Şehrin sanayi sektörünün gelişmeye başlamasıyla birlikte çevresel etkiler de artmıştır (Sönmez ve Akgül, 2013). Gıda işleme, tekstil ve deri gibi sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin çevresel etkileri yönetilmesi gereken önemli bir konudur. Turizm potansiyeline sahip olan Şanlıurfa'da, turizmin çevresel etkilere duyarlı bir şekilde geliştirilmesi önemlidir. Tarihi ve doğal güzelliklerin korunması, çevreye duyarlı turizm faaliyetlerinin teşvik edilmesi gerekmektedir (Benek ve Şahap, 2017).

Özetle, Şanlıurfa çevresel açıdan çeşitli zorluklarla karşı karşıya olan ancak çevresel potansiyele sahip bir şehirdir. Çevresel etkilerin en aza indirilmesi ve çevrenin korunması için sürdürülebilir politikaların uygulanması önemlidir.

1.1. ŞANLIURFA’NIN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Şanlıurfa, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan tarihi ve kültürel zenginlikleriyle önemli bir şehirdir. Coğrafi olarak Fırat Nehri'nin kenarında, Harran Ovası'nın güneybatısında konumlanmıştır. Şanlıurfa Şehri; Türkiye'nin güneydoğu kesiminde, deniz seviyesinden 518 metre yükseklikte, 30 - 36 K enlemleri ile 37 - 40 D boylamları arasında yer almaktadır. Doğuda Mardin, batıda Gaziantep, kuzeybatıda Adıyama, kuzeyde ise Diyarbakır illeri bulunmaktadır. Güneyinde ise 1921 yılında Ankara Anlaşması ile çizilen 223 kilometrelik Suriye sınırı bulunmaktadır (Güzel, 2013) (Şekil 1.1).

Şekil 0.1. Şanlıurfa İl Konumu (Anonim, 2024)

Şehrin iklimi tipik olarak karasal iklim özellikleri göstermektedir, bir diğer deyişle kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kurak geçmektedir. Şehirde tarıma elverişli topraklar bulunur ve buğday, arpa, pamuk, nohut gibi ürünler yetiştirilir. Şanlıurfa'nın coğrafi yapısında önemli bir yere sahip olan Birecik Barajı, Fırat Nehri üzerinde yer alır ve sulama, enerji üretimi gibi alanlarda önemli bir kaynak oluşturur. Ayrıca şehir, tarihi ve kültürel açıdan da zengindir. Göbekli Tepe gibi dünyanın en eski tapınak komplekslerinden biri bu şehirde bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Balıklı Göl, Rızvaniye Camii, Harran Ovası gibi önemli turistik ve tarihi mekanlara da ev sahipliği yapar (Tanrıverdi, 2019).

1.2. ŞANLIURFA'NIN TARİHİ

Şanlıurfa, binlerce yıllık geçmişiyle önemli bir tarihi mirasa sahip olan bir şehirdir. Tarih öncesi dönemlerden itibaren yerleşimlere ev sahipliği yapmış olan şehir, Mezopotamya'nın en eski yerleşimlerinden biridir. Şehir, birçok medeniyetin izlerini taşır ve tarih boyunca birçok farklı kültüre ev sahipliği yapmıştır (Güzel ve Güzel, 2013).

Şanlıurfa'nın doğusunda, doğu ile batının buluşma noktası olan Örencik Köyü yakınlarında 1995 yılında başlayan arkeolojik kazılar, Göbekli Tepe'de dünyanın en eski tapınağının keşfedilmesine yol açtı (Ökten ve Çeken, 2008). Buradan Neolitik çanak çömlek dönemine (M.Ö. 11.000) ait buluntular, Urfa'nın 12.000 yıllık bir tarihi geçmişe sahip olduğunu göstermiştir. Üç metre uzunluğunda ve bir ton ağırlığındaki T şeklindeki dikilitaşlar, büyük insan başları, domuz, boğa, aslan başları ve kireçtaşından oyulmuş figürler ile çeşitli hayvan kabartmaları Anadolu'nun en eski plastik sanat eserlerini oluşturmaktadır (Sönmez ve Akgül, 2013). Şanlıurfa tarih boyunca birçok isimle anılmıştır. Bunlardan en uzun süre kullanılanları; "Edessa (Edes)", "Urhay (Orrhei veya Orhai)" ve "Ruha" isimleridir. Arkeologların "Bereketli Hilal" adını verdiği Mezopotamya'nın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Şanlıurfa, ticaret yollarının üzerinde bulunması ve su kaynaklarına yakın olması nedeniyle uzun yıllar stratejik öneme sahiptir (Şahinalp, 2006). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizler Şanlıurfa'yı işgal etmiştir. Bu işgal yedi ay sürmüş ve 1919'da İngilizlerin Musul'a tepki olarak bölgeden çekilmesiyle Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Fransız işgalinden sonra başlayan yerel direniş hareketleri 5 ay 10 gün sonra meyvesini verdi ve Fransızlar 11 Nisan 1920'de şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Bu direnişi anmak amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi 12 Haziran 1984'te kente "Şanlı" unvanını vermiştir. Urfa, kuruluşundan bu yana konumu ve stratejik önemi nedeniyle ticaret yolu üzerinde birçok topluluğa ev sahipliği yapan bir kenttir. Aynı zamanda tarihi zenginlikleri ve Orta Doğu ülkeleri nedeniyle zengin bir siyasi ve sosyo-kültürel geçmişe sahiptir. Roma, Bizans, erken İslam ve Türk kültürlerinden etkilenmiş, üç kutsal din tarafından da kutsal kabul edilen bir şehirdir (Birinci ve ark., 2018).

Şanlıurfa'nın tarihi, Sümerler, Akadlar, Babilliler, Asurlular, Hititler, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Emeviler, Abbâsîler ve Osmanlılar gibi birçok önemli medeniyetin etkisi altında şekillenmiştir. Bu medeniyetlerin her biri şehre farklı bir kültürel ve tarihi miras bırakmıştır. Şehir, tarihi açıdan önemli bir dini merkez olarak da bilinmektedir. Hz. İbrahim'in doğduğu ve büyüdüğü yer olarak kabul edilen Urfa, Hristiyanlık ve İslam inancı için de kutsal bir şehirdir. Bu nedenle şehirde birçok dini yapı ve tarihi eser bulunmaktadır (Manci, 2013). Göbekli Tepe gibi dünyanın en eski tapınak komplekslerinden birinin bulunduğu Şanlıurfa, arkeolojik açıdan da büyük

öneme sahiptir. Ayrıca şehir, Osmanlı döneminde de önemli bir kültürel ve tarihi merkez olmuştur. Günümüzde tarihi ve kültürel zenginlikleriyle dikkat çeken Şanlıurfa, turizm açısından da büyük potansiyele sahiptir (Söğüt ve ark., 2011).

1.3. ŞANLIURFA'NIN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Şanlıurfa, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan önemli bir şehirdir. Sosyo-ekonomik olarak çeşitli özelliklere sahiptir. Şehirde tarım önemli bir geçim kaynağıdır ve genellikle küçük aile işletmeleri tarafından yürütülmektedir. Buğday, arpa, pamuk, nohut gibi ürünler başlıca tarım ürünleridir. Şanlıurfa'da sanayi sektörü de gelişmeye başlamıştır. Başta gıda işleme, tekstil ve deri sektörleri olmak üzere çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler bulunmaktadır (Karadaş, 2017). Ancak sanayi alanında istenilen düzeyde bir gelişme henüz gerçekleşmemiştir. Şehirde işsizlik oranı genelde yüksektir ve özellikle genç nüfus arasında işsizlik sorunu önemli bir konudur. Bu durum, şehirdeki sosyo-ekonomik dengeleri etkilemektedir (Benek, 2013).

Şanlıurfa'nın ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Son yıllarda Atatürk Barajı'nda yapılan turizm ve balıkçılık da il ekonomisine katkı sağlamaktadır. Uzun süredir önemli ulaşım yolları üzerinde olması nedeniyle iş dünyasının canlı olduğu Şanlıurfa, bir sanayi kenti olamamanın acısını yaşamaktadır. Bölge büyük bir tarımsal potansiyele sahip olmasına rağmen, bu potansiyeli sanayiye dönüştürecek organize sermaye, girişimcilik ve eğitilmiş iş gücünden yoksundur. Bu nedenle tarımdan elde edilen gelirler genellikle gayrimenkul yatırımlarında kullanılmaktadır. Bölgedeki toprak dağılımı, elverişsiz iklim koşulları, tarımsal girdinin yetersiz olması, birim araziden verimi azaltsa da yem için ayrılan arazi miktarını da arttırmaktadır (Davran ve ark., 2020). Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP)'ın yarattığı gelişmeye rağmen bölgede adaletsiz dağılım ve yönetim sisteminin devam etmesi nedeniyle toplumun her kesimi GAP'ın sağladığı zenginlikten eşit şekilde yararlanamamaktadır. 1970'li yıllarda bölgede sanayi kurulmasına yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Bu amaçla 1968 yılında et fabrikası, 1973 yılında Urfa pamuk ipliği sanayi, 1976 yılında Urfa sirke fabrikası, 1977 yılında Hilvan yem fabrikası, Urfa tarım makineleri fabrikası ile halı ve yün fabrikası açılmıştır. Ceylanpınar Devlet Tarım Şirketi deneme çiftliği, Şanlıurfa'nın

Ceylanpınar ilçesinde yer almaktadır (Kaynak ve ark., 2016). 1943 yılında kurulan şirket çiftçilik, bahçecilik ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Sanayinin Şanlıurfa ekonomisine katkısı tarıma dayalı sanayiden gelmektedir. Tarıma dayalı sanayilerin başında tahıl ve pamuk geliyor. Tekstil endüstrisi, bulgur ve tahıl fabrikaları ilin en önemli endüstri dallarıdır. Hayvancılık da Şanlıurfa ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. TÜİK 2020 verilerine göre Şanlıurfa'da koyun sayısı 1.591.589, 269.729 büyükbaş ve 247.406 keçi olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2020). Bu verilere dayanarak Şanlıurfa'nın ülkemizin en önemli merkezlerinden biri olduğu söylenebilmektedir. Kentin sosyo-kültürel yaşamı ona dinamizm ve kimlik kazandırmaktadır (Aydın ve Çelen, 2017). Toplum ve birey arasındaki ilişkiyi fiziksel mekânın dışına taşıyarak kişide aidiyet duygusu yaratır. İnsan yaşadığı coğrafyayı inanç, ahlak, değerler, sanat gibi kavramlarla somutlaştırır; bu kavramlar sayesinde kişisel özelliklerini koruyarak, üyesi olduğu toplumun davranış ve düşünce kalıplarına göre hareket etmeye başlar. Bu aşamada bireyin toplum içinde inşası başlar. Birey artık sadece kendisini değil, üyesi olduğu toplumu ve kültürü de temsil etmektedir. Bu bağlamda toplumun kolektif aklını, hafızasını ve aklını bireyin öznel dünyasından ayrı düşünmek mümkün değildir (Siverekli ve Sarıışık, 2019). Şanlıurfa çok kültürlü bir kent olup, Türkmen, Kürt, Arap, Zaza gibi farklı etnik kökenlerden insanların bir arada yaşadığı gibi Sünni, Alevi, Ezidi gibi dini gruplardan da insanlar bir arada yaşamaktadır. Listelenen gruplar arasında Birecik'in Türkmen nüfusu; Harran, Akçakale ve Ceylanpınar'daki Araplar; Suruç, Viranşehir, Bozova, Hilvan ve Halfet'teki Kürtler; Zazalar Siverek'e odaklanmıştır. Sayıları azalsa da Viranşehir'in bazı köylerinde Ezidiler, Kısas ilçesinde ise Aleviler de hala yaşamaktadır (Tel, 2021). Tüm bu gruplar kent merkezinde yer aldığı gibi son yıllarda köylerden kentlere göç de yaşanmaktadır. Kentin çarşısında şalvarlı, elbiseli ve kravatlı insanlar görülmektedir. Bu grupların yüzyıllardır bir arada ve barış içinde yaşamasındaki en önemli etken, bölgede hâkim olan geleneklerdir (Gürbüz ve Karabulut, 2008).

Şanlıurfa, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle turizm potansiyeline sahip bir şehirdir. Ancak turizm sektörü henüz istenilen düzeyde gelişmemiştir. Şehirdeki turizm potansiyelinin daha etkin bir şekilde değerlendirilmesi için çeşitli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Özetle, Şanlıurfa sosyo-ekonomik açıdan çeşitli zorluklarla karşı karşıya olan ancak büyük potansiyele sahip bir şehirdir. İlerleyen dönemlerde

yapılan doğru yatırımlarla şehrin sosyo-ekonomik yapısının daha da güçlenmesi ve gelişmesinin mümkün olacağı düşünölmektedir (Davran ve ark., 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞANLIURFA GELENEKSEL MİMARİSİ

Şanlıurfa'nın geleneksel konutları genellikle taş ve kerpiç malzemelerden yapılmıştır. Yapıların dış cephesinde genellikle sıvalı ve beyaz badanalı duvarlar tercih edilir. Evler genellikle avlulu yapılar şeklindedir ve avlular aile yaşamının merkezi konumundadır (Karaçizmeli, 2011). Geleneksel Şanlıurfa evlerinde genellikle iki katlı yapılar yaygındır. Alt katta hayvanların barındığı ahırlar ve depo alanları bulunurken, üst katta ise aile yaşamı için odalar yer alır. Evler genellikle geniş ve ferah bir plana sahiptir. Şanlıurfa'da geleneksel mimariyi yansıtan önemli bir diğer öge ise taş işçiliğidir. Şehirdeki tarihi yapılar ve camilerde görülen taş işçiliği, bölgenin mimari geleneğinin önemli bir parçasını oluşturur. Özellikle göz alıcı süslemeler ve işlemler geleneksel mimarinin önemli özelliklerindedir (Bekleyen ve Melikoğlu, 2019).

Günümüzde Şanlıurfa'da modern yapılaşma süreciyle birlikte geleneksel mimari öğelerin korunması ve yaşatılması önem arz etmektedir. Şehirdeki geleneksel mimari örnekleri, bölgenin kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

2.1. GELENEKSEL ŞANLIURFA EVLERİNDE GEÇMİŞ YAŞAM

Geleneksel Şanlıurfa evleri, geçmişte aile yaşamının merkezi konumundaydı ve genellikle geniş aileler tarafından paylaşılan mekânlardı. Evler, genellikle avlulu yapılar şeklinde inşa edilmişti. Avlu, ailenin günlük yaşamında önemli bir role sahipti ve aile bireylerinin bir araya gelerek vakit geçirdiği, misafirlerin ağırlandığı bir alan olarak kullanılıyordu (Turan, 2009).

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde genellikle alt katta ahır ve depo gibi işlevsel alanlar bulunurken, üst katta ise aile yaşamı için odalar yer alırdı. Odaların dizaynı ve kullanımı ise elbette aile yapısına ve ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermiştir. Odalar genellikle büyük ve ferah ve çoğunlukla doğal malzemeler kullanılarak dekore edilmiştir (Gönül ve Açıanal, 2015). Evlerdeki yaşam, geleneksel aile yapısına

göre şekillenmiştir. Geniş ailelerin yaşadığı evlerde büyüklerin otoritesi önemliydi ve aile içi ilişkiler bu otorite çerçevesinde düzenlenmiştir. Aile bireyleri arasındaki dayanışma ve yardımlaşma da geleneksel ev yapısının önemli bir parçası olmuştur. Geleneksel Şanlıurfa evlerinde günlük yaşamın ritmi genellikle tarım ve hayvancılık faaliyetlerine göre belirlenmiştir. Aile üyeleri, günün büyük bir kısmını tarım ve hayvancılıkla uğraşarak geçirdikleri için, evlerin çevresinde genellikle tarım arazileri ve hayvan barınakları bulunmuştur (Ağar, 2021).

Bu bağlamda, geleneksel Şanlıurfa evleri geçmişte aile yaşamının merkezi konumunda olmuştur ve genellikle geniş aileler tarafından paylaşılan mekânlardır. Evler, ailenin günlük yaşamında önemli bir role sahip olan avlularıyla, doğal malzemelerle dekore edilmiş odalarıyla ve geleneksel aile yapısının yansıması olan yaşam biçimiyle öne çıkmıştır.

2.2. GELENEKSEL ŞANLIURFA EVLERİ GENEL ÖZELLİKLERİ

Şanlıurfa'da geleneksel evler genellikle taş ve kerpiçten yapılmıştır. Bu evlerin genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Karaçizmeli, 2011; Çiftçi, 2021):

- Taş ve kerpiç yapı: Şanlıurfa'nın sıcak iklimine uygun olarak yapılmış olan evler genellikle taş ve kerpiç malzemelerden inşa edilmiştir.
- Avlu ve bahçe: Geleneksel Şanlıurfa evlerinde genellikle avlu veya bahçe bulunur. Bu alanlar, aile bireylerinin bir araya gelip vakit geçirdiği sosyal mekanlar olarak kullanılır.
- Yüksek tavanlar: Genellikle geleneksel Şanlıurfa evlerinde yüksek tavanlar bulunur. Bu, evin içerisini serin tutmaya ve havalandırmaya yardımcı olur.
- Süslemeler ve nakışlar: Evlerin iç ve dış cephesinde çeşitli süslemeler ve nakışlar yoğundur. Bu süslemeler genellikle el işçiliği ile yapılmıştır ve evin estetiğini arttırmaktadır.
- Geniş aileler için tasarım: Geleneksel Şanlıurfa evleri genellikle sosyo-ekonomik yapıya uyum olarak geniş ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmıştır. Bu nedenle, geniş ve ferah alanlara sahiptirler.

Bu özellikler Şanlıurfa'da geleneksel evlerin genel yapısını yansıtmaktadır. Ancak, bireysel evlerde farklılıklar olabilir ve her ev kendine özgü nüanslara sahiptir

ve geleneksel Şanlıurfa evlerinin mimari özellikleri alt başlıklar halinde incelenmiştir.

2.2.1. Yerleşim Özellikleri

Eski Şanlıurfa evleri genellikle dar sokaklarda ve birbirine yakın şekilde konumlanmıştır. Bu evler genellikle tek katlıdır ve geniş avlulara veya iç bahçelere sahiptir (Şekil 2.1). Evlerin girişleri genellikle avluya açılır ve avlu, aile bireylerinin bir araya geldiği ve sosyal etkinliklerin gerçekleştirildiği bir alan olarak kullanılmaktadır (Yüksel, 2018).

Şekil 0.1. Geleneksel Şanlıurfa Evleri Yerleşimi (Yüzgöl, 2011)

Geleneksel Şanlıurfa evleri genellikle taş ve kerpiçten yapılmıştır ve genellikle dam yapısına sahiptir. Damlar, evlerin sıcak iklimde serin kalmasına ve yağmur sularının akmasına olanak tanımaktadır. Evler genellikle yüksek tavanlıdır ve iç mekanları serin tutmak için doğal havalandırmaya sahiptir. Ayrıca geleneksel Şanlıurfa evleri genellikle ailelerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır. Geniş aileler için

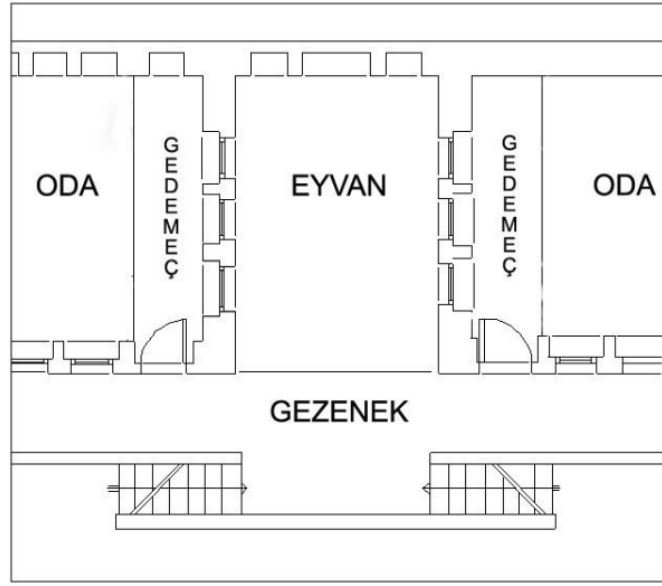
yeterli alan sağlayacak şekilde planlanmıştır (Parvaresh, 2013). Evler genellikle geleneksel dokuma halılarla döşenmiştir ve duvarlarda geleneksel süslemeler ve nakışlar bulunmaktadır. Geleneksel Şanlıurfa evleri, bölgenin iklimine, kültürüne ve yaşam tarzına uygun olarak tasarlanmıştır ve genellikle bölgenin mimari ve kültürel mirasını yansıtan önemli yapılar olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'de farklı iklim tiplerinin varlığı bina yapılarını da etkilemiştir. Geleneksel Türk evlerinde ortak oda ve odaların düzeni iklime göre değişiklik göstermektedir. İklim ortak alanın dış dünyayla iletişimini de etkilemiştir. Bazı ev tiplerinde ortak oda kapatılarak özel bir alana dönüştürülürken, bazılarında ise açık bırakılarak avluya dönüştürülmüştür. Güneydoğuya bakan evlerde ortak alanlar genellikle avlu şeklinde görülmektedir (Güney, 2022). Asya ülkelerindeki evlerin planlanması ve tasarımında arazi, rüzgar ve güneş yönü de önemli rol oynamıştır. Bu nedenle Şanlıurfa evlerinin yerleşim planının oluşturulmasında en önemli etken iklim olmuştur. Bazı evler sadece yazın kullanılırken bazıları ise sadece kışlık olarak inşa edilmektedir. Bazı evlerde yazlık ve kışlık kısımlar bir arada bulunmaktadır. Yazlık veya kışlık kullanıma uygun olarak tasarlanan evlerin yanı sıra eyvanların yönü de güneşin açısına göre ayarlanarak yazlık ve kışlık sınıflar oluşturulmuştur (Şekil 2.2). Geleneksel Şanlıurfa evlerinin çoğunda eyvan bulunmaktadır (Öcal, 2013).

Şekil 0.2. Şanlıurfa Karacizmeli Evi Eyvan ve Odalar (5 Mart, 2019)

Sıcak ve kuru iklime sahip bölgelerde, doğudan ve batıdan gelen kontrolsüz güneş ışınlarının engellenmesi için evlerin ana cephelerinin güney-kuzey yönüne bakması gerekmektedir (Şekil 2.3.). Evlerde kışın güneye bakan ve güneş ışığı alan odalar kışlık oda, kuzeye bakan ve yazın serin olan odalar yazlık oda olarak kullanılmıştır.

Şekil 0.3. Geleneksel Şanlıurfa Evlerinde Plan (Yüzgöl, 2011)

Bölgede sıcaklığın yüksek olması nedeniyle evler genellikle kalın duvarlı olarak yapılmıştır. Alt katlar genellikle tonozludur. Avlular geniş ve yüksek duvarlıdır. Bu, sadece mahremiyet sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda avluya ve ara sokaklara da gölge sağlamaktadır. Yaz sıcağına karşı yiyecekler, bozulmaması için yer üstünde veya yer altında yarım kiler şeklinde inşa edilen kiler veya kilerlerde saklanır. İklim sıcak ve yağışlı olduğundan çatılar düzleşerek dam halini almıştır. Sıcak ve kuru iklime sahip bölgelerde rüzgar genellikle kum ve toz taşıdığından çatı kullanımı tercih edilmemektedir. Öte yandan rüzgarı kesmek için evler yan yana inşa edilmiştir. Ayrıca caddenin hakim rüzgar yönüne dik yerleştirilmesi yerine nişlerle organik bir doku oluşturularak evlere ulaşan rüzgar azaltmaktadır (Aykal ve ark., 2019). Şekil 2.1'de de görüldüğü üzere dar sokakların oluşturulması evlerin

cephelerine gelen doğrudan güneş ışınımını da azaltmaktadır ve bu da evin ısıl konforunda avantaj yaratmaktadır.

2.2.2. Plan Özellikleri

Eski Şanlıurfa evlerinin plan özellikleri genellikle geleneksel bir düzene sahiptir. Evler genellikle dikdörtgen veya kare planlı olup, avlu veya iç bahçeye odaklanmış bir düzenleme görülmektedir (Şekil 2.4). Evler genellikle avluya veya bahçeye açılan bir kapı veya geçitle başlar ve bu alan genellikle evin merkezi noktasıdır (Payaslı Oğuz ve Arkan, 2019).

Şekil 0.4. Şanlıurfa Karacizmeli Evi Avlu (7 Mart, 2019)

Evin avlusuna veya bahçesine açılan odalar genellikle aile odaları veya misafir odaları olarak kullanılır. Bu odalar geniş ve ferah olup, aile bireylerinin ve misafirlerin bir araya gelip dinlenmeleri veya vakit geçirmeleri için kullanılmaktadır. Evlerin diğer odaları genellikle avluya veya bahçeye paralel olarak sıralanır. Mutfak ve depo gibi alanlar da avlunun veya bahçenin arkasında yer alırken, yatak odaları ve benzeri alanlar avlunun veya bahçenin yanında veya önünde yer almaktadır (Erdem, 2018).

Şekil 0.5. Şanlıurfa Karacizmeli Evi Avluya Açılan Odalar (7 Mart, 2019)

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde odalar arasında doğal bir geçiş sağlanır ve koridorlar genellikle az kullanılmaktadır (odalar arasındaki bağlantı genellikle doğrudan sağlanır). Bu durum evin içindeki sirkülasyonu kolaylaştırır ve odalar arasında daha samimi bir atmosfer oluşturulmasına yardımcı olur. Genel olarak, eski Şanlıurfa evlerinin plan özellikleri, geleneksel yaşam tarzına ve ihtiyaçlara uygun olarak tasarlanmış ve ev sahiplerine geniş, ferah ve fonksiyonel bir yaşam alanı sunmak üzere düzenlenmiştir şeklinde özetlenebilmektedir (Karacizmeli, 2011).

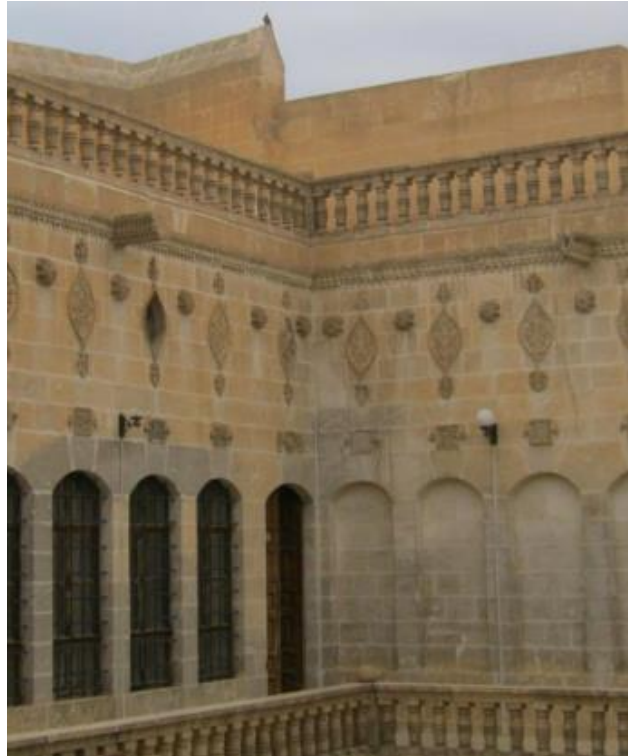
2.2.3. Mimari Elemanlar

Geleneksel Şanlıurfa evlerinde görülen önemli mimari elemanlar şunlardır:

- Kiremitsiz damlar,
- Yüksek tavanlar,
- Geniş avlular ve iç bahçeler,
- Ahşap süslemeler,
- Kapı ve pencereler,
- Dış cephe süslemeleri.

Taş ve kerpiç kullanımı; Evler genellikle taş ve kerpiç malzemelerden yapılmıştır. Bu malzemeler, bölgenin iklimine uygun sağlam ve dayanıklı yapılar

oluşturmak için tercih edilmiştir. Taş, şanlıurfa evlerinin temel yapı malzemesidir. Genellikle yerel taş ocaklarından elde edilen doğal taşlar kullanılarak yapılan evler, sağlam ve dayanıklı bir yapıya sahiptir. Taşlar genellikle dözgün olmayabilir, bu da evlere kendine özğü bir karakter ve estetik katmaktadır. Taşlar, duvarların yapımında kullanıldığı gibi, evlerin temelinde de sıkça kullanılmaktadır. Kerpiç ise şanlıurfa evlerinde sıkça kullanılan bir diğer malzemedir. Toprak, saman ve su karışımıyla elde edilen kerpiçler, güneşte kurutulularak sağlam bir yapı malzemesi haline gelir. Kerpiler genellikle duvarların yapımında kullanılır ve üzerleri sıvanarak dözgün bir yüzey elde edilir. Kerpiç duvarlar, taş duvarlara göre daha hafif ancak yine de dayanıklıdır. Geleneksel şanlıurfa evlerinde taş ve kerpiç, sadece yapı malzemesi olarak değil, aynı zamanda mimari süslemelerde de kullanılır (şekil 2.6). Özellikle kapı ve pencere kenarlarına yapılan işlemelerde taş ve kerpiç detaylar kullanılarak evlerin estetik görünümu artırılır (Gönül ve Aanal, 2015).

şekil 0.6. Geleneksel şanlıurfa Evi Süsleme Örneği (Yüzgül, 2011)

Damlar: Şanlıurfa'da iklim özellikleri nedeniyle evlerin çoğunda çatı yerine dam tercih edilmiştir. Damlar yağmur sularının akmasını sağlarken, aynı zamanda evin içini sıcak havalarda serin tutmaya yardımcı olur. Kiremit çatılar yerine dam kullanımı karakteristik bir görünüm kazandırır. Bu alan genellikle oturma alanı olarak düzenlenir ve geleneksel Şanlıurfa evlerinin sosyal yaşantısına önemli bir katkı sağlar. Ayrıca, damlar geceleri serinleyen hava ile evin iç mekanlarını doğal bir şekilde havalandırır. Genellikle ahşap işçiliği ile süslenen bu damlar, evlerin dış cephesine karakteristik bir görünüm kazandırır. Ayrıca, damların üzerine genellikle bitki örtüsü ekilerek, yeşil bir çatı görünümü oluşturulur ve çevreye katkı sağlanır. Damın yapısına ve büyüklüğüne göre, altında farklı amaçlar için kullanılan alanlar oluşturulmuştur (Şekil 2.7). Bazı evlerde damın üzerine ahşap sedirler veya minderler yerleştirilerek dinlenme ve misafir ağırlama alanları oluşturulurken, bazı evlerde ise açık mutfaklar veya oturma grupları yer almaktadır, bu nedenle de evlerin mimari kimliğinin önemli bir parçasıdır. Damlar, bölgenin geleneksel yapı tarzını yansıtırken, aynı zamanda evlerin iklimsel koşullara uygunluğunu da gösterir (Aksoy, 2009).

Şekil 0.7. Şanlıurfa Karaçizmeliler Damdan Görünüş (7 Mart, 2019)

Yüksek tavanlar: Geleneksel Şanlıurfa evlerinin çoğunda yüksek tavanlar bulunur. Bu, evin iç mekanını daha ferah ve havadar hale getirmektedir. İlk olarak, yüksek tavanlar, evin içini daha ferah ve geniş gösterir. Bu sayede evde yaşayanlar daha rahat hisseder ve daha fazla hareket özgürlüğüne sahip olurlar. Ayrıca, yüksek tavanlar, evin içine daha fazla doğal ışık girmesini sağlar, bu da evin daha aydınlık ve enerjik bir atmosfere sahip olmasını sağlar. Yüksek tavanlar ayrıca, evde daha iyi bir hava dolaşımı sağlar (Şekil 2.8). Sıcak hava yükselirken, tavanın yüksekliği nedeniyle üst kısımlarda birikir ve alt kısımlar daha serin kalır. Bu da evde daha konforlu bir ortam oluşturur. Geleneksel Şanlıurfa evlerinde yüksek tavanlar aynı zamanda estetik bir özellik olarak da görülür. Yüksek tavanlar, evin dışarıdan görünümüne farklı bir boyut kazandırır ve evin mimari kimliğini vurgular (Aykal ve ark., 2019; Büyükçam ve Zorlu, 2018).

Şekil 0.8. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Oda İç Görüntüsü (7 Mart, 2019)

Geniş avlular ve iç bahçeler: Evler genellikle geniş avlular veya iç bahçelere sahiptir. Bu alanlar, aile bireylerinin bir araya gelip sosyal etkinliklerde bulunabileceği ve günlük yaşamı paylaşabileceği önemli mekanlar olarak kullanılmaktadır (Şekil 2.9). Geniş avlular, genellikle evin etrafını çevreleyen yüksek duvarlarla çevrili olup, evin girişine açılan bir kapıyla ulaşılır. Avlular, açık ve geniş

bir alan sunar ve sosyal açıdan aile bireylerinin bir araya gelerek vakit geçirebileceği bir ortam sağlar. Ayrıca, avlular çocukların oyun oynayabileceği, hayvanların barınabileceği ve bahçe işlerinin yapılabilmesi için bir alan olarak da kullanılır. İç bahçeler ise avluların iç kısmında yer alan daha küçük ve kapalı bir alanı ifade eder. İç bahçeler, genellikle avluya göre daha özel ve dinlenmeye uygun bir alan olarak düzenlenmiştir. Bahçeye açılan odaların pencereleri iç bahçeye bakar ve bu sayede odalara daha fazla ışık ve hava girişi sağlanır. Geniş avlular ve iç bahçeler, Geleneksel Şanlıurfa evlerinin sosyal ve kültürel yaşamını şekillendiren önemli unsurlardır (Ağar, 2021).

Şekil 0.9. Şanlıurfa Karacizmeli Evi Avlusu (7 Mart, 2019)

Ahşap süslemeler: Bazı evlerde dış cephe veya iç mekanlarda ahşap süslemeler görülmektedir. Bu süslemeler genellikle el işçiliği ile yapılmış olup, evin estetiğini artırır. Süslemeler, evlerin kapı ve pencere kenarlarında, balkon ve sundurmalarında, tavanlarında ve diğer dekoratif bölgelerinde kullanılır. Ahşap süslemeler genellikle el işçiliği ile yapılmış olup, yöresel motifler ve desenlerle süslenmiştir. Bu süslemeler, evin mimari kimliğini vurgularken aynı zamanda bölgenin kültürel ve sanatsal mirasını da yansıtır (kalak ve Ayçam, 2020). Kapı ve pencere kenarlarındaki ahşap süslemelerde geometrik desenler ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Balkon ve sundurmalar ise genellikle daha büyük ve detaylı süslemelere

sahiptir. Buradaki ahşap işçiliği genellikle daha karmaşık ve gösterişlidir. Tavanlardaki ahşap süslemeler ise evin iç mekanında görsel bir şölen oluşturur. Genellikle geometrik desenler ve figüratif motiflerle süslenen tavanlar, evin iç mekanını daha etkileyici hale getirir (Gayberi ve Dalkılıç, 2021).

Kapı ve pencereler: Geleneksel Şanlıurfa evlerinde genellikle ahşap kapılar ve pencereler kullanılır. Bu kapılar ve pencereler geleneksel motiflerle süslenmiştir. Bu evlerde ahşap malzeme kullanılarak yapılan kapı ve pencereler, yöresel mimari tarzın özelliklerini yansıtmaktadır. Kapılar genellikle büyük ve gösterişli olup, ahşap işçiliği ile detaylandırılmıştır. Kapıların üzerinde geometrik desenler, bitkisel motifler veya yöresel semboller bulunmaktadır (Şekil 2.10).

Şekil 0.10. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Ahşap Kapı Örneği (7 Mart, 2019)

Bu süslemeler, kapının estetik görünümünü vurgularken aynı zamanda ev sahiplerinin sosyal veya kültürel statüsünü de yansıtmaktadır. Oda kapıları düz, beşikli veya düz kemerle kapatılmaktadır ancak ahşap kapıların çoğu günümüze ulaşamamıştır (Şekil 2.11). Orijinal ahşap kapılar genellikle kare bölümlere ayrılmıştır. Birbirine geçme taşlarla süslenmiş, çok yönlü yapılmış beşik kemerli kapı örnekleri ise günümüzde daha çoğunluktadır. Geleneksel Şanlıurfa evlerinde genellikle eyvan kapıları daha fazla süslenmektedir. Bu kapılar genellikle dışarıdaki

tek dekoratif unsurdur. Çoğunlukla düz kemerli olan kapılar, uçlarında desenli bordürler, kitabeler ve rozetlerle zenginleştirilmiş, yanlarında zenglik kemerler, kabartma taşlar, geçmeli çift kemerler ve kireçtaşı gibi çeşitli kemer formlarının kullanıldığı sütunlar yerleştirilmiştir (Benisu, 2020). Evlerin çoğunun orijinal kapısı günümüze kadar korunamamıştır. Şanlıurfa'daki evlerin avlu kapılarında kullanılan “zengilli kemer”de dişler birbirine oturacak şekilde kemer taşları haline getirilir. Avlu kapıları ise kemer tipine göre “düz kemerli” ve “basık kemerli” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Düz kemerli kapıların çok az örneği vardır. "Alçak kemerli" veranda kapıları kornişler, kemerler ve süslemeler açısından göze çarpmaktadır. Kapılar “kornişsiz”, “kornişli”, “kornişli ve rozetli”, “kornişli ve zengilli kemerli” ve “dış kemerli” olmak üzere beş tipe ayrılmaktadır. Kenar kalıplama için sıklıkla "sıçandışi" görüntüsü kullanılmaktadır. Bazı kapıların her iki tarafında da sütunlar varken; bazı kapıların üzerinde harfler vardır.

Şekil 0.11. Geleneksel Şanlıurfa Evi Kapı Örneği (Yüzgül, 2011)

Pencereler ise genellikle küçük ve yuvarlak kemerli olarak tasarlanmıştır. Pencerelerin çerçeveleri de genellikle ahşap işçiliği ile detaylandırılmıştır. Bu çerçeveler, pencerelerin estetik görünümünü vurgularken aynı zamanda evin dış görünümüne de karakteristik bir özellik kazandırmaktadır (Selvi ve Melikoğlu, 2017). Pencerede oluşturulan saçak, çıkıntı veya niş gibi elemanlarla; estetik görünümünün yanı sıra pencerelerin yanlarına yerleştirilen nişler ve sütunlarla korunaklı alanlar yaratılmaktadır. Pencerelerin dış yüzeylerinde demir parmaklık (korkuluk) bulunmaktadır. Ağlar, kare veya yuvarlak kesitli ince demirlerin dikey ve yatay olarak çaprazlanması ve kesişme noktalarına blok adı verilen küp şeklindeki demirlerin yerleştirilmesiyle oluşturulmaktadır. Açık ağlar, yatay çubukların ortasının boşaltılması ve dikey çubukların içinden geçirilmesiyle oluşturulur. Lokal ve lokasız Şanlıurfa evlerinin ağları genellikle dairesel kesitlidir. Pencereler de tıpkı kapılar gibi içerdikleri kemerlere göre gruplandırılmaktadır. Pencereler dört türe ayrılmaktadır ve bunlar: “düz kemerli”, “beşik kemerli”, “basık kemerli” ve “tahfif (hafifletme) kemerli” pencerelerdir. Düz kemerli pencereler “saçaklı”, “rozetli” ve “süslemesiz” olmak üzere üç türe ayrılmıştır. Hafif kemerli pencereler “at nalı kemerli”, “at nalı kaş kemerli” ve “üç dilimli kemerli” olmak üzere üç bölümde incelenmiştir. At Nalı Kaş Kemerli sadece Urfa Evlerinde görülen bir kemer türüdür. Kapı ve pencerelerin mimari özellikleri, Geleneksel Şanlıurfa evlerinin genel mimari tarzını yansıtmaktadır. Bu evlerde kullanılan kapı ve pencereler, bölgenin iklim ve coğrafi özelliklerine uygun olarak tasarlanmıştır. Ayrıca, bu elemanlar evlerin iç mekanlarında da önemli bir rol oynamaktadır. Pencereler, doğal ışık ve hava sirkülasyonu sağlarken, kapılar ise evin iç ve dış mekanları arasında bir bağlantı noktası oluşturur (Karcı, 2023).

Dış cephe süslemeleri: Geleneksel Şanlıurfa evlerinin büyük bir çoğunluğunda dış cephe süslemeleri bulunur. Bu süslemeler genellikle geometrik desenler veya bitki motifleri içerir. Bu süslemeler genellikle el işçiliği ile yapılmış olup, evlerin dış cephesinde farklı bölgelerde kullanılmıştır. Dış cephe süslemeleri genellikle geometrik desenler, bitkisel motifler, hayvan figürleri ve yöresel semboller gibi unsurları içermektedir (Yarış, 2020). Bu süslemeler genellikle kabartma veya oyma tekniğiyle yapılmış olup, evlerin dış cephesine derinlik ve dokunsal bir özellik

kazandırır. Süslemeler genellikle evin giriş kapısı ve pencere çevrelerinde, balkon ve sundurmalarında, köşe ve kemerlerinde kullanılmıştır (Şekil 2.12). Bu bölgelerdeki süslemeler, evin mimari kimliğini ve estetik görünümünü vurgulamaktadır. Ayrıca, bazı Şanlıurfa evlerinde dış cephe süslemelerinde renkli camlar da kullanılmıştır. Bu camlar, güneş ışığının içeriye renkli bir şekilde girmesini sağlar ve evin dış cephesine renkli bir görünüm kazandırır. Dış cephe süslemeleri, Geleneksel Şanlıurfa evlerinin kültürel ve sanatsal mirasını yansıtan önemli bir unsurdur. Bu süslemeler, evlerin mimari tarzını ve bölgenin kültürel değerlerini yansıtarak, zengin bir görsel deneyim sunar (Baş, 2010).

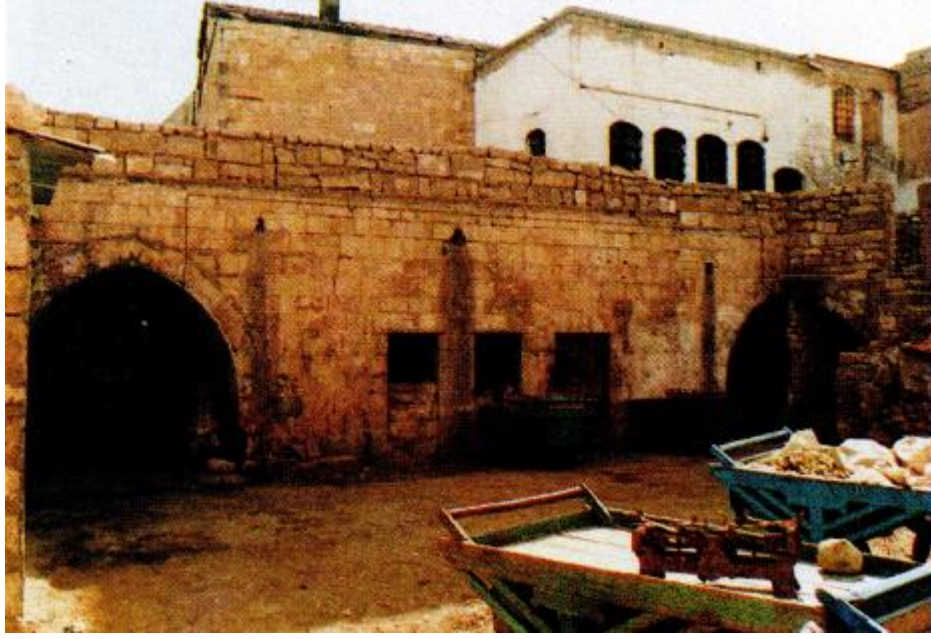

Şekil 0.12. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Cephe Süsleme Örneği (7 Mart, 2019)

Yukarıda sıralanan mimari elemanlar, geleneksel Şanlıurfa evlerinin karakteristik özelliklerini oluşturur ve bölgenin mimari mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

2.2.4. Cephe Özellikleri

Geleneksel Şanlıurfa evlerinin cephe özellikleri yöresel mimari tarzın izlerini taşımaktadır. Bu Evler taş veya kerpiç malzemeden yapılmış olup, geniş avlular ve yüksek duvarlarla çevrilidir (Şekil 2.13). Cephelerde genellikle sade bir görünüm hakimdir, ancak özellikle kapı ve pencere kenarlarına yapılan işlemler ile süslemeler eklenmiştir (Hanol, 2018).

Şekil 0.13. Şanlıurfa Karacizmeliler Evi Kuzey Cephe (Akkoyunlu, 2013)

Şanlıurfa evlerinin çoğunda, geniş bir taş kaide üzerine oturan ahşap karkas yapısı bulunur. Bu yapıya genellikle kerpiç veya taş duvarlar eklenir. Cephelerdeki pencereler genellikle küçük ve yuvarlak kemerli olup, ahşap şebekeli kanatlarla donatılmıştır. Bazı evlerde ise pencereler daha büyüktür ve etrafı süslü ahşap işlemlerle çevrilmiştir. Cephelerde kullanılan renkler genellikle doğal tonlardadır ve bölgenin iklimine uygun malzemeler tercih edilmektedir. Bu nedenle, genellikle beyaz veya krem tonlarında badana yapılmış olabilmektedir. Bazı evlerde ise taş veya kerpiç duvarların doğal rengi korunur ve sadece ahşap detaylar boyanır (Erdem, 2018).

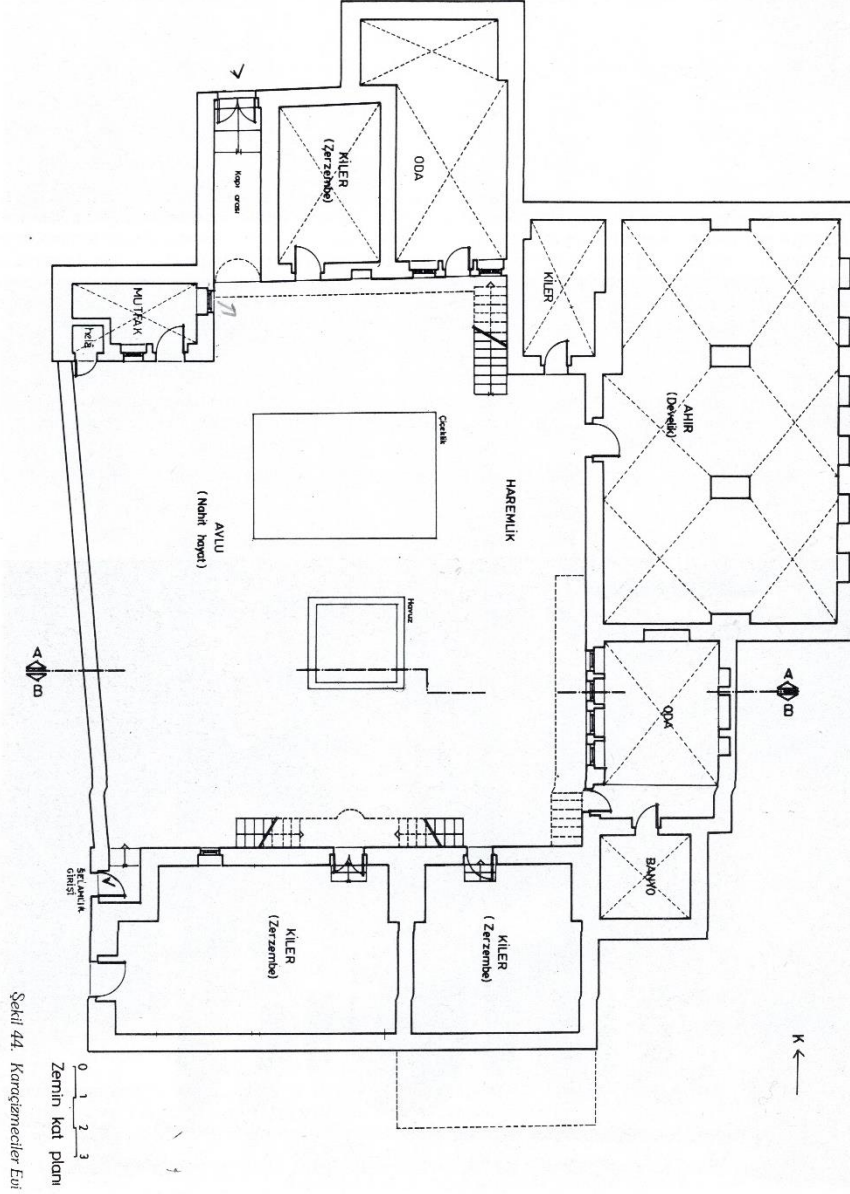
Şanlıurfa'daki evlerin en zengin cepheleri avluda kalmaktadır. Kültürel ve dinsel etkenlerle birlikte içe dönük bir yaşam süren evlerde cephe mimarisi avluya doğru zenginleştirilmiştir. Dış cepheler daha sade tutuldu. Ayrıca zengin bir şekilde dekore edilmiş ek binalar da vardır. Avlunun cepheleri tek katlı ve iki katlı cepheler olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Tek katlı cephelerde cepheler simetrik olmasına rağmen mükemmel bir simetri görülmemektedir. Büyük eyvan veya divan kemerleri, pencere çevreleri, çatı pencereleri, rozetler, sütunlar ve revaklar cephelere hareketlilik kazandırmaktadır (Şekil 2.14) (Erçetin, 2020).

Şekil 0.14. Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi Eyvan (7 Mart, 2019)

Yerden yükseltilmiş tek katlı evlere birkaç basamaklı merdivenler inşa edilmiştir. Cephelerde çatıya yakın motif pervazları vardır. İki katlı cephelerin ortasında eyvan yani kanepeler ve ona çıkan merdivenler yer alır. İki yan cephedeki odalara bir kanepeler ve bir kanepeler ile girilmektedir. Üst kattaki odaların pencereleri genellikle simetriktir. Pencerelerin üstünde düz veya yapılandırılmış çatı pencereleri vardır. Alt ahır mahzenine her iki taraftan veya merdivenlerin altındaki kapılardan erişilmektedir (Şekil 2.15). Bu katta daha basit pencereler ve kapılar vardır. Şanlıurfa evlerinin dış mimarisi çoğu evde sadedir. Bazı iki katlı evlerde üst katın pencerelerle dışarıya açık olduğu görülmektedir. Bodrum kattaki evlerin küçük pencerelerden dışarı ışık aldığı görülmüştür. Ayrıca tek katlı evlerde genellikle veranda kapısı

dışında başka bir açıklık bulunmamaktadır. Bu evlerin çoğunlukla zengin bir şekilde dekore edilmiş veranda kapıları vardır (Büyükkırcalı, 2019; Karcı, 2023).

Şekil 0.15. Şanlıurfa Karaçizmeler Evi Planı (Akkoyulu, 2013)

Sonuç olarak, Geleneksel Şanlıurfa evlerinin cephe özellikleri genellikle sade ve doğal bir görünüm sunar. Ahşap detaylarla süslenmiş olan bu evler, bölgenin iklimine ve coğrafyasına uygun bir mimari tarzı yansıtmaktadır.

2.2.5. Malzeme ve Yapım Tekniği

Geleneksel Şanlıurfa evlerinin inşa edilmesinde kullanılan malzeme ve yapım teknikleri, bölgenin iklim ve coğrafi özelliklerine uygun olarak Şekillenmiştir. Bu evler genellikle taş ve kerpiç gibi yerel malzemeler kullanılarak yapılır. Taşlar, genellikle çevredeki taş ocaklarından elde edilir ve büyük bir ustalıkla işlenerek evlerin duvarları oluşturulur. Taşların birleştirilmesinde genellikle kireç harcı kullanılır ve duvarlar sağlam ve dayanıklı bir yapıya sahip olur (Çelik, 2016). Kerpiç ise toprak, saman ve su karışımından elde edilir. Bu karışım güneşte kurutularak sertleşir ve sağlam bir yapı malzemesi haline gelir. Kerpiç duvarlar genellikle ahşap karkas yapısı üzerine yapılır ve üzerleri sıvanarak düzgün bir yüzey elde edilmektedir (Geçen ve Kösem, 2018).

AhŐap, Geleneksel Őanlıurfa evlerinde sıklıkla kullanılan bir diğer malzemedir. AhŐap, genellikle kapı, pencere çerçeveleri, tavanlar ve iç mekân süslemelerinde kullanılmaktadır. AhŐap iŐçiliđi genellikle el iŐçiliđi ile yapılır ve yöresel motiflerle süslenir. Geleneksel Őanlıurfa evlerinin yapımında kullanılan malzeme ve yapım teknikleri, evlerin dayanıklılığını ve iklim Őartlarına uygunluğunu sağlar. Bu evler genellikle sıcak ve kurak bir iklimde bulunduğu için, taŐ ve kerpiç gibi malzemeler evlerin serin kalmasına ve iç mekanların doğal aydınlatma ve havalandırmadan yararlanmasına olanak tanır (Gönül ve Ačanal, 2015).

Şanlıurfa'daki evler Urfa veya Mardin'den getirilen duvar ustaları tarafından yapılmıştır. Geleneksel evlerin çoğunda duvarlarda düzgün kesilmiş kireç taşı kullanılmıştır. Urfa evlerinde görülen soluk kireçtaşı da Urfa ve çevresinden çıkarılmaktadır. Bu taşlar ocaktan çıktığında yumuŐaktır, zamanla sertleşir. Kireçtaşı uzun ömürlü ve dayanıklıdır; Evlerin yazın serin, kışın sıcak kalmasına yardımcı olan nefes alabilen bir malzemedir. Kireçtaşı, iŐlenmesinin bazalttan daha kolay olması nedeniyle dekorasyon ve kabartmalarda kullanılmıştır. Ana malzemenin kireç taşı olması dışında birçok evde bazalt taşı da kullanılmıştır. Alçı yapımında çakıl ve toprak da kullanılmıştır (Büyükçam ve Zorlu, 2018). Kireçtaşı çoğunlukla kesme taşı olarak kullanılsa da iri talaŐ ve moloz olarak da görülmektedir. Şanlıurfa, bazalt katmanlarının yoğun olduğu Karacadağ bölgesine de yakın olduğundan yapılarda bazalt taşı da kullanılmaktadır. Dayanıklılığının yüksek olması nedeniyle ev duvarlarında, özellikle yerden maksimum bir metre yükseklikte, pencere

çerçevelerinde, merdivenlerde ve sütunlarda kullanıldığı görülmektedir. Bazalt taşı moloz veya kaba yonu olarak kullanılmıştır. Şanlıurfa'nın duvar taşları büyük bazalt bloklardan yapılmıştır. Ayrıca Şanlıurfa bölgesinde pek fazla ağaç bulunmadığından dolayı sadece kapı, pencere ve çatılarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Ayrıca derzlerde çubuk olarak ahşabın kullanıldığı, ahşap kapılı ve pencereli dolapların bulunduğu da görülmektedir. Son olarak geleneksel Şanlıurfa evlerinin pencere ve kapılarında metal malzeme de görülmektedir (Erdem, 2018; Kalak ve Ayçam, 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KARAÇİZMELİLER EVİ'NİN MEVCUT DURUM TESPİTİ

Karaçizmeliler Evi, Şanlıurfa'nın tarihi ve geleneksel mimarisini yansıtan önemli bir yapıdır. Evin adı, karaçizme denilen ve yörede kullanılan bir taş işleme tekniğinden gelmektedir. Bu teknik, taşlara çeşitli desenlerin kazınması ve oyulmasıyla yapılan bir süsleme tekniğidir. Karaçizmeliler Evi, genellikle taş ve kerpiç malzemeler kullanılarak inşa edilmiştir. Ev, geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik özelliklerini yansıtırken, aynı zamanda özgün bir mimari tarza sahiptir. Özellikle evin dış cephesindeki taş işlemler ve süslemeler dikkat çekicidir (Küçükerman ve Güner, 1995).

Evin iç mekanları da genellikle geleneksel Şanlıurfa evlerine benzer özellikler taşımaktadır. Geniş avlu, yüksek tavanlar, ahşap süslemeler ve geleneksel motiflerle bezeli dekorasyonlar evin karakteristik özellikleridir. Karaçizmeliler Evi, bölgenin kültürel ve tarihi mirasının korunması açısından da önemli bir yapıdır (Küçüköglü, 2011). Bu tür geleneksel evler, yöredeki yaşam tarzını, mimariyi ve el sanatlarını yansıtarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Bu nedenle Karaçizmeliler Evi, Şanlıurfa'nın geleneksel ve tarihi dokusunu koruyan önemli bir yapıdır. Bu evler, bölgenin kültürel ve mimari mirasının yaşatılmasında önemli bir rol oynar ve ziyaretçilere yöresel yaşam tarzını ve sanatını tanıtmak için güzel bir örnek teşkil etmektedir.

3.1. YAPININ TARİHÇESİ

Osmanlı son dönemine ait özellikler görülmektedir. Yaklaşık 100 – 150 yıllık bir yapı olduğu anlaşılmaktadır ve mimarı da bilinmemektedir. Yapının geçirdiği dönemler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Kuban, 1981; Arseven, 1984; Acun, 2010);

- 1. dönem; yapının zemin katında yaptığımız incelemeye göre zemin katın yaklaşık 100 – 150 yıllık bir yapı olduğu taş malzeme kullanılarak yapıldığı görülmektedir.

- 2. dönem; Yapıda briket eklentiler görülmektedir bunlar hela ve dam kenarında briket duvar görülmektedir.
- 3. dönem; Odaların zemini şap malzeme ile örtülmüştür.
- 4. dönem; Günümüzde atölye olarak kullanılmaktadır ve duvarlarda boya kullanılmıştır.

Şekil 0.1. Karacizmeler Evi Tarihi Fotoğraflar-1 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)

Şekil 0.2. Karacizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-2 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)

Şekil 0.3. Karacizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-3 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)

Şekil 0.4. Karacizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-4 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)

Şekil 0.5. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-5 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)

Şekil 0.6. Karaçizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-6 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)

Şekil 0.7. Karacizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-7 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)

Şekil 0.8. Karacizmeliler Evi Tarihi Fotoğraflar-8 (Şanlıurfa Koruma Kurulu)

Yukarıda sıralanan yapıya ait eski fotoğraflara bakıldığında duvar boyamaları ve yer yer çürümüş taşların onarımı hariç evin müdahale görmediği ve bunun sonucunda yıpranma payının yüksek olduğu net bir şekilde görülmektedir. Yapıya müdahale edilmemesi onu ehli olmayan kişilerin dokunmasından korumuş böylelikle

özgün yapı net bir şekilde günümüze ulaşabilmiştir. Yer yer briket duvar örgüsü, betonarme örtünün yanlış bir müdahale sonucu yapının özgün haline zarar verdiği de görülmektedir.

Yapı taş işçiliğinin en güzel örneklerinden olup beden duvarları ve süslemeleri ile günümüze oldukça sağlam gelebilmiştir. Zamanın ve insanların etkisiyle yer yer çürüme, çatlak, betonarme eklenti ve ahşap doğramalarda deformasyonda söz konusudur. Yapıda mevcut betonarme eklentiler temizlendiğinde, çürümeler onarıldığında, ahşap doğramalar yenilendiğinde halkın Urfa mirası olan bu yapıya kavuşmuş olacağı öngörülmüştür.

3.2. YAPININ TESPİTİ VE TANIMLANMASI

Yapı restorasyon öncesinde kullanılmamakta olduğu için bakım ve onarımları yapılmamıştır. Birinci katta yer alan bazı odaların tavanı yıkılmıştır. Zemin kattaki odaların da kullanılmaması nedeniyle yapı zarar görmüştür. Tüm bu nedenlerle yapının bir an önce işlevlendirilmesi ve kullanılması gerektiğinden yola çıkılmıştır. Restorasyon öncesinde yapının özgün detaylarını ve niteliklerini kaybetmediği ve özgün duruma ait izleri barındırmakta olduğu görülmüştür.

3.2.1. Konum

Yapı, Şanlıurfa ili kent merkezi Pınarbaşı Mahallesi 261 ada 2 parsel de yer almaktadır. Yapının kuzey, güney, doğu ve batısında bitişik olduğu evler bulunmaktadır. Yapının kuzey cephesi sokağa yöneliktir. Yapının kuzey, güney ve batısında kütleler oluşturulmuş ve ortada avlu bırakılmıştır. Kuzeyde ve güneyde yer alan kütle iki katlı batıdaki kütle ise tek katlıdır.

3.2.2. Plan ve İç Mekân Özellikleri

Karaçizmeliler Evi, geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik özelliklerini yansıtan bir plan ve iç mekân düzenlemesine sahiptir. Genellikle bu tür evler, avlu etrafında şekillenir ve iç mekanlar avluya açılan odalarla çevrilidir.

Geleneksel Urfa evlerinin planlanmasında önemli etkenlerden biri iklimdir. Yılın altı yedi ayının özellikle de yazların çok sıcak geçtiği şehirde, evlerdeki mekanlarda iklime göre şekillenmiştir. Evlerinin biçimlenmesindeki diğer bir etkende İslamiyet'in aile hayatının mahremiyetinin ön plana çıkarmasıdır. Yapıların

planlanmasında aile mahremiyeti göz önünde tutulduğu için evler haremlik ve selamlık olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Evlerin planlarının oluşmasındaki başka bir etken de evde yaşayan ailenin sosyo-ekonomik durumudur. Gelir düzeyi yüksek olan ailelerin evleri de o ölçüde ihtişamlı yapılmıştır.

Karaçizmeliler evinde monolitik taşıyıcı elemanlar (duvar, destekler), kemer, tonoz ve kubbe vb. kagir malzeme ile yapılmıştır. Zemin kat odaları kagir yapım tekniği ile yapılan bu yapının üst katlarında betonarme ve briket eklentiler yapılmıştır.

Geleneksel Urfa evi olan Karaçizmeliler evi haremlik ve selamlık olmak üzere iki kısımdan oluşan, iç avlulu ve sokağa kapalı olan bir mekân anlayışına sahiptir. İki katlı olarak yapılan ev, kendi içine dönük bir iç bahçeye açılan düzene göre biçimlenmiştir. Ailenin iç dünyasını dışarıdan ayıran bir kapı vardır ve sokak kapısından sonra avluya girilmektedir. Ev dikdörtgen planlı bir avlunun etrafında mekanların sıralanmasıyla oluşmuştur. Avluda havuz ve kuyu yer almaktadır. Evin üst katına da avludaki merdivenlerden çıkılmaktadır. Üst katta ortada bir eyvan ve bunun iki yanında odalar bulunmaktadır. Bu mekanların önünde de bir gezenek vardır. Üst kat evin yaşama mekanlarının bulunduğu yerdir. Zemin katta ise genellikle servis mekanları görülmektedir. Bunlar ahır, kiler, mutfak, hamam, samanlık ve heladır.

Evde planın esas belirleyici öğelerinden biri de eyvandır. Eyvan, evlerde plan şemasının esas belirleyici mekanıdır. Evlerde tek, iki, üç, dört eyvanın görüldüğü örnekler olduğu gibi nadirde olsa eyvansız örneklere de rastlanılmaktadır.

Karaçizmeliler evinin sokak girişi 1006. Sokaktan, basık kemerli, demir kapıdan giriş sağlanmaktadır (Şekil 3.9).

Şekil 0.9. 1006. Sokaktan Eve Giriş Kapısı (7 Mart, 2019)

Kapıdan içeri girildiğinde basamakla inilmektedir (Şekil 3.10). Dikdörtgen planlı, sivri tonoz örtülü, geçitten (kapı arası) geçilerek avluya ulaşılır ve geniş bir avlu ile karşılaşılır.

Şekil 0.10. Kapı Arası ve Demir Kapının İçten Görünüşü (7 Mart, 2019)

Avlu kesme taş kaplamalıdır. Taşlar yer yer yıpranmış, kırılmıştır. Avluda kare biçimli bir havuz yer almaktadır. Havuzun kuzeyinde dikdörtgen planlı bahçe, doğusunda su kuyusu yer alır ve bu hem estetik bir öge olarak hem de su ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Avlu, zemin kattaki odalara ve birinci kata ulaşımı sağlayan ana mekandır. Avlunun etrafında odalar ve diğer iç mekanlar bulunmaktadır.

Avlunun batı kenarı düzgün kesme taştan, yalın duvardır. Taşların bir kısmı yıpranmış, kirlenmiş ve kırılmıştır. Yer yer aslına uygun olmayan kesme taş yerine briket taş kullanılmıştır (Şekil 3.11). Malzeme olarak kesme taşın kullanıldığı, ahşabın ise kapı pencere pervazları ile tavanlarda ahşap mertek olarak kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 0.11. Batı Tarafındaki Duvar Görünümü (7 Mart, 2019)

Avlunun güney kenarının orta kısmındaki çift taraflı merdivenin ulaştığı gezeneğin arkasında yer alan eyvanın, doğu ve batısında odalar bulunmaktadır (Şekil 3.12). Avlunun çevresindeki odalar genellikle aile bireylerinin yaşadığı mekanlar olarak kullanılmıştır. Bu bölüm avlu kotundan yarım kat yüksekte olup alt katta zerkembe bulunmaktadır.

Şekil 0.12. Güney Eyvanına Ulaşılan Merdiven

Avlunun güneyinden iki kapsı bulunan Z-01 nolu zerkembeye ulaşılmaktadır. Zeminini şap ile kaplanmıştır. Duvarlarındaki sıvalar yıpranmıştır. Avluya açılan iki ahşap kapı ve pencere boşluğu mevcuttur. Ayrıca batı cephesinde dış mekâna açılan demir kapı bulunmaktadır (Şekil 3.13).

Şekil 0.13. Z-01 Nolu Zerzembeden İç Görünüşler

Evde yer alan odalar geniş ve yüksek tavanlıdır. Tavanlar ahşap malzeme kullanılarak yapılmış ve yöresel motiflerle süslenmiştir. Evin iç mekanları avluya açılan kapılarla birbirine bağlanmıştır. Bu kapılar genellikle ahşap ve süslüdür. İç mekanlarda da ahşap malzeme hakimdir ve genellikle el işçiliği ile yapılmış süslemeler bulunmaktadır. Duvarlar beyaz veya açık renklerde sıvanmıştır.

1K-02 nolu eyvanın (Şekil 3.14) her iki yanında yer alan 1K-01-03 nolu odaların girişi 1K-05 nolu gezenektedir. 1K-03 nolu oda içerisindeki kapıdan 1K-04 nolu sandık odasına ulaşılmaktadır. Gezeneğin doğu kısmında kiler bulunmaktadır. Gezeneğin doğusundaki merdivenden dama ulaşılmaktadır. Dama açılan ahşap bir kapı mevcuttur.

Eyvan ve odaların tavanı sonradan betonarme olarak onarılmıştır. Duvarlarında boya ve sıvalar mevcuttur. Zemin şap ile kaplanmıştır. 1K-01-03 nolu odalarda sonradan kapatılmış pencereler bulunmaktadır. Oda kapıları ve ahşap pencere kapakları yıpranmıştır. 1K-03 nolu oda içerisindeki kapıdan 1K-04 nolu sandık odasına ulaşılmaktadır.

Şekil 0.14. 1K-02 Nolu Eyvandaki Kitabe

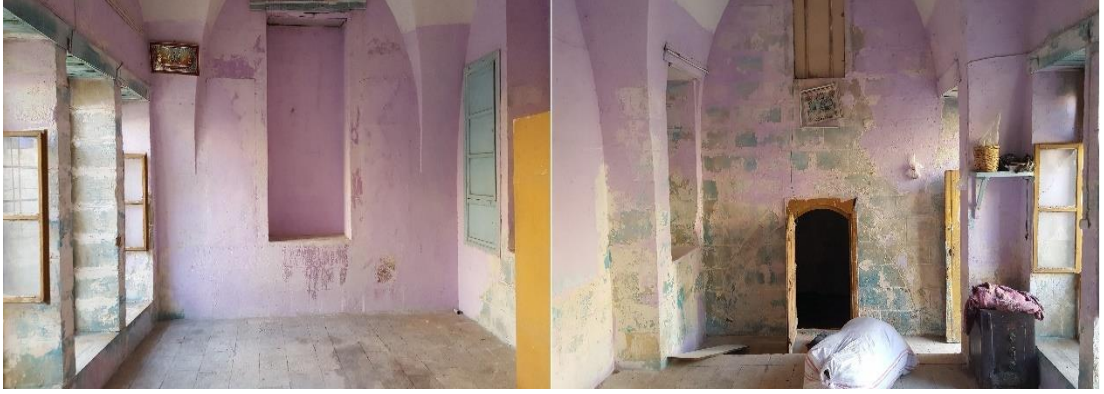
Avlunun batı cephesinde, tavan yüksekliği oldukça yüksek tutulmuş Z-04 nolu günümüzde atölye olarak kullanılan ahır (develik) ile Z-02 nolu bir oda yer almaktadır.

Ahır (develik) dikdörtgen planlı, çapraz tonoz örtülüdür ve avlu cephesinde dikdörtgen biçimli havalandırma pencereleri vardır (Şekil 3.15). Zemin şap ile kaplanmıştır. Tavan ve duvarlarda yıpranmış sıvalar mevcuttur.

Şekil 0.15. Ahırdan (Develik) Görünüm

Z-02 nolu oda dikdörtgen planlı, çapraz tonoz örtülüdür (Şekil 3.16). Avlu cephesine açılan 4 penceresi bulunmaktadır. Ahşap kapaklı dolap ve nişler mevcuttur. Güneyinde Z-03 nolu kare planlı banyo bulunmaktadır.

Şekil 0.16. Z-02 Nolu Odanın İç Görünümleri

Z-09 nolu mutfakta (Şekil 3.17) eklenti banyo, taş tezgâh ve tandırlık bulunmaktadır. Zemin ve duvar taşları kararmış ve yıpranmıştır (Şekil 3.18).

Şekil 0.17. Mutfak ve Hela

Şekil 0.18. Mutfak

Mutfağın doğu tarafında geçiş arası onun hemen yanında Z-07 nolu zerkembe bulunmaktadır (Şekil 3.19). Tavan ve duvarlar sıva ile kaplı, zemin taştır.

Şekil 0.19. Z-07 Nolu Zerzembeden İç Görünüş

Zerzemenin hemen yanında Z-06 nolu oda bulunmaktadır. Avluya açılan iki pencere ve kapı bulunmaktadır. Tavan ve duvarlar sıva ile kaplı, zemin taştır. Odanın doğusunda Z-05 nolu kiler bulunmaktadır (Şekil 3.20). Tavan ve duvarlar sıva ile kaplı, zemin taştır.

Şekil 0.20. Z-05 Nolu Kilerden İç Görünüş

Avludan kuzeye doğru yükselen, profilli taştan merdivenlerle üst katın gezeneğine ulaşılmaktadır (Şekil 21). Burada 1K-09 nolu dar bir eyvan, eyvanın batısında bir, doğusunda iki oda yer alır. Eyvanın iki kenarında yer alan odalara eyvanın içinden geçilmektedir.

Şekil 0.21. Üst Kat Gezenek

Eyvanın batısındaki 1K-10 nolu odanın (Şekil 3.22) restorasyon öncesi kapısı bulunmamaktadır. Tavanı ve çatısı çok yıpranmıştır. Ahşap dolap ve pencere kapakları yıpranmıştır. Eyvana açılan 3, avluya açılan 3 penceresi bulunmaktadır.

Şekil 0.22. 1K-10 Nolu Oda Görünümler-1

Şekil 0.23. 1K-10 Nolu Oda Görünümler-2

Eyvanın doğu tarafındaki 1K-08 nolu odanın duvarları boya, zemin şap ile kaplıdır. Odanın eyvana açılan 3, avluya açılan 3 penceresi bulunmaktadır. Tavan ve çatı kısmında yıpranmalar mevcuttur (Şekil 3.24). Ahşap dolap kapakları yıpranmıştır.

Şekil 0.24. 1K-08 Nolu Odanın Tavanı

Eyvanın doğu tarafında kalan kapısı gezeneğe açılan 1K-07 nolu dikdörtgen planlı odanın tavan ve çatısı yıpranmıştır (Şekil 3.26). Batı tarafında 2, güney tarafında 3 penceresi bulunmaktadır. Ahşap dolaplar ve pencere kapakları yıpranmıştır (Şekil 3.25).

Şekil 0.25. 1K-07 Nolu Odanın Görünümü

Şekil 0.26. 1K-07 Nolu Odanın Tavanı

Eyvandan kuzey duvarında açılan kapıdan, dikdörtgen planlı, 1K-11 nolu küçük sandık odasına geçilmektedir (Şekil 3.27). Oda dikdörtgen planlıdır. Tavanı ahşap kaplıdır (Şekil 3.28). Duvarlar boyalı, zemin taş ile kaplıdır. Duvarın bir kısmında taşlar sökülüştür.

Şekil 0.27. 1K-11 Nolu Sandık Odası

Şekil 0.28. 1K-11 Nolu Sandık Odasının Tavanı

Yapılan incelemede de görüldüğü üzere Karaçizmeliler Evi, geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik bir örneği olarak, avlu etrafında şekillenen ve iç mekanları geniş ve ferah olan bir plan düzenlemesine sahiptir. Bu ev, bölgenin iklim ve yaşam tarzına uygun olarak tasarlanmıştır ve bölgenin kültürel mirasını yansıtan önemli bir yapıdır.

3.2.3. Cephe Özellikleri

Karaçizmeliler Evi, geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik cephe özelliklerini yansıtan bir yapıdır. Ev taş ve kerpiç gibi yerel malzemeler kullanılarak inşa edilmiştir ve iki katlıdır.

Evin dış cephesi taş duvarlarla örülür. Bu taşlar genellikle çevredeki taş ocaklarından elde edilmiştir ve büyük bir ustalıkla işlenerek duvarlar oluşturulmuştur (Şekil 3.29). Duvarlar beyaz renkte sıvanmış ve bu da evin dış görünümünü aydınlık ve ferah bir hale getirmiştir.

Şekil 0.29. 1K-02 Nolu Eyvandaki Cephe Detayı

Avlunun kuzey cephesi oldukça ihtişamlı olup bu cephe iki katlıdır (Şekil 3.30). Mutfak eklenti banyo, taş tezgâh ve tandırılık bulunmaktadır. Avlunun kuzey kenarındaki kütle, tamamen güneye yönlendirilmiştir. Zemin katta mutfak, hela, oda gibi mekanlar yer almaktadır.

Şekil 0.30. Avlu İçindeki Kuzey Cephesinden Görünüş

Eyvanın iki kenarında yer alan odalara eyvanın içinden geçilmektedir. Burada bulunan eyvan girişi oldukça ihtişamlı olup basık kemerli kapı sıçan dişi motifi ile çerçelidir sütunlarda rozetler mevcut olup kapının iki tarafında da daire biçiminde rozet bulunmaktadır. Rozetlerin üzerinde sıçan dişi bordürü ve onun üzerinde boğumlu korkuluk mevcuttur, bu korkulukların üzerinde üçgen alınlık ve iki yanında gözetleme kulesi temsili üçgenler mevcuttur. Üçgen alınlığın içerisinde deniz kabuğu motifi onun etrafında bir adet bordür ve örgü motifi mevcuttur en tepede ise bir çiçek motifi bulunmaktadır. Burada bulun eyvanın iki yanındaki odalar basık kemerli kapı ve pencerelere sahiptir. Bu odaların üzerinde bitkisel bezemeli rozet ve kuş takaları yer almaktadır. Kuş takası geleneksel Urfa evlerinin önemli bir özelliğidir. Üst örtüsü kubbeli ve kiremit örtülüdür. Yuvarlak kemerli eyvanın üzerinde bir üçgen alınlık vardır. Alınlık hizasında bulunan taş silme tüm cephede devam etmektedir (Şekil 3.31-3.32).

Şekil 0.31. Cephelerdeki Taş Silmeler

Şekil 0.32. Avludaki Doğu Duvarının Cephe Detayları

Karaçizmeler Evi'nin dış cephesinde dikkat çeken bir özellik de taş işlemleridir. Bu evde genellikle taşlara çeşitli desenlerin kazınması ve oyulması suretiyle yapılan süslemeler bulunur. Bu süslemeler kapı ve pencere çevrelerinde, balkon ve sundurmalarında ve köşe ve kemerlerinde görülmektedir (Şekil 3.33).

Şekil 0.33. 1K-07 Nolu Odanın Cephe Detayları

3.2.4. Ek Yapı Tanımı

Yapının diğer Urfa konut mimarisinden ayıran en önemli özelliklerinden biri de yapı selamlık, misafirlik ve haremlık kısmıdır. Günümüzde yapının tüm bölümleri kadastral olarak ayrılmış durumdadır.

3.2.4.1. Haremlık

Karaçizmeliler Evi'nin harem bölümü, geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi genellikle aile kadınlarının ve çocuklarının yaşadığı ve günlük yaşamlarını sürdürdüğü alanı ifade etmektedir. Haremlık bölümü, evin diğer bölümlerinden ayrı bir alan olarak düşünülür ve daha mahremiyet sağlayan bir düzenlemeye sahiptir. Haremlık bölümünde odalar aile bireylerinin yaşam alanları olarak kullanılmıştır. Odaların dekorasyonu geleneksel Şanlıurfa evlerine benzer özellikler taşır ve yöresel motiflerle süslenmiştir.

Haremlık bölümü, geleneksel Şanlıurfa evlerinde aile yaşamının merkezi olarak görülmektedir. Bu bölümde aile bireyleri bir araya gelir, günlük aktivitelerini gerçekleştirirler. Bu nedenle haremlık bölümü, evin en önemli ve işlevsel alanlarından biridir.

Çalışmalarımızda ele aldığımız haremlık kısmı hala ayaktadır.

3.2.4.2. Selamlık

Karaçizmeliler Evi'nin selamlık bölümü, geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi genellikle aile erkeklerinin ve misafirlerin kabul edildiği ve günlük yaşamlarını sürdürdüğü alanıdır. Selamlık bölümü, haremlik bölümünden ayrı bir alan olarak düşünülür ve daha geniş ve gösterişli bir yapıya sahiptir.

Selamlık bölümü, evin giriş katında yer alır ve bu bölüm dışarıdan görülebilen ve daha görkemli bir şekilde dekore edilen bir yapıya sahiptir. Selamlık bölümü evin ana girişine yakın bir konumda yer alır ve geniş bir avluya açılan kapısı bulunur. Selamlık bölümü geniş ve yüksek tavanlıdır ve aile bireyleri ve misafirlerin bir araya gelip oturabileceği konforlu alanlar sunmaktadır. Selamlık bölümü, geleneksel Şanlıurfa evlerinde aile erkeklerinin ve misafirlerin ağırlıklı olduğu bir alan olduğu için, dekorasyonunda genellikle daha gösterişli ve zengin detaylar tercih edilmiştir.

Parsel numarası değişmiş olan selamlık kısmı büyük ölçüde tahrip olmuştur misafirlik kısmı ise tamamen ortadan kaldırılmış ve yerine niteliksiz betonarme yapı yapılmıştır.

3.2.4.3. Misafirlik

Karaçizmeliler Evi'nin misafirlik bölümü, geleneksel Şanlıurfa evlerinde konukların ağırlanması ve dinlenmesi için ayrılan alandır ifade eder. Misafirlik bölümü, genellikle selamlık bölümüne benzer şekildedir ve evin diğer bölümlerinden ayrı bir konumda yer almaktadır.

Misafirlik bölümü evin giriş katında veya avlunun bir köşesinde yer alır. Bu bölüm selamlık bölümünden daha sade ve gösterişsiz bir şekilde dekore edilmiştir, ancak konukların rahatı ve konforu göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Misafirlik bölümünde salon bulunur ve oda yapı olarak geniş ve ferah olup, konukların rahatça oturup dinlenebileceği bir ortam sunmaktadır. Misafirlik bölümü, geleneksel Şanlıurfa evlerinde konukseverliği ve misafirperverliği simgeleyen önemli bir alanı ifade eder ve bu bölüm, ev sahiplerinin konuklarını en iyi şekilde ağırlamasını ve onlara evlerini misafirhane gibi sunmasını sağlar.

3.2.5. Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Karaçizmeliler Evi, geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi yerel malzemeler ve yöresel yapım teknikleri kullanılarak inşa edilmiştir. Bu ev taş ve kerpiç gibi yerel malzemelerden yapılmıştır.

Taşlar, çevredeki taş ocaklarından elde edilmiştir ve büyük bir ustalıkla işlenerek evin duvarları oluşturulmuştur. Taşların birleştirilmesinde kireç harcı kullanılmıştır ve duvarlar sağlam ve dayanıklı bir yapıya sahiptir. Kerpiç ise toprak, saman ve su karışımından elde edilmiştir. Bu karışım güneşte kurutularak sertleşir ve sağlam bir yapı malzemesi haline gelir. Kerpiç duvarlar ahşap karkas yapısı üzerine yapılır ve üzerleri sıvanarak düzgün bir yüzey elde edilmiştir. Ahşap, Karaçizmeliler Evi'nde sıkça kullanılan bir diğer malzemedir. Ahşap genellikle kapı, pencere çerçeveleri, tavanlar ve iç mekân süslemelerinde kullanılmıştır.

Karaçizmeliler Evi'nin yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri, evin dayanıklılığını ve iklim şartlarına uygunluğunu sağlamaktadır. Yapı sıcak ve kurak bir iklimde bulunduğu için, taş ve kerpiç gibi malzemeler evlerin serin kalmasına ve iç mekanların doğal aydınlatma ve havalandırmadan yararlanmasına olanak tanımaktadır. Aşağıda kullanılan malzemeler sıralanmıştır:

- Taş: Urfa evlerinde kullanılan taş şehrin yakınındaki taş ocaklarından çıkarılmaktadır. Beyaz küfeki taşı olan bu taş çıkarıldığında yumuşak olduğu için işlenmesi de kolaydır, zaman içerisinde sertleşmektedir.
- Ahşap: Urfa evlerinde ahşap, taştan sonra en çok kullanılan ikinci malzemedir. Ahşabın evlerde kullanıldığı yerler odaların kapı kanatları, pencere kepenkleri ve söveleri, tavanlar ve baş odaların duvarlarıdır. Ahşap ayrıca bazı evlerin pencere ve gezeneklerinin önünde kafes olarak, çıkmalarda ise çıkma ile konsol arasında hatıl olarak kullanılmıştır.
- Metal: Evlerde metal malzeme olarak dökme demir kullanılmıştır. Pencere, merdiven ve gezenek korkulukları ile kapı tokmaklarında demir malzeme kullanımı görülmektedir. Evlerin bazılarında çatı örtüsü olarak ve avlu kapılarında kaplama malzemesi olarak çinko levha kullanılmıştır. Avlu kapılarında da kaplama malzemesi olarak sac görülmektedir.

3.2.6. Mimari Öğeler

Karaçizmeliler evinde bulunan mimari elemanlar aşağıda alt başlıklar halinde sıralanmıştır.

3.2.6.1. Pencere

Karaçizmeliler Evi'nin mimari öğelerinden biri olan pencereler, evin dış cephesinde ve iç mekanlarında önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi, Karaçizmeliler Evi'nde de dış pencereler genellikle büyük ve gösterişli değil avluya açılan pencereler ise tam tersi şekilde ihtişamlıdır. Pencere evin estetik ve işlevsel açıdan önemli bir unsuru olarak tasarlanmıştır.

Eyvannın doğu tarafındaki 1K-08 nolu odanın ahşap pencere ve kapıları yıpranmıştır. Eyvana açılan 3, avluya açılan 3 penceresi bulunmaktadır.

Şekil 0.34. 1K-08 Nolu Oda Pencere

Pencereler ahşap çerçevelerle yapılmıştır ve genellikle beyaz veya açık renklere boyanmıştır. Ahşap çerçeveler genellikle yöresel motiflerle süslenmiştir ve evin genel dekorasyonuna uygun olarak tasarlanmıştır. Pencere camları renksiz ve düz camlardır. Bu camlar, evin iç mekanlarına doğal ışık girmesini sağlar ve iç mekanların aydınlanmasını sağlar. Ayrıca, pencereler genellikle açılır kanatlı olarak tasarlanmıştır, bu da iç mekanların havalandırılmasını sağlamaktadır. Karaçizmeliler Evi'nde pencereler genellikle dışarıya doğru taşan cumbalar veya sundurmalar yer

almamaktadır. Pencerelelerin tasarımı ve konumlandırılması, evin iç mekanlarının aydınlatılması ve havalandırılması için önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, pencerelelerin dekorasyonu ve çerçevelelerinin süslemeleri, evin genel mimari tarzını yansıtan önemli detaylardır.

3.2.6.2. Kapılar

Karaçizmeliler Evi'nin mimari öğelerinden biri olan kapılar, evin dış cephesinde ve iç mekanlarında pencereler gibi önemlidir. Karaçizmeliler Evi'nde kapılar genellikle büyük ve gösterişli değildir, ancak evin estetik ve işlevsel açıdan önemli bir unsuru olarak tasarlanmıştır. Kapılar genellikle ahşap malzemeden yapılmıştır ve evin genel dekorasyonuna uygun olarak yöresel motiflerle süslenmiştir. Karaçizmeliler Evi'nde kapılar tek ve çift kanatlı olarak tasarlanmıştır. Kapılar genellikle büyük ve yüksek tavanlı odalara açılan giriş kapıları olarak kullanılmaktadır. Kapıların bazıları ahşap işçiliği ile yapılmış süslemeler bulunmaktadır. Kapılar, evin iç mekanlarının dışarıya açılan ve içeriye girenleri karşılayan önemli bir unsuru olarak tasarlanmıştır. Kapılar dayanıklı ve sağlam bir yapıya sahiptir ve evin güvenliğini sağlamak amacıyla özel bir öneme sahiptir. Ancak kullanılmaması nedeniyle ciddi yıpranmalar mevcuttur.

1K-02 nolu eyvanın her iki yanında yer alan 1K-01-03 nolu odaların girişi 1K-05 nolu gezenektedir. Eyvanın doğu tarafındaki 1K-08 nolu odanın ahşap kapıları yıpranmıştır (Şekil 3.35).

Şekil 0.35. 1K-08 Nolu Oda Kapı

3.2.6.3. Nişler

Karaçizmeliler Evi'nde nişler, evin iç mekanlarında önemli bir mimari öge olarak karşımıza çıkar. Geleneksel Şanlıurfa evlerinde olduğu gibi, Karaçizmeliler Evi'nde de nişler genellikle duvarlara oyulmuş ve çeşitli amaçlar için kullanılmıştır.

Dekoratif amaçlarla kullanılan ve duvarlara oyulan nişler, evin iç mekanlarında estetik bir görünüm yaratmak amacıyla kullanılmıştır. Nişler genellikle yöresel motiflerle süslenmiş olup, evin genel dekorasyonuna uygun olarak tasarlanmıştır. Aynı zamanda depolama alanı olarak da kullanılmıştır. Nişler duvarlara gömülü olarak yapıldığı için, evin iç mekanlarında fazladan depolama alanı sağlar ve ev sakinlerinin eşyalarını düzenli bir şekilde saklamasına olanak tanır. Nişler zamanında içine mum veya fener konularak aydınlatma amaçlı olarak kullanılmıştır ve bu şekilde, nişler hem dekoratif hem de işlevsel bir öge olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

3.2.6.4. Merdivenler

Karaçizmeliler Evi'nde merdivenler, evin iç mekanlarında önemli bir diğer mimari öğedir. Karaçizmeliler Evi'nde de merdivenler taş malzemedен yapılmış ve

özenle işlenmiştir. Gezeneğin doğu kısmında özgün yapıda kiler olan fakat daha sonra betonarme merdiven eklenen bölüm bulunmaktadır (Şekil 3.36).

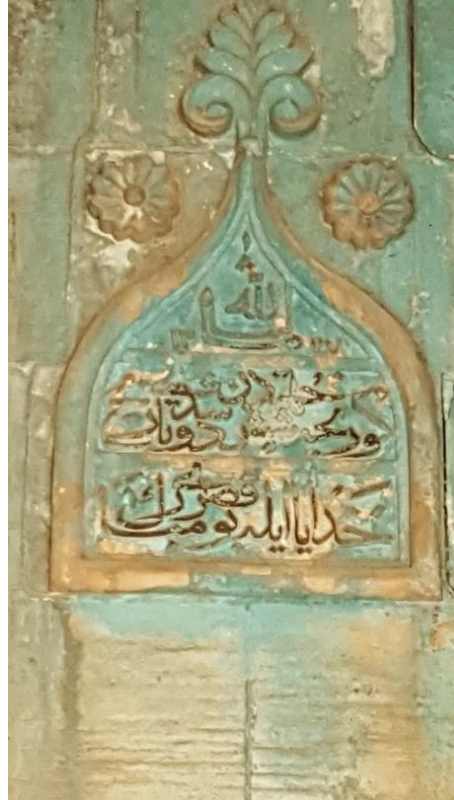
Şekil 0.36. Eklenti Merdiven

Gezeneğin doğusundaki merdivenden dama ulaşılmaktadır. Dama açılan ahşap bir kapı mevcuttur. Merdivenler genellikle evin iç mekanlarında katlar arasında geçiş sağlamak amacıyla kullanılmaktadır ve Karaçizmeliler Evi'nde merdivenler dik ve dar bir yapıya sahiptir, bu da geleneksel mimari tarza uygun bir özelliktir. Merdivenler evin giriş katından üst katlara çıkışı sağlar. Merdivenler genellikle evin iç mekanlarında önemli bir odak noktası olarak tasarlanmıştır.

3.2.6.5. Süsler

Karaçizmeliler Evi'nde süslemeler, evin iç ve dış mekanlarında estetik unsuru olarak kullanılmıştır. Geleneksel Şanhurfa evlerinde olduğu gibi, Karaçizmeliler Evi'nde de süslemeler genellikle ahşap ve çoğunlukla taş işçiliği ile yapılmış ve yöresel motiflerle süslenmiştir.

İki katlı yapıya çift taraflı taş merdivenler ile çıkılmakta ve birer gezenek yer almaktadır bu gezeneklerde sütun ve kemer detayları bulunmaktadır. Süsleme olarak bakıldığında ihtişamlı taş işçiliği cephelerde kendini göstermektedir. Eyvan girişleri ve gezeneklerde yer alan kemerlerde, eyvan alınlıklarında bitkisel ve geometrik bezemeler mevcut olup dilimli, basık, kaş ve sivri kemer detayları ile göz dolduran bir yapıdır. Ayrıca Karaçizmeliler Evi'nde süsleme olarak kitabe de kullanılmıştır (Şekil 3.37).

Şekil 0.37. 1K-09 Nolu Eyvandaki Kitabe (Maşallah görünce şaş cihetten düştü tarih hüdaya eyle bu kasrı mübarek)

Dış cephe süslemeleri genellikle evin dış duvarlarına oyulmuş ve detaylarda genellikle geometrik desenler, bitki motifleri veya hayvan figürleri gibi motifler yer almaktadır. Bu süslemeler, evin dış cephesine estetik bir görünüm kazandırmaktadır (Şekil 3.38).

Şekil 0.38. Cephe Süslemeleri

Şekil 3.38’de ikinci süslemenin adı “Rozas” tır ve altta 18, üstte 10 y da alta 25, üstte 16 dilimli stilize çiçek motifi olan bu süsleme Urfa’da ev cephelerinde görülmektedir. Şekil 3.38’de yer alan sondaki süslemenin adı “Stilize Palmet” tir ve Urfa’da yalnızca Karaçizmeliler evinde rastlanmıştır. Bu süsleme Cizre Ulu Camii’nin kapı tokmaklarına benzerlik göstermektedir (Akkoyunlu, 2013).

İç mekân süslemeleri ise genellikle tavanlar, duvarlar, kapılar ve pencereler gibi alanlarda görülmektedir. Bu süslemeler genellikle oyma işçiliği ile yapılmıştır. Süslemeler genellikle detaylıdır, bunun yanı sıra yöresel motifler veya dini semboller içermektedir. Süslemeler, Karaçizmeliler Evi'nin genel estetik görünümüne katkıda bulunurken, aynı zamanda evin kültürel ve tarihi mirasını da yansıtan önemli bir unsurdur. Süslemeler, evin iç ve dış mekanlarında önemli bir görsel çekicilik yaratır ve evin genel mimari tarzını yansıtan önemli bir öge olarak karşımıza çıkar.

3.2.7. Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı

Karaçizmeliler Evi, geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik özelliklerini yansıtan bir yapıdır ve yapısal teknikleri ile malzeme kullanımı da bu geleneğe uygun olarak yapılmıştır. Kesme taş kullanılarak yapılan yapı dikdörtgen bir avlu etrafında plan konuşlanmış olup “L” plan olup iki katlıdır. Basık kemerli kapı ve pencereler

bulunmaktadır. Yapının çok fazla onarım görmemesi özgün dokuyu günümüze taşımıştır. Yapı daha önce de belirtildiği üzere haremlik, selamlık ve misafirlık olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir. Gezenek kısımlarında yer alan sütun ve kemerler, eyvan detayları, taç kapı gibi detaylı süslemeleri olan eyvan girişleri yapıyı oldukça ilgi çekici kılmaktadır. Bu evin yapısal teknikleri ve malzeme kullanımına ilişkin şunlar söylenebilmektedir:

- Temel ve duvarlar: Karaçizmeliler Evi'nin temelleri taş veya betonarme olarak yapılmıştır. Duvarlar genellikle taş veya kerpiç malzemeden yapılmış ve kireç harcı ile birleştirilmiştir. Bu yapısal özellikler, evin dayanıklılığını ve sağlamlığını sağlar.
- Süslemeler: Karaçizmeliler Evi'nin süslemelerinde ahşap ve taş işçiliği birlikte kullanılmıştır. Bu süslemeler genellikle geometrik desenler, bitki motifleri veya hayvan figürleri gibi geleneksel motifleri içermektedir. Bu süslemeler, evin estetik görünümünü zenginleştirmektedir. Ev taş işlemeciliği açısından Urfa evleri içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Avluya bakan tüm cephelerde ince ince işlenmiş bir taş doku mevcut olup oldukça sanatsal durmaktadır. Tavanlar genelde süslemesiz ve sade olmasına rağmen örgü bordürü olan odalarda mevcuttur.
- Kapı ve pencereler: Evin kapı ve pencereleri ahşap malzemeden yapılmıştır. Kapıların çok büyük bir bölümü deforme olduğundan süsleme yoktur fakat geleneksel ev mimarisi ve kalıntılar ahşap doğramayı işaret etmektedir. Niş ve pencerelerde bulunan ahşap ise oldukça sadedir. Kapılar günümüze deforme olmuş bir biçimde gelmiş olmasına rağmen sağlam gelebilenler incelendiğinde ahşap doğramaların kullanıldığı görülmektedir. Basık kemer ve dikdörtgen kemer formu dikkat çeker niteliktedir. Günümüze deforme olmuş bir biçimde gelmiş olmasına rağmen sağlam gelebilenler incelendiğinde ahşap doğramaların kullanıldığı görülmektedir. Form olarak dönem mimarisine ait basık kemer formu mevcuttur (Şekil 3.39-3.40).

Şekil 0.39. Ahşap Kapı ve Pencere Kepenkleri

Şekil 0.40. Pencere Detayı

- Merdivenler: Merdivenler kesme taş malzeme ile yapılmıştır (Şekil 3.41).

Şekil 0.41. Taş Merdiven Detayı

- Tandır: Kuzey cephede yer alan mutfakta tandır mevcuttur.
- Çatı/Dam: Kuzey cephe kırma çatı ve üzeri kiremit döşemeli tandır üzeri düz dam ile örtülüdür.
- Eklentiler: Hela sonradan eklenti ve betonarmedir kuzey cephededir. Kuzey cephe kırma çatı ve kiremit ile örtülü iken tandır üzeri düz dam ile örtülüdür.
- Pencere Korkulukları: Pencere korkulukları klasik urfa evlerinde kullanılan geçme demir ve kare formludur (Şekil 3.42).

Şekil 0.42. Korkuluk ve Pencere Detayı

Karaçizmeliler Evi'nin yapısal teknikleri ve malzeme kullanımı yukarıda özetlendiği gibi geleneksel Şanlıurfa evlerinin tipik özelliklerini yansıtan ve bölgenin iklim ve coğrafi özelliklerine uygun olarak tasarlanmış bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu yapı, bölgenin kültürel ve mimari mirasını yansıtan önemli bir yapı örneğidir.

3.2.8. Yapısal Arızalar ve Malzeme Bozulmaları

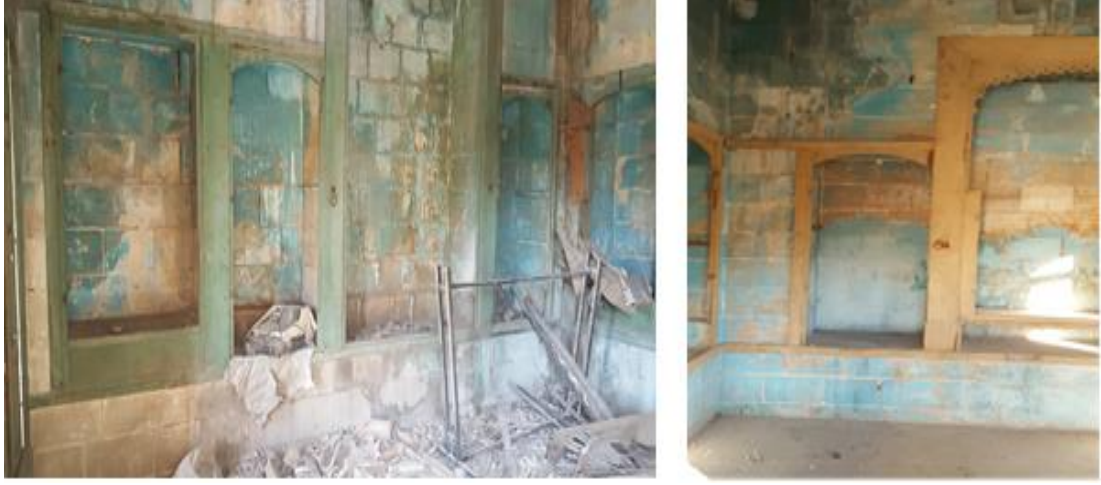
Karaçizmeliler Evi gibi geleneksel yapıların zamanla karşılaştığı yapısal arızalar ve malzeme bozulmaları, genellikle çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu yapılar genellikle taş, kerpiç, ahşap gibi doğal malzemelerden yapıldığı için, doğal etkenler ve yaşlanma süreci nedeniyle çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır ve tespit edilen bozulmalar aşağıda sıralanmıştır;

- Taş malzemelerde bozulma: Yapının temel malzemeleri olan taş zamanla nem, yağmur ve rüzgâr gibi doğal etkenlere maruz kalarak bozulmuştur. Özellikle nem ve suya maruz kalma, malzemenin çürümesine ve yapısal zayıflamaya yol açmıştır. Ocak nişleri kesme taştan yapılmıştır ve basık kemerlidir ve avlunun kuzey cephesindedir (Şekil 3.43).

Şekil 0.43. Ocak Nişi

- Ahşap malzemelerde çürüme: Evin iç ve dış mekanlarında kullanılan ahşap malzemeler, zamanla çürümeye maruz kalmıştır. Bu genellikle nem, mantar veya böcekler gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Özellikle dış cephede kullanılan ahşap malzemeler, güneş, yağmur ve rüzgâr gibi doğal etkenlerden etkilenebilmektedir. Oda tavanlarında genelde düz tonoz kullanılmasının yanı sıra kimi yerlerde ahşap merteklerde kullanılmıştır (Şekil 3.44). Ayrıca Orijinal ahşap doğramalar oldukça deforme olmuş şekilde günümüze kadar gelebilmiştir (Şekil 3.45).

Şekil 0.44. Dolap ve Niş Detayları

Şekil 0.45 Ahşap Tavanda Bozulmalar

- Duvar ve tavan süslemelerinde bozulma: Evin iç mekanlarında bulunan süslemelerde zamanla bozulma ve yıpranma mevcuttur. Bu genellikle nem, toz ve kir gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Özellikle boyalı veya oymalı süslemeler, zamanla solmuş veya kırılmıştır.
- Döşemeler: Döşeme orijinalinde kesme taş olması gerekirken günümüzde harap olmuş betonarme malzeme ile kaplıdır.
- Temel ve duvar çatlakları: Yapının temelinde veya duvarlarında zamanla çatlaklar mevcuttur. Bu genellikle yerel zemin hareketleri, yapısal yüklerin

değişmesi veya malzeme bozulmaları gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Bu çatlaklar zamanla genişler ve yapısal zayıflamaya yol açmıştır.

Karaçizmeliler Evi gibi geleneksel yapıların bakımı ve onarımı, yapısal arızaların ve malzeme bozulmalarının önlenmesinde önemli bir rol oynar. Periyodik olarak yapılan bakım ve onarımlar, evin ömrünü uzatmaya ve yapısal sağlığını korumaya yardımcı olur ancak evin restorasyon öncesi durumunda bu şekilde bir bakımı yapılmadığı görülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KARAÇİZMELİLER EVİ'NDE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON

Resüsitasyon, bir binanın değiştirilmiş, kısmen yıkılmış veya tahrip olmuş kısımlarının veya belirli bir dönemdeki durumunun, mimari çizim teknikleri, yapıda bulunan izler, sözlü kaynaklar, arşiv belgeleri veya karşılaştırmalı çalışmalar kullanılarak ifade edilmesidir. Resüsitasyon, kültür varlığının inşa edildiği tarihten bu yana farklı zamanlarda ne gibi değişiklikler geçirdiğini ortaya çıkarmak için yapılmaktadır. Resüsitasyon çalışmaları aynı zamanda restorasyon için bir kaynak niteliği taşımaktadır (Demir, 2018). Restorasyon ise bir yapının veya eserin orijinal durumuna getirilmesi veya korunması sürecini ifade etmektedir. Mimari restorasyon, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük önem taşır. Doğru şekilde yapıldığında, bir yapının tarihi ve kültürel değeri korunurken, modern ihtiyaçlara uygun hale getirilmesine olanak sağlar. Bu nedenle, restorasyon projeleri genellikle uzmanlar, mimarlar, restoratörler ve tarihçiler gibi uzmanların katılımını gerektirmektedir (Öztürk ve ark., 2021). Bu çalışmada da proje alanı olarak seçilen Urfa Karaçizmeliler Evi'ne ilişkin resüsitasyon ve restorasyon çalışması alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.1. RESTİTÜSYON

Yapının özgün durumuna ilişkin bilgiler, yapının kendisinden ve izlerinden elde edilmiştir ve aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir;

- Yapının yapım tarihi ile ilgili kesin bir bilgi yoktur.
- Yapı konut olarak inşa edilmiştir.
- Yapının restitüsyonuna temel kaynak yapının kendisi ve rölövesidir.
- Yapı restitüye edilirken rölöve verileri değerlendirilmiş ve yapıdan gelen izlerle tamamlama yapılarak yapının özgün haline ulaşılmaya çalışılmıştır.
- Yapıda yer alan izlerden kapatılan pencereler tespit edilmiştir.

- Yapı içerisinde sonradan eklenen merdiven vardır. Yapıda yer yer zemin kaplama uygulamaları (şap v.b) ile duvarların yer yer sıva ile kaplandığı bazı kısımlarda briket taşlar eklendiği görülmektedir. Bu tür uygulamalar dışında yapı orijinal hali ile günümüze ulaşmıştır.

Yapı genel itibariyle tam bir Urfa evi olup özgün niteliklerini korumuştur. Ufak tefek bazı ekleme ve uygulamalar olsa da yapının özgün hali bellidir.

4.1.1. Restitüsyon Kaynakları

Restitüsyon çizimlerine kaynaklık eden bilgi ve belgelerin toplanması farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu bilginin güvenilirliği, onu elde etme yöntemiyle doğrudan ilgilidir. Halka açılan Şanlıurfa Karaçizmeliler Evi'nde kullanıcının ihtiyaçlarına göre restorasyonun yapılması uygun görülmüş olup, mevcut mimari unsurlar zamanla değişime uğrayarak bozulmuştur. Bu değişiklikleri tespit etmek için bölgedeki benzer örnekler, sözlü kaynaklar ve benzer yapı örneklerine bakılarak analizler yapılmış ve restorasyonda kaynak kullanımının haritası çıkarılmıştır. Binanın başlangıç durumu belirlenirken ve kaynakların güvenilirliği değerlendirilirken en doğru bilgi binanın kendisinden alınır. Ayrıca bina kullanıcıları ve yerel sakinler tarafından sağlanan bilgilerin güvenilirliği farklı düzeydedir. Bölgedeki aynı döneme ait benzer özelliklere sahip yapılardan elde edilen bilgiler ise üçüncü düzey güvenilirliktedir. Karaçizmeliler Evi'nin restorasyon çalışmalarına kaynak olan verilerin elde edilme yöntemleri güvenilirlik derecesine göre şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Yapının kendisinden elde edilen bilgiler: Rölöve çalışmaları ile elde edilen kesin sonuçlardan oluşmaktadır.
- Sözlü kaynaklar: Yapının sahipleri ya da yöre halkından edinilen bilgilerdir.
- Yapı dışındaki kaynaklar: Daha önce yapı hakkında incelemelerde bulunulmuş olan yazılı kaynaklardır.

4.1.2. Restitüsyonun Değerlendirilmesi

Şanlıurfa ili kent merkezi Pınarbaşı Mahallesi 261 ada 2 parselde yer alan yapı, geleneksel inşaat teknikleri kullanılarak inşa edilmiş, günümüze kadar gelebilmiş bir geleneksel mimari örneğidir. Her ne kadar yapı günümüze kadar

herhangi bir işlevsel değişiklik olmadan gelebilse de zamanla kullanılmamasından kaynaklı bozulmalar ve işlevsel değişiklikler gözlemlenebilmektedir. Ancak yıpranma ve bozulmalara rağmen; resüsitasyon aşamasında tespit edilen unsurların büyük oranda orijinalliğini koruduğu gözlenmiştir. Özellikle ahşap yapılarda gözlenen deformasyonlar neticesinde bu alanlardan yenilemelerin yapılması gerekli görülmüştür. Restorasyon araştırmalarına aynı dönemde yapıldığı bilinen ve plan tipolojisi, cephe düzenlemeleri ve yapı elemanları açısından Karaçizmeliler Evi'ne benzeyen binaların da restorasyon süreçleri incelenerek fikir edinilmiştir. Yapıda zaman içinde meydana gelen değişiklikleri tespit etmek ve özgün formlarını tespit etmek amacıyla incelenen yazılı ve görsel kaynaklar yapıya ait bilgilerle birlikte değerlendirilmiştir.

4.3. RESTORASYON

Karaçizmeliler Evi restorasyon aşamasında aşağıdaki sıra takip edilmiştir:

- Belgeleme ve araştırma: Restorasyon süreci detaylı belgeleme ve araştırma ile başlamıştır. Yapının tarihi, mimari özellikleri ve orijinal durumu hakkında bilgi toplanmıştır.
- Değerlendirme: Yapının mevcut durumu değerlendirilmiştir. Hasarlar, bozulmalar ve değişiklikler belirlenmiştir. Restorasyonun amacı ve kapsamı belirlenmiştir.
- Proje geliştirme: Restorasyon projesi hazırlanmıştır. Bu proje, yapının nasıl restore edileceğini, hangi malzemelerin kullanılacağını ve işin zamanlamasını içermektedir.
- Onay ve izinler: Restorasyon projesi ilgili kurumlar veya yetkililer tarafından onaylanır ve gerekli izinler alınmıştır.
- Restorasyon işlemleri: Restorasyon süreci başlatılarak, hasarlı veya bozulmuş bölümlerin onarılması, orijinal detayların yeniden oluşturulması ve yapıya zarar vermeden mümkün olan en iyi şekilde restore edilmesi sağlanmıştır.
- Koruma ve bakım: Restorasyon tamamlandıktan sonra, yapının düzenli olarak bakım ve koruma çalışmalarına tabi tutulması planlanarak yapının gelecek nesillere aktarılmasını sağlanacağı öngörülmüştür.

Restorasyon yaklaşımı ve genel ilkeler ise aşağıda sıralanmıştır:

1. Yapıda mevcut tüm özgün malzemeler ve detaylar nitelikleri değiştirilmeden korunacaktır.
2. Yapıda yapılacak her türlü müdahalenin, yapıyla uyumlu, özgün malzemeye zarar vermeyen nitelikte olması gerekmektedir. Tüm müdahaleler, restorasyon projesi kapsamında tanımlandığı şekilde, paftalarda gösterilen alanlarda uygulanacaktır.
3. Harç ve sıvalara yönelik onarımlarda özgün içerikli harçlar kullanılacaktır.
4. Ortaya çıkacak yeni bulgular belgelenecek, uzman görüşü- kurul görüşü alınarak uygulamaya devam edilecektir.
5. Yapının zarar görmesini engellemek amacıyla, çağdaş malzemeler kullanılabilir. Damlardan oluşabilecek su sızıntılarını önlemek amaçlı yalıtım uygulaması yapılacaktır.
6. Yapının restorasyonundan beklenen bir amaçta, yapının bir daha restorasyona ihtiyaç duymadan varlığını sürdürebilmesidir. Projede bu amaçlı çözümler üretilecek, ayrıca yapı için periyodik bakım tablosu oluşturularak, belirlenen bu periyotlarla yapının kontrolü ve daha fazla zarar görmeden hatta zarar görmeye başlamadan müdahale sağlanmış olacaktır.
7. Yapıda yıkık halde bulunan bozuk olmayan malzemeler kullanılacaktır. Yerleri biliniyorsa kendi yerlerinde kullanılacaklardır.
8. Taş malzemelerle yapılmış olan süslemelerde sadece su ve yumuşak fırça ile temizleme yapılacaktır. Bunun dışında raspa, basınçlı su ile temizleme, spiralleme, plastik onarım vb. yapılmayacak, oldukları şekilde korunacaklardır.
9. Özgün ahşap tavan kaplamaları, kapı, pencere ve dolap kapakları yenileri ile değiştirilmeden orijinal halleri ile gerekli onarımlar yapılarak korunacaklardır.

Yapı periyodik bakımına ilişkin detaylar Tablo 4.1’de paylaşılmıştır.

Tablo 0.1. Periyodik Bakım Tablosu

BAKIM YAPILACAK YAPI BİRİMLERİ	SÜRELİ MÜDAHALELERİ ÖNLEYİCİ BAKIM	HAVA DEĞİŞİKLİKLE RİNDEN SONRA ACİL BAKIM
---	---	--

	Acil	Sürekli	6 aylık	Senede iki kez		Senelik	Sel	Fırtına	Şimşek	Kar ve Donma
				Kasım	Mayıs					
Zemin, bitki örtüsü				■	■					
Tesisatlar	■			■	■		■			■
Komşu yapılardaki çalışmalar	■									
Giriş, güvenlik	■		■							■
Bodrum	■		■				■			
Taşıyıcı sistem	■					■				
Cepheler, kalkan duvarlar	■					■				■
Çatı kaplaması	■					■	■	■	■	■
Ahşap çatı iskeleti						■				
Çatı- teras	■					■	■			■
Doğramalar						■				
Ortak mekânlar	■		■							
Merdiven	■	■								
Ortak donatılar										
• Lokal teknikler	■	■	■							
• Donatılar	■		■							
Bireysel donatılar										
• Isıtma, sıcak su	■					■				
• Havalandırma	■		■							
• Sıhhi teçhizat	■									
• Elektrik tesisatı	■					■			■	

Yapının restorasyonunda hedeflenen amaçlardan birisi de yapının bir daha restorasyona ihtiyaç duymadan varlığını sürdürebilmesinin sağlanması olarak belirlenmiştir. Yani bir daha restorasyona ihtiyaç duyacak kadar kötü hasarların, bozulma ve çürümelerin önüne geçmektir. Bu amaca yönelik yapının tahribata maruz kalacak kısımlarında belirli periyotlarla kontrollerin yapılması ve sorun ilerlemeden çözülmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, yapı kullanıcılarının belirtilen periyotlarla

gereken kontrolleri yapmaları ve gereken yerleri acil olarak tamir ettirmeleri önerilmiştir.

4.3.1. Restorasyon Kaynakları

Restorasyon aşamasında kullanılan kaynaklar aşağıdaki gibi kategorize edilebilmektedir:

- Varlığı kesin bilinenler: Restorasyon çalışması sırasında varlığı kesin olarak belirlenerek tespit edilenlerdir. Bunlar kullanımı sürdürülecek elemanlar olup nem, mantar, kavlama, kopma gibi nedenlerle dayanıklılığı zayıflamış olanların sağlamlaştırılması öngörülmüştür.
- İzi olan; yeri, boyutu ve malzemesi yapıdaki diğer örneklerden çıkarım yapılanlar: Bu özellikteki yapı elemanları, özgünüyle aynı form, boyut, malzeme ve işçilikle tamamlanmıştır. Yapının bu kapsamda onarım yapılacak bölümleri kayıp olan ahşap pencere doğramaları, tabaka halinde dökülmüş sıvalar, ahşap tavan ve döşeme kaplamasıdır.
- İzi olmayan; varlığı diğer örneklerden çıkarım yapılanlar: Bu durumdaki yapı elemanları, özgünüyle aynı form, boyut, malzeme ve işçilikle tamamlanmıştır. Yapıda bu tarzda onarım yapılacak olan yerler taban döşemeleri ve odaların tavan kaplamalarıdır.
- Sözlü kaynaklar: Yapı sahipleri ya da halktan edinilen bilgilerdir.
- Mimari gereklilikler: Yapıdaki yeri ve izi belli olmayan, boyutu, malzemesi ve detayı bilinmeyen, mimari gereklilik nedeniyle olması gereken yapı elemanlarıdır. Bunlar yeni malzeme ve detay ile tamamlanacaktır. Restitüsyondan gelen bilgilere göre yapıda bu tarzda uygulama yapılacak yerler balkon korkuluğu, yağmur oluğu ve iniş borularıdır.

4.3.2. Restorasyon Müdahaleleri

Restorasyon öncesinde konut olan yapı restorasyon projesi ile yapıda saptanan fiziksel bozulma nedenleri ortadan kaldırılarak, bozulan kısımlar onarılmıştır. Bu nedenle yapının genelinde çatı üst örtüsü ile yıkılan kısmının ve pencere ile kapı doğramalarının yenilenmesi, duvar ve döşemelerdeki kaplamalar ile sıvaların sökülerek özgün haline dönüştürülmesi, gereken yerlere sıva ve badana vb.

yapılması gibi bakım çalışmaları ile yetinilmesi uygun görülmüştür. Restorasyonda binanın özgün karakterinin korunması temel amaç olup; mevcut her iz ve kalıntılar olduğu gibi korunmuştur.

Yapıya yapılacak sağlıklaştırma, takviye ve benzeri müdahaleler, geri dönüştürülebilir olacak ve gerektiğinde yapıya zarar vermeden sökülebilir olarak tasarlanmıştır. Restorasyon aşamasında yapılan her türlü müdahalenin izleri mutlaka belli edilmiştir.

4.3.2.1. Zemin Kat Odaları Müdahaleleri

ZK-01 Nolu Zerzembe: Mevcut durumda yıpranmış zemin düzeltilecektir. Tonoz yüzeyi sıvanacaktır. Kesme taş duvar yüzeyi raspalanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri yapılmıştır. Zerzembeye giriş kısımdaki ahşap kapı aslına uygun şekilde yenilenmiştir. Zerzembenin avluya bakan pencere boşluğuna ahşap doğramalı pencere takılmıştır. Elektrik tesisatı ve aydınlatmalar yeniden düzenlenmiştir (şekil 4.1).

Şekil 0.1. Z-01 Zerzembe Restorasyon Sonrası Görünüm

Cepheye açılan giriş demir kapısı sökülerek yerine taş duvar örülmüştür. Tonozların sıvası taş tozu sönmüş kireç ve güçlendirici katkı malzemesi kullanarak yapılan macun ile yeniden yapılmıştır.

Z-02 nolu Oda: Mevcut durumda yer döşemesi beton şap olan zemin taş ile kaplanacak ve derzleri yapılmıştır. Duvardaki taş yüzeyler raspalanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemedен yapılarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Sonradan eklenen ahşap niş kapakları aslına uygun olarak

değiştirilmiştir. Yıpranmış olan ahşap dolap kapakları yenilenmiştir. Odanın tavanındaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır.

Z-03 nolu banyo: Mevcut durumda yer döşemesi beton şap olan zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Duvardaki taş yüzeyler raspalanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı yenilenmiştir.

Z-04 nolu develik: Mevcut durumda zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspalanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ahşap malzemenen yapılarak yenilenmiştir. Tavandaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır.

Z-05 nolu oda: Zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspalanarak temizlenecek ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemenen yapılarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Odanın tavanındaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır.

Z-06 nolu oda: Zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanacak ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspalanarak temizlenecek ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemenen yapılarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Odanın tavanındaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır.

Z-07 nolu oda: Zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspalanarak temizlenecek ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemenen yapılarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Odanın tavanındaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır.

ZK-08 nolu giriş: Mevcutta üstündeki tonoz yüzeyindeki sıvalar sökülmüş ve taş malzemele onarımlar yapılarak tonoz yüzeyi tekrar sıvanmıştır. Giriş kapısı geleneksel çinko kaplı ahşap kapı ile değiştirilmiştir. Duvar yüzeyleri raspalanarak, derzler yeniden yapılmıştır. Zeminde yer alan taşlardan bozuk olanlar değiştirilerek bozuk olmayanların yüzeyleri temizlenerek derzleri yeniden yapılmıştır.

ZK-09 nolu mutfakta: Mevcutta tavandaki sıvalar sökülerek yüzey yeniden sıvanmış, zemindeki taş kaplamalar onarılmış, kullanılamayacak durumda olan taşlar yenileri ile değiştirilmiş ve derzleri yapılmıştır. Eklenti banyo kaldırılmıştır. Taş

duvar yüzeyi raspanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Ahşap doğramalar ile yapılacak olan kapı ve pencereler yerlerine takılmıştır. Mutfakta yer alan mimari öğeler tandırılık, tezgâh vb. korunmuştur.

WC; Tavandaki sıvalar sökülerek yüzey yeniden sıvanacak, zemin taş ile kaplanacak ve derzleri yapılmıştır. Taş duvar yüzeyi raspanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Girişine ahşap kapı takılacak ve tesisat bağlantısı yapılmıştır.

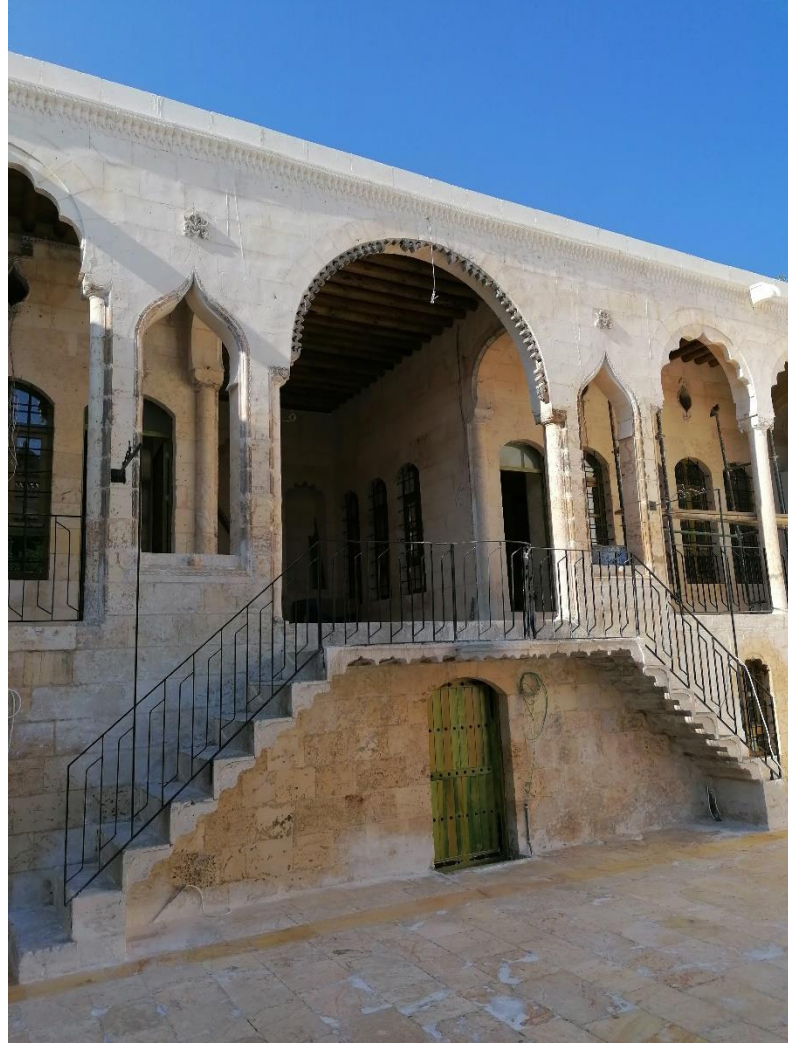
ZK-10 Nolu avlu: Zemindeki taş kaplamalar onarılabacak kullanılamayacak durumda olanlar yenileri ile değiştirilmiş ve derzleri yapılmıştır. Avluya bakan taş duvar yüzeyleri raspanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri yapılmıştır. (Not: Rasalama düz kesme taş yüzeylerde yapılmıştır. Süslemeli ve bezemeli kısımlarda rasalama yapılmamıştır.) Elektrik ve su tesisatı yeniden düzenlenmiştir.

Bahçedeki ağaçların bakımı yapılabarak iyileştirilmiştir. Eksilen toprak kısımlar yeniden doldurulmuştur. Üstü taşla kapatılmış kuyu açılarak üstü geleneksel makaralı kuyu modeli ile kapatılmıştır.

4.3.2.2. Birinci Kat Odaları

1K-01 nolu oda: Zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemedan yapılabarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Sonradan kapatılan pencere açılarak özgün pencere takılmıştır. Odanın tavanındaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır.

1K-02 nolu eyvan: Zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspanarak temizlenecek ve duvarın derzleri tekrar yapılabıştır. Pencere doğramaları ahşap malzemedan yapılabarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Eyvanın tavanındaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır. Sonradan eklenen niteliksiz olan lavabo ve su tesisatı kaldırılmıştır (Şekil 4.2).

Şekil 0.2 Güney Eyvan Restorasyon Sonrası Görünüm

1K-03 nolu oda: Zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspalanarak temizlenecek ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemedan yapılarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Sonradan kapatılan pencereler açılarak özgün pencereler takılmıştır. Sandık odasının kapısı aslına uygun şekilde yenilenmiştir. Odanın tavanındaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır.

1K-04 nolu sandık odası: Zemindeki taşlar onarılacak ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspalanarak temizlenecek ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı

aslına uygun şekilde yenilenmiştir. Odanın tavanındaki sıvalar sökülerek uygun tekniklerle yeniden sıvanmıştır.

1K-06 nolu kiler: Mevcutta eklenti merdiven vardır. Eklenti merdiven kaldırılarak üstü betonarme döşeme ile kapatılmıştır. Aslına uygun kiler olarak kullanılmıştır. Zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Duvardaki taş yüzeyler raspanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Aslına uygun olarak kapı eklenmiştir.

1K-07 nolu oda: Taş yüzeyler raspanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemedен yapılarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Nişlerdeki ahşap kapak ve kemerler aslına uygun olarak yenilenmiştir. Bozulmuş çatı ve tavan aslına uygun malzeme ve teknikle yeniden yapılmıştır.

1K-08 nolu oda: Zemindeki şap sökülerek zemin taş ile kaplanmış ve derzleri yapılmıştır. Taş yüzeyler raspanarak temizlenmiş ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemedен yapılarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Nişlerdeki ahşap kapak ve kemerler aslına uygun olarak yenilenmiştir. Bozulmuş çatı ve tavan aslına uygun malzeme ve teknikle yeniden yapılmıştır.

1K-10 nolu oda: Taş yüzeyler raspanarak temizlenecek ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap malzemedен yapılarak yerlerine takılmıştır. Lokma korkulukların yıpranmış olan kısımları yenilenmiştir. Nişlerdeki ahşap kapak ve kemerler aslına uygun olarak yenilenmiştir. Bozulmuş çatı ve tavan aslına uygun malzeme ve teknikle yeniden yapılmıştır.

1K-11 nolu banyo: Zemindeki taşlar temizlenmiş ve derzleri yeniden yapılmıştır. Taş yüzeyler raspanarak temizlenecek ve duvarın derzleri tekrar yapılmıştır. Kapı eklenmiştir. Bozulmuş çatı ve tavan aslına uygun malzeme ve teknikle yeniden yapılmıştır.

2K-01 Nolu teras; Zemin tesviye edilerek düzeltilip su yalıtımı yapılarak üzeri taş kaplanmışır. Taş duvarın yıpranmış kısımları taş malzeme ile yeniden yapılarak tamamlanmıştır.

2K-02 Nolu teras; Zemin tesviye edilerek düzeltilip su yalıtımı yapılarak üzeri taş kaplanmıştır. Taş duvarın yıpranmış kısımları taş malzeme ile yeniden yapılarak tamamlanmıştır.

2K-03 Nolu teras; Zemin tesviye edilerek düzeltilip su yalıtımı yapılarak üzeri taş kaplanmıştır. Taş duvarın yıpranmış kısımları taş malzeme ile yeniden yapılmıştır. Taş korkuluğun eksik kısımları taş malzeme ile aynı detaylarda yapılarak tamamlanmıştır.

4.3.3. Restorasyon Aşamaları

Karaçizmelier Evi'nin restorasyonu için sağlamlaştırma, tamamlama, temizleme, yenileme restorasyon müdahalelerinde bulunulmuş ve bu müdahaleler alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.3.3.1. Sağlamlaştırma

Cephelerde; Cephelerde pencerenin altında ve üzerindeki, daha önce müdahale edilmiş kısımlarda derzlerde enjeksiyon yoluyla güçlendirme ve horasan harcı ile sıfır derz yapılmıştır.

4.3.3.2. Tamamlama

Zemin ve 1. katta şap döşemeler sökülerek; mevcut ise taş döşemeler açığa çıkarılmış, olmadığı alanlarda kesme taş döşeme yapılmıştır. Projesine uygun olarak korunmasına karar verilen ahşaplar için ön koruma maddesi (emprenye) ile böcek ve mantarlara karşı dezenfekte edilerek, yenilenecek olanlar ise uygun profiller haline getirildikten sonra ön koruma maddesi içine daldırma yöntemi ile daldırma yapılmış ön koruma yapılmıştır. Yeni yapılacak ahşap kapı ve pencere döşeme, kaplama vs. yüzeylerine ön koruma yapıldıktan sonra, boyası sökülecek ve temizlenmiş ve ahşap yüzeylerine emprenye sürüldükten sonra; ahşap koruyucu uygulaması, yapılmıştır.

Cephelerde; Avlu içinde güney cephesindeki betonarme döşeme tıraşlanarak geleneksel taş eklenmiştir.

4.3.3.3. Yenileme

Cephelerde; cephelerde görülen çimento esaslı müdahaleler sökülerek cephelerin yüzeylerinde raspa yapılmıştır. Bozulmalarda çürütme yöntemi uygulanmıştır.

Çatıda; Çatılar sökülerek aslına uygun olarak yenilenmiştir. Teraslarda su ve ısı yalıtımı yapıldıktan sonra, üzerine yapının dokusuna uygun taş döşeme yapılmıştır.

Tavanda; WC ve merdivenler ile karşılarındaki odalarda çimento esaslı sıvalı yüzeyler sökülerek hidrolik kireç esaslı horasan katkılı sıva yapılmıştır.

Zemin kat ve 1. katta odalar ile eyvanlar da çimento esaslı sıvalı yüzeylerde; özellikle ana girişin batısındaki bölümlerin tamamında, özelliğini yitirmiş olan sıvalar sökülerek bu alanlarda raspa yapılmıştır.

Pencereler; 1. kattaki odalarda duvar örülmüş pencere boşlukları sökülerek aslına uygun pencereler eklenmiştir. Zemin katta ve 1. katta yıpranmış pencereler sökülerek yerine 1.kalite çam keresteden aslına uygun olarak ısıcamlı yeni ahşap pencere yapılacak ve ahşap yüzeylere koruyucu sürülmüştür.

Kapılar; Zemin katta girişlerin muhdes demir kapıları ile WC'lerin, zemin ve 1. katta odaların özelliğini yitirmiş ahşap kapıları sökülerek yerlerine 1. kalite çam keresteden projesine uygun olarak yeni ahşap kapı yapılacak ve yüzeylerine su bazlı ahşap koruyucu sürülmüştür.

Duvarlar; zemin ve 1. katta odalar ile koridorlar ve merdivenlerde, çimento esaslı sıva sökülerek, taş duvarlarda sıva raspası yapılacak ve taş örgü açığa çıkarılmıştır.

Katlarda; 1. kattaki kiler odasındaki eklenti betonarme merdiven kaldırılmıştır. Oda aslına uygun olarak düzenlenmiştir. Tavanı betonarme döşeme ile kapatılmıştır.

4.3.3.4. Temizleme

Temizlik işlemine düşük basınçla ve yüzeylerdeki taşların sertliği dikkate alınarak seçilmiş tozların kullanılması ile deneme yapılarak başlanması önerilmiştir.

Taş yüzeyler; patına tabakası yok edilmeden, kuru temizleme metodu ile temizlenmiştir.

Uygulama 0,15 bar basınçlı merkez kaç sistem ile püskürtme esasına dayalı olarak çalışan basınçlı makine ile yüzeylere uygun sertlikte granül tozlar püskürtülerek yapılmıştır.

Temizlik (boya, kir vs) ve onarım sırasında ahşap malzemenin kullanılamaz derecede bozuk çıkması durumunda, emprenyeli ahşaplarla aslına uygun olarak yenilenerek ahşap yüzeylerin tamamına şeffaf veya mat özelliğe sahip, ahşap dokusunu gösteren su bazlı ahşap koruyucu sürülmüştür.

Zemin ve 1. katta merdivenlerde taş basamaklar ile sahanlıklardaki taş döşeme yüzeylerinde temizlik yapılarak korunmuştur. Merdiven korkulukları ise geleneksel yapılardakine uygun olarak yenilenmiştir.

Duvarlar; mukavemetini kaybetmiş taşlarda çürütme tekniği uygulanmıştır. Duvar örgüsünün düzgün çıkması halinde temizlik yapılmıştır. Aksi halde hidrolik kireç esaslı horasan harçlı sıva yapılmıştır.

Zemin katta, çimento esaslı sıva sökülerek yüzeyde sıva raspası yapılmış, yontulmuş taş örgü açığa çıkarılmış, duvar örgüsünün düzgün çıkması halinde temizlik yapılmıştır. Aksi halde hidrolik kireç esaslı horasan harçlı sıva yapılmıştır.

SONUÇ

Şanlıurfa, tarihi ve kültürel açıdan zengin bir geçmişe sahip olan bir şehirdir ve bu zenginlik, geleneksel mimarisinde de kendini gösterir. Şanlıurfa'nın geleneksel mimarisi, genellikle taş ve kerpiç gibi yerel malzemelerin kullanılmasıyla karakterize edilir. Şehirdeki geleneksel konutlar genellikle avlu tipi evlerdir. Bu evler genellikle iki katlıdır ve geniş bir avluya sahiptir. Avlunun etrafında odalar yer alır ve avlu, aile yaşamının merkezi konumundadır. Avlular genellikle açık havadar ve serinletici bir alan olarak kullanılır. Şanlıurfa'nın geleneksel konutları genellikle kesme taş veya kerpiçten inşa edilmiştir. Duvarlar genellikle kalındır ve sıcak iklimde serin tutmak için tasarlanmıştır. Evlerin genellikle düz çatıları vardır ve çatılar genellikle kerpiç veya kiremit ile kaplanmıştır. Geleneksel Şanlıurfa mimarisi, genellikle süslemelerle ve detaylarla zenginleştirilir. Taş işçiliği ve ahşap oymacılığı gibi geleneksel el sanatları, evlerin ve diğer yapıların süslemelerinde sıkça kullanılır. Bu süslemeler genellikle geometrik desenler, bitki motifleri ve hayvan figürleri içerir. Şanlıurfa'nın geleneksel mimarisi, bölgenin iklimsel koşullarına, kültürel değerlerine ve yaşam tarzına uygun olarak gelişmiştir. Bu nedenle, şehirdeki geleneksel evler ve diğer yapılar hem görsel olarak etkileyici hem de işlevsel birer örnek olarak dikkat çeker. Günümüzde, Şanlıurfa'da geleneksel mimari örneklerin korunması ve restore edilmesi, şehrin tarihi ve kültürel mirasının korunmasına katkıda bulunmaktadır.

Karaçizmeliler Evi, kesme taştan inşa edilmiş haremlik, selamlık ve misafirlik bölümleri olmak üzere üç ayrı yapıdan oluşan tarihi bir evdir. Taş avlulu, havuzlu, eyvanlı güzel bir Urfa evidir. Bu çalışmada restorasyon projesi tamamlanarak turizme kazandırılmış durumdadır.

Karaçizmeliler evinin sürdürülebilirliği yaşanabilirliğiyle sağlanmıştır. Saha araştırması, bölgede yaşayan ev sahiplerinin tescilli evleri yenilemek için yeterli sermayeye sahip olmadığını ortaya çıkarmıştır. Maddi imkânsızlık, dikkatsizlik, ihmal ve ilgisizlik evlere zarar vermiştir. Kanun ve yönetmelikler çerçevesinde valilik, özel idare ve belediyelerin, terkedilmiş ve tescilli, yıkılabilecek binaları tespit

etmesi, mülk sahiplerine bu konuda yardımcı olması ve kamuoyunu bilinçlendirmesi gerekmektedir. Eserde sunulan bu önerilerin bilimsel ve kullanılabilir olması önemlidir. Bu önerilerin hayata geçirilmesiyle Türkiye'nin ve Şanlıurfa'nın değerli kültürel mirası gelecek nesillere aktarılmıştır. Karaçizmeliler Evi'nin harita, restorasyon ve restorasyon projelerinin bu tür araştırmaların başlangıcı olması ve başta yakın çevre olmak üzere ildeki diğer yapılara örnek teşkil edecek yol gösterici olması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Ağar, M. S.** (2021). *Geleneksel urfa evlerinde işlev değişimi: Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı örneği* (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Akkoyunlu, Z.** (2013). Karaçizmeciler Evi Araştırması.
- Aksoy, R.** (2009). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Diyarbakır, Mardin, Urfa, Batman Geleneksel Köy Evleri* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Anonim,** (2024). Şanlıurfa Coğrafi Durum. Erişim Tarihi: 28.03.2024 URL: <https://www.urfamiz.com/cografi-durum.html>
- Aykal, F. D., Baran, M., & Erbaş, M.** (2019). Mimarideki Geçmişin Geleceğin Yaratılmasındaki Rolü: Şanlıurfa İli, Kadioğlu Mahallesi Örneği. *Kent Akademisi*, 12(1), 118-134.
- Aykal, F. D., Baran, M., & Erbaş, M.** (2019). Mimarideki Geçmişin Geleceğin Yaratılmasındaki Rolü: Şanlıurfa İli, Kadioğlu Mahallesi Örneği. *Kent Akademisi*, 12(1), 118-134.
- Baş, G.** (2010). Diyarbakır'daki Geleneksel Konut Mimarisinde Süsleme Anlayışı". *History Studies*, 2, 1.
- Bekleyen, A., & Melikoğlu, Y.** (2019). Antik rüzgâr yakalayıcıların Anadolu'daki örnekleri: Şanlıurfa'nın badgelleri. *Art-Sanat Dergisi*, (12), 109-128.
- Benek, S.** (2013). GAP'ın Şanlıurfa İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısında Meydana Getirdiği Değişme/Gelişmeler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (11), 123-146.
- Benek, S., & Şahap, A.** (2017). Şanlıurfa Şehrinde Coğrafi Bilgi Sistemleri (Cbs) ve Uzaktan Algılama (Ua) Kullanılarak Yeşil Alanların Yeterliliğinin Belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (36), 304-314.
- Demir, A. G.** (2018). *Antalya ili Akseki ilçesi Büyükkalan köyü Ali Petek Evi restorasyon ve yeniden işlevlendirme önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Öztürk, S., Işınkaralar, Ö., & Yılmaz, D.** (2021). Restorasyon çalışmaları sonrası yerel halkın algı ve tutumları (Kayseri Kalesi Örneği). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(45), 183-194.

- Bengisu, E.** (2020). Güneydoğu Anadolu Bölge Mimarisi ve Yapılara Yansıması. *Icontech International Journal*, 4(1), 75-80.
- Birinci, S., Kaymaz, Ç. K., & Camcı, A.** (2018). Göbekli Tepe'nin arkeolojik turizm potansiyelinin değerlendirilmesi (Şanlıurfa). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1351-1367.
- Büyükçam, S. F., & Zorlu, T.** (2018). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Geleneksel Konutlarında Mahremiyet. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(2), 422-436.
- Büyükırcalı, M.** (2019). *Şanlıurfa kent merkezinde kabaltılar üzerine tipolojik bir değerlendirm* (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Çelik, K.** (2016). *Restoration of a Traditional Residential Building in Şanlıurfa* (Doctoral dissertation, Izmir Institute of Technology (Turkey)).
- Çiftçi, S. Y.** (2021). Ekolojik mimarlık kapsamında malzeme seçiminin yerel mimarideki yeri; Geleneksel Urfa evleri. (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Davran, M. K., Sevinç, M. R., & Cançelik, M.** (2020). Şanlıurfa İli Köylerinde Yaşlıların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Durumları ile Yoksulluk ve Yaşlılık Algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 1-17.
- Erçetin, S.** (2020). Geleneksel Urfa Evlerinde Çıkma. *Akdeniz Sanat*, 14(26), 151-168.
- Erdem, İ.** (2018). *Şanlıurfa'da yapı avlularının doğal havalandırmasının incelenmesi* (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Gayberi, Ş. İ., & Dalkılıç, N.** (2021). Geleneksel Urfa Evlerinin Ahşap Tavan Yapım Teknikleri ve Süslemeleri. *Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 133-146.
- Geçen, F., & Kösem, A.** (2018). Türk Kerpiç Mimarisi ve Cumhuriyet Sonrası Kerpiç Evlerin Türk Resim Sanatındaki Yeri ve Malatyalı Sanatçıların Eser Örnekleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 52-68.
- Gönül, B. Y., & Açıanal, S.** (2015). Geleneksel Urfa Konutunun Konukevine Dönüşümü: Hacı Abo Evi. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1-31.
- Güney, N. N.** (2022). Geleneksel Mimari Yapılarda Form Özdeşliği ve Malzeme Farklılıkları Üzerine Bir İnceleme: Harran Kümbet Evleri ve Alberobello Trulli Evleri. *Pearson Journal*, 7(21), 271-282.

- Gürbüz, M., & Karabulut, M.** (2008). Kırsal göçler ile sosyo-ekonomik özellikler arasındaki ilişkilerin analizi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (50), 37-60.
- Güzel, A.** (2013). Coğrafi Özellikleri Bakımından Anadolu Şehirlerindeki Geleneksel Konutlar: Şanlıurfa Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 8(12).
- Güzel, A., & Güzel, A.** (2013). Tarih Öncesi Bir Yerleşme Olan Şanlıurfa'nın Kuruluşuna Etki Eden Coğrafi Faktörler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (19), 108-129.
- Hanol, Ö.** (2018). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi geleneksel evlerinde açık ve yarı açık mekanların iklime bağlı olarak incelenmesi* (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).
- Kalak, M., & Ayçam, İ.** (2020). Güneydoğu Anadolu Geleneksel Kentdokularının Ekolojik Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir İnceleme: Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin Örnekleri. Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Akademik Çalışmalar, Dr. Beray Manzak, Editör, Gece Kitaplığı, Ankara, ss.171-197, 2020.
- Karaçizmeli, M.** (2011). *Urfa ili geleneksel konut yapılarının malzeme ve plan tipi farklılıklarının iklimsel performans açısından değerlendirilmesi* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Karadaş, K.** (2017). Şanlıurfa ilinde koyunculuk işletmelerinin sosyo-ekonomik durumu: Siverek ilçesi örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 268-279.
- Karacı, E.** (2023). Geleneksel Viranşehir (Şanlıurfa) Evlerinin Mimari Özellikleri ve Koruma Önerileri. (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Kaynak, S., Arslan, İ., Alancıoğlu, E., & Koçakoğlu, M. A.** (2016). Göçün Sosyo-Ekonomik Sonuçları: Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Uygulama. In *2nd International Congress On Applied Sciences: "Migration, Poverty And Employment" Sep 23-25, 2016-Konya/Turkey 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: "Göç, Yoksulluk Ve İstihdam" 23-25 Eylül 2016-Konya/Türkiye* (p. 11).
- Manci, A. R.** (2013). *Şanlıurfa'nın tarihi alanlarının ödeme istekliliği yöntemi kullanılarak ekonomik değerlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma/A study on the determination of economic values of Şanlıurfa's historical areas by using willingness to pay method* (Doctoral dissertation).
- Öcal, M.** (2013). Türk halk müziğimizde toplu çalma söyleme geleneği. *Folklor/Edebiyat*, 19(75), 129-158.

- Ökten, Ş., & Çeken, H.** (2008). ŞanlıUrfa'nın Turizm Pazar Potansiyeli ve GAP Bölgesi Kalkınmasındaki Önemi. *Verimlilik Dergisi*, (1), 107-125.
- Parvaresh, H.** (2013). *Mekansal kurgu özellikleri açısından İran, Yazd-Türkiye, Şanlıurfa geleneksel konutları üzerine bir araştırma* (Master's thesis, Anadolu University (Turkey)).
- Payaslı Oğuz, G., & Arkan, E.** (2019). Geleneksel Siverek Evlerinin Mimari Analizi. *Journal of International Social Research*, 12(65).
- Selvi, Y., & Melikoğlu, Y.** (2017). Sınırım Estetik Nesneleri: Şanlıurfa'da Tarihi Kapı Tokmakları ve Halkaları. *Journal of International Social Research*, 10(53).
- Siverekli, E., & Saruşık, G.** (Eds.). (2019). *Şanlıurfa ili kırsal kadın profili demografik, sosyo-ekonomik ve istihdam perspektifli bir araştırma*. Ekin Basın Yayın.
- Söğüt, Ö., Sayhan, M. B., Gökdemir, M. T., Kaya, H., Al, B., Orak, M., & Ustündağ, M.** (2011). Türkiye'nin Güneydoğusunda, Şanlıurfa ve Çevresinde Özkıyım Girişimlerinin Değerlendirilmesi. *Journal of Academic Emergency Medicine/Akademik Acil Tıp Olgu Sunumları Dergisi*, 10(1).
- Sönmez, M., & Akgül, V.** (2013). Şanlıurfa şehrinin alansal gelişiminin tarihi yapıların konumları ve uydu görüntüleri ile belirlenmesi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (61), 45-62.
- Şahap, A.** (2015). *Uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri kullanarak şehirselleşmenin arazi kullanımına etkisi: Şanlıurfa şehri örneği/The effects of urban development on land use by means of remote sensing and geographic information system: A case study in Şanlıurfa city* (Doctoral dissertation).
- Şahinalp, M. S.** (2006). Şanlıurfa Şehri'nin Kuruluşuna Etki Eden Etmenler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(1), 105-127.
- Tanrıverdi, M.** (2019). *Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) tabanlı çok ölçütlü karar analizi ile şanlıurfa il merkezi'nin taşkın alanlarının belirlenmesi/Determination of flood areas of Şanlıurfa provincial center by multi-criteria decision analysis based on geographic information systems (GIS)* (Doctoral dissertation).
- Tel, H. Ö.** (2021). Sürdürülebilir Malzeme olan Urfa Taşının Tarihsel Süreçte ve Peyzaj Mimarlığında Kullanımları: Şanlıurfa Örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 23(3), 742-753.

- Turan, G.** (2009). *Yeni işlev verilen geleneksel Urfa evlerinde koruma sorunları* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Yarış, S.** (2020). Geleneksel Diyarbakır Evlerinde Taş Figürler. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 170-186.
- Yüksel, İ.** (2018). Geleneksel Urfa Evi'nin Turizm Amaçlı Dönüşümünde "Sıra" Geleneğinin Kullanılması. *Online Journal of Art & Design*, 6(2).
- Acun, H.** (2010). *Türk kültüründe taşlar*. Atatürk Kültür Merkezi.
- Arseven, C. E.** (1984). *Türk Sanatı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kuban, D.** (1981). *Türkiye sanatı tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Küçükerman, Ö. & Güner, Ş.** (1995). *Anadolu Mirasında Türk Evleri*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kürkçüoğlu, A. C., & Küçük, Y.** (2011). *Urfa:" fotoğraflarla evvel zaman içinde..."*. Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.
- Yüzül, S.** (2011). *Şanlıurfa Ellisekiz Meydanı mimari değerlendirmesi ve abacılar evi restorasyon önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.

EKLER

EK-1. BÖLGEDE KULLANILAN MİMARİ TERİMLER

Avlu: Evlerde günlük hayatın önemli bir bölümünün geçtiği mekandır. Eyvan, odalar, mutfak, ahır, kiler ve üst kata çıkışı sağlayan merdivenler avluyu sınırlayan mekanlardır. Avluların ortalarında genellikle birer havuz yer almaktadır. Havuzun yakınında da etrafı korkuluklarla çevrili çiçeklik kısmı bulunmaktadır. Evlerin sokağa bağlantısı avlu kapıları ile sağlanmaktadır. Kare veya dikdörtgen planlı üzeri çapraz veya sivri tonozla örtülü “kapı arası” denilen bir mekân ile avluya girilmektedir.

Eyvan: Geleneksel Urfa evlerinin en önemli birimlerinden biridir. Eyvanlar dikdörtgen planlıdır ve her iki yanında birer oda bulunmaktadır. Genellikle eyvanlar avlu kotundan yüksekte yapılmışlardır. Avludan eyvana basamaklarla çıkılmaktadır.

Gezenek: Üst katta bulunan eyvanların önünde “gezenek” denilen bir bölüm görülmektedir. Gezeneğin üstü açık, avluya bakan ön kısmı korkulukludur. Eyvanın döşemesi önündeki gezeneğin döşemesinden bir basamakla ayrılmaktadır. Eyvanın iki yanında bulunan odalara eyvandan veya gezenekten geçilmektedir.

Odalar: Urfa evlerinde değişik ihtiyaçlara cevap veren odalar bulunmaktadır. Odaların sayısı evin büyüklüğüne göre değişmektedir. Evin genel planlanmasında odaların yönü ve yeri esas alınmıştır. Odalar genellikle kare veya dikdörtgendir. Boyutları aşağı yukarı birbirinin aynıdır. Odaların tavanları oldukça yüksektir ve duvarlarda nişler yer almaktadır.

Kiler- Zerzembe: Evlerde kışlık yiyeceklerin depolandığı mekanlardır. Genellikle avlu zemininden daha alt seviyede yapılmıştır. Genellikle dikdörtgen olan bu mekanlar çapraz tonoz ile örtülmüştür.

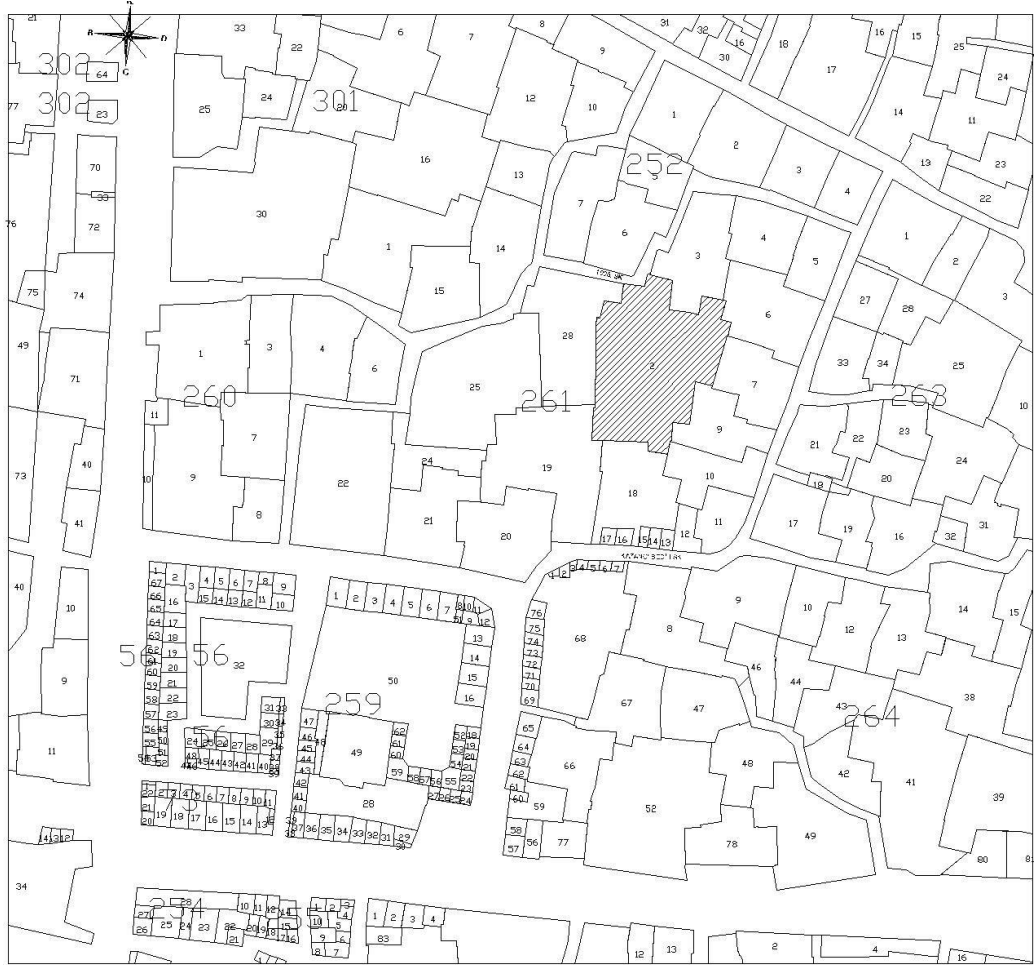
Ahır- Develik: Genellikle zemin katta yer alan bu mekanlar dikdörtgendir ve üstleri çapraz tonozla örtülmüştür.

Mutfak- Tandırlık: Bu mekanlar evlerin haremlik bölümünde yer almaktadır. Avluya açılmaktadırlar. İçinde ocaklar ve nişler bulunmaktadır.

Hela: Evlerde helalar bazen avluya bazen de kapı arası bölümüne açılmaktadır. Avluda merdiven altında veya bir köşede yer almaktadır.

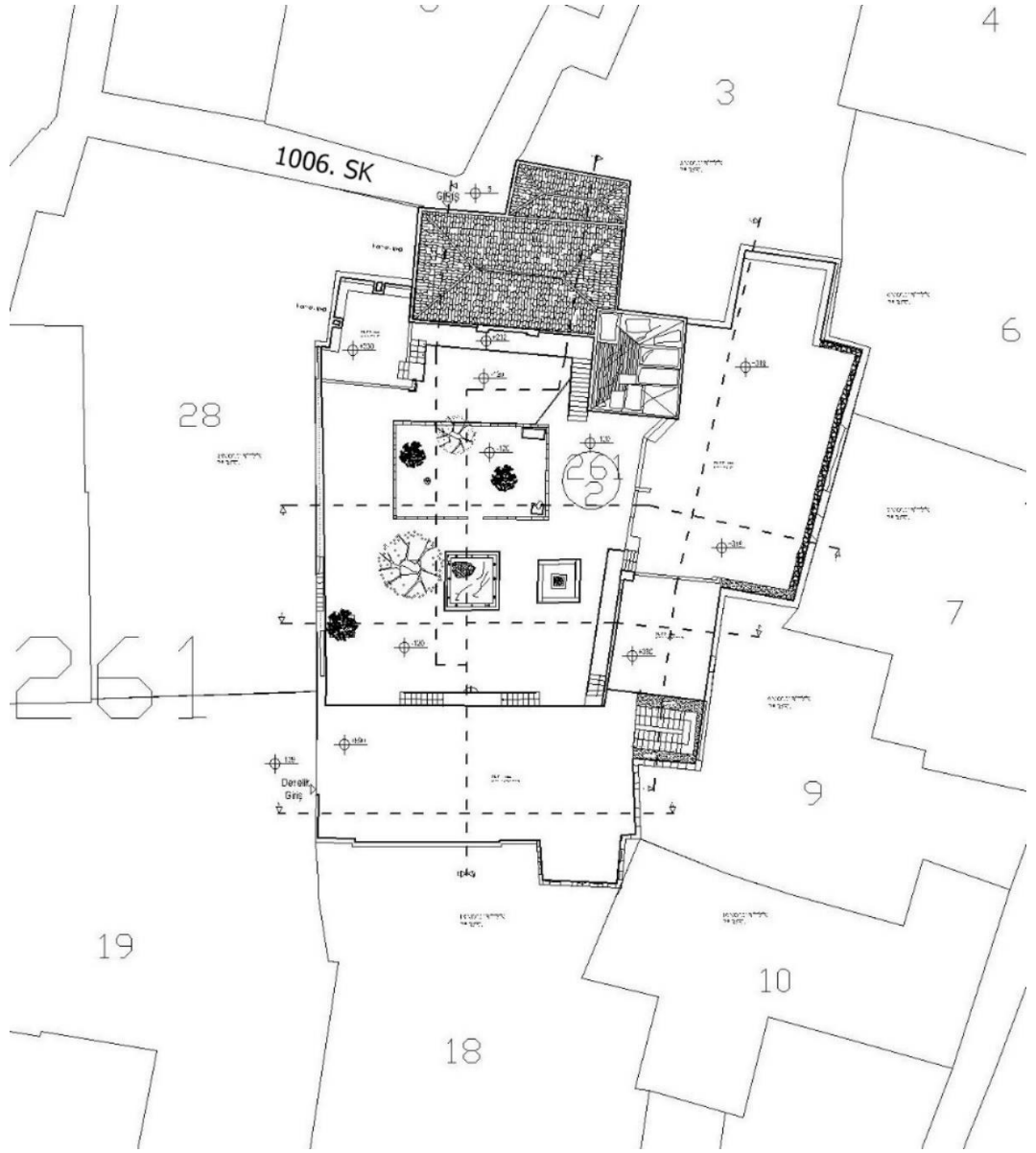
Hamam: Urfa'daki evlerde hamam bölümüne çok az rastlanılmaktadır. Bazı evlerde de gusülhaneler görülmektedir.

EK-2. RÖLÖVE ÇİZİMLERİ

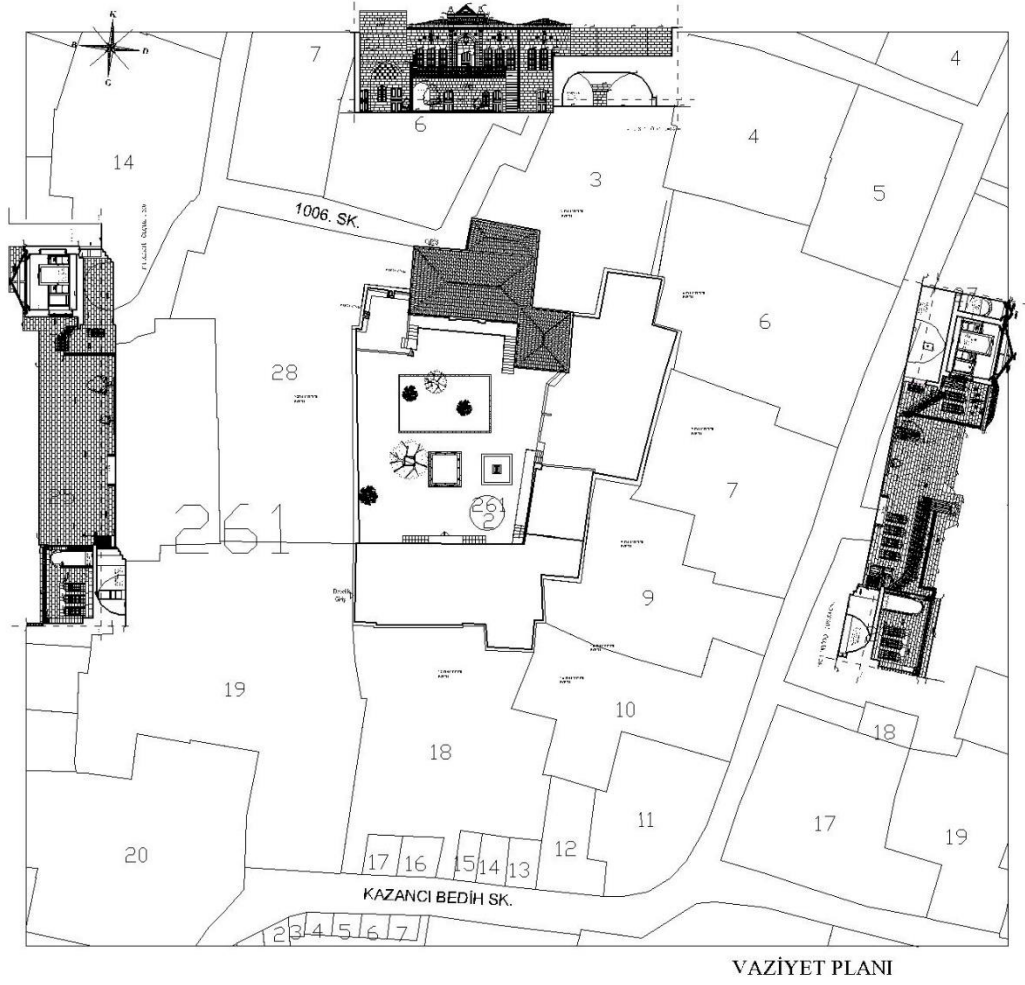

KONUM PLANI

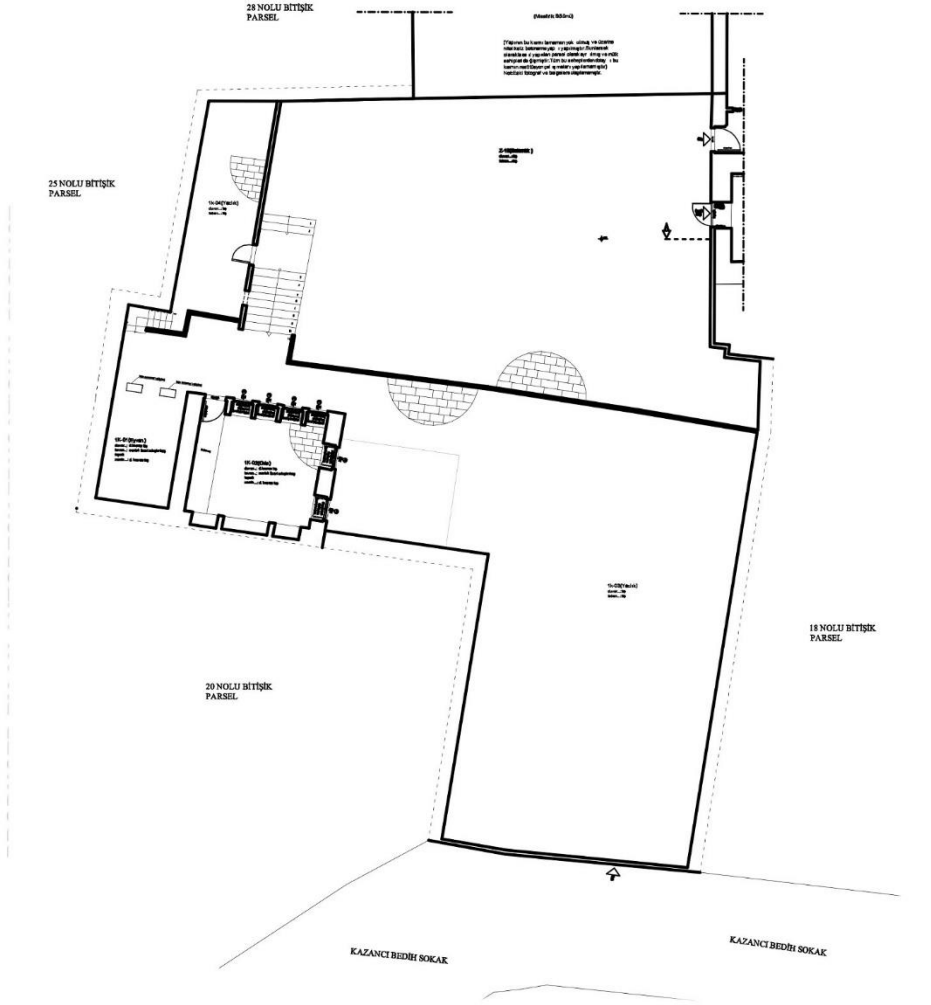
Şekil 0.1. Yapının Kentteki Konumu

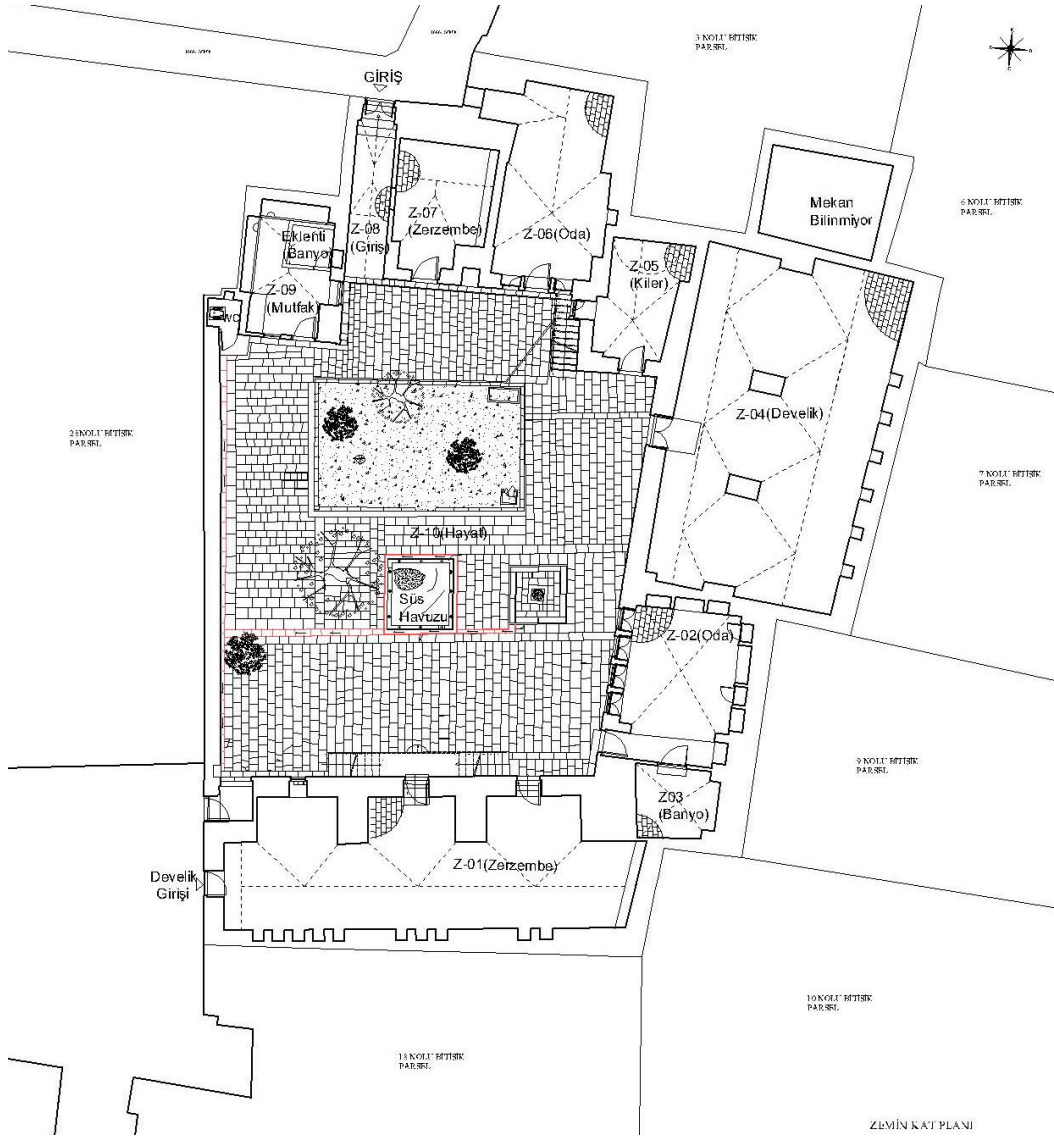
Şekil 0.2. Yapının Konumu-2

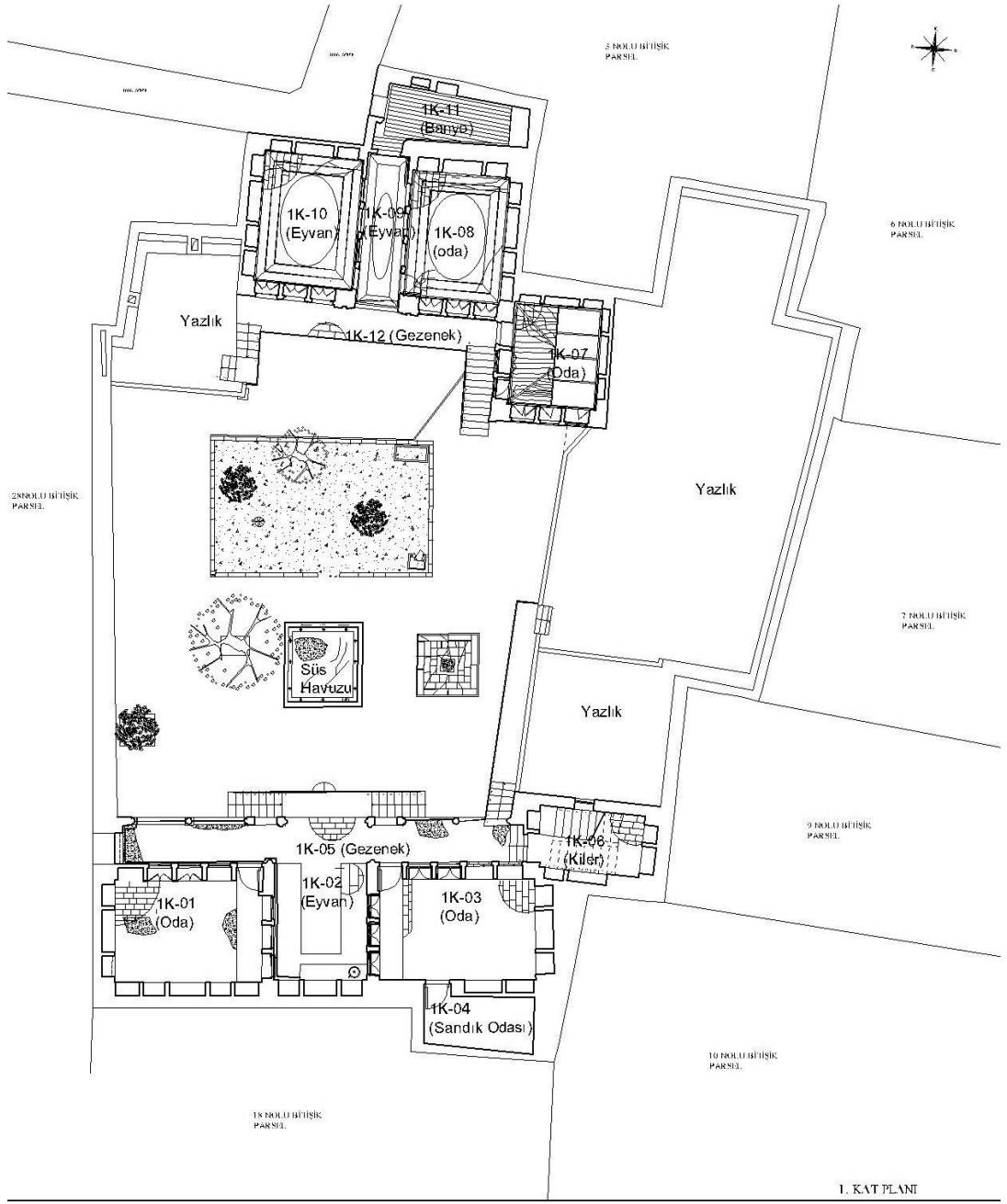
Şekil 0.3. Vaziyet Planı

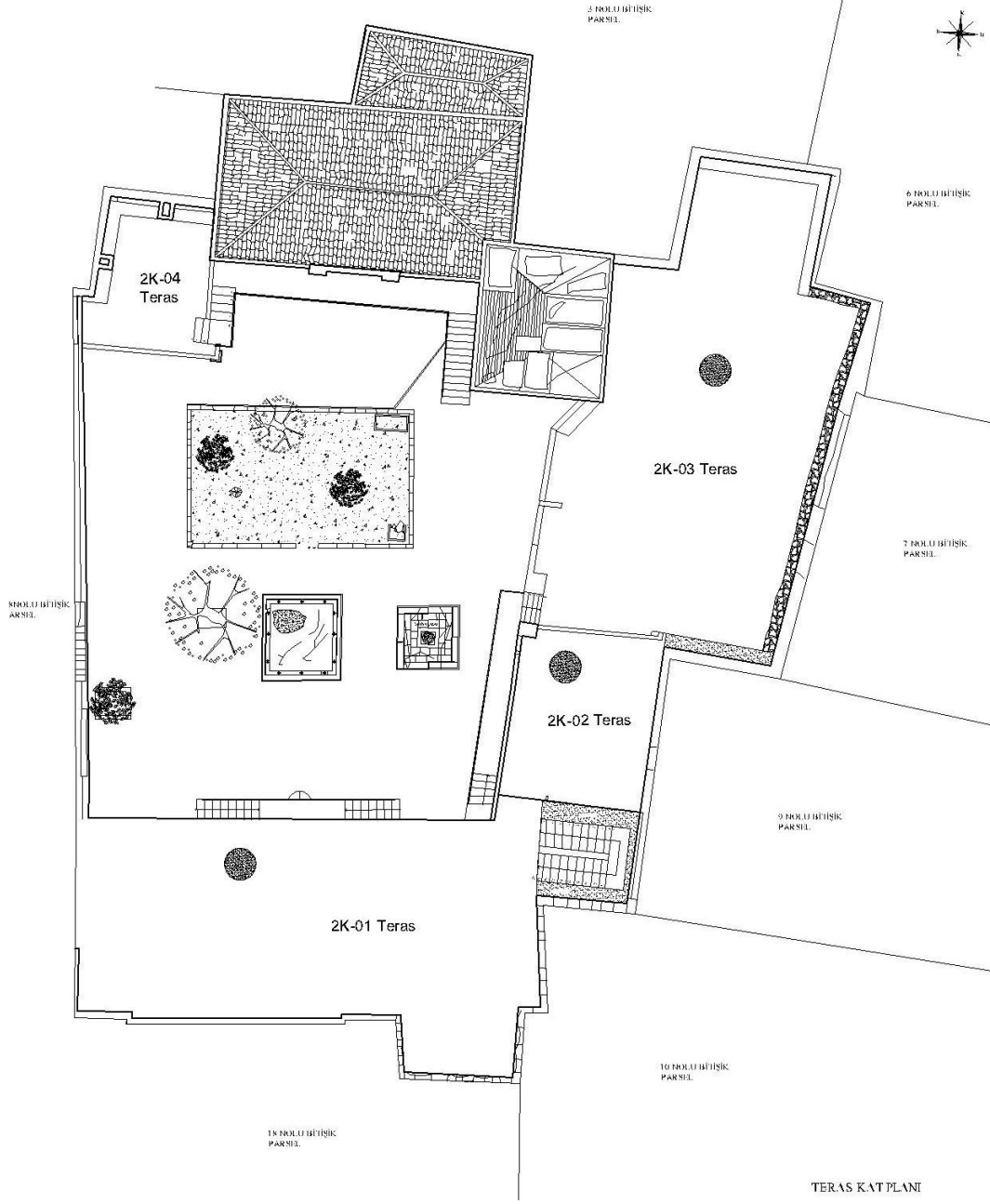
Şekil 0.4. Yapının Planı

Şekil 0.5. Zemin Kat Planı

Şekil 0.6. 1. Kat Planı

Şekil 0.7. Teras Kat Planı

EK-3. FOTOĞRAF ALBÜMÜ (RESTORASYON ÖNCESİ)

Fotoğraf 1. Z 02 Oda Kuzey Yönü

Fotoğraf 2. Z 02 Oda Batı Yönü

Fotoğraf 3. Z 02 Oda Güney Yönü

Fotoğraf 4. Z02 Oda Kapı Eşiği

Fotoğraf 5. Z 01 Develik

Fotoğraf 6. Kuzey Cephe Çıkış Merdiveni

Fotoğraf 7. 1k 10 Nolu Oda Kuzey Yönü

Fotoğraf 8. 1k 10 Nolu Oda Tepe Penceresi

Fotoğraf 9. 1k 10 Nolu Oda Tavan Duvar Detay

Fotoğraf 10. 1K 09 Eyvan

Fotoğraf 11. 1K 08 Nolu Oda Kuzey Yönü

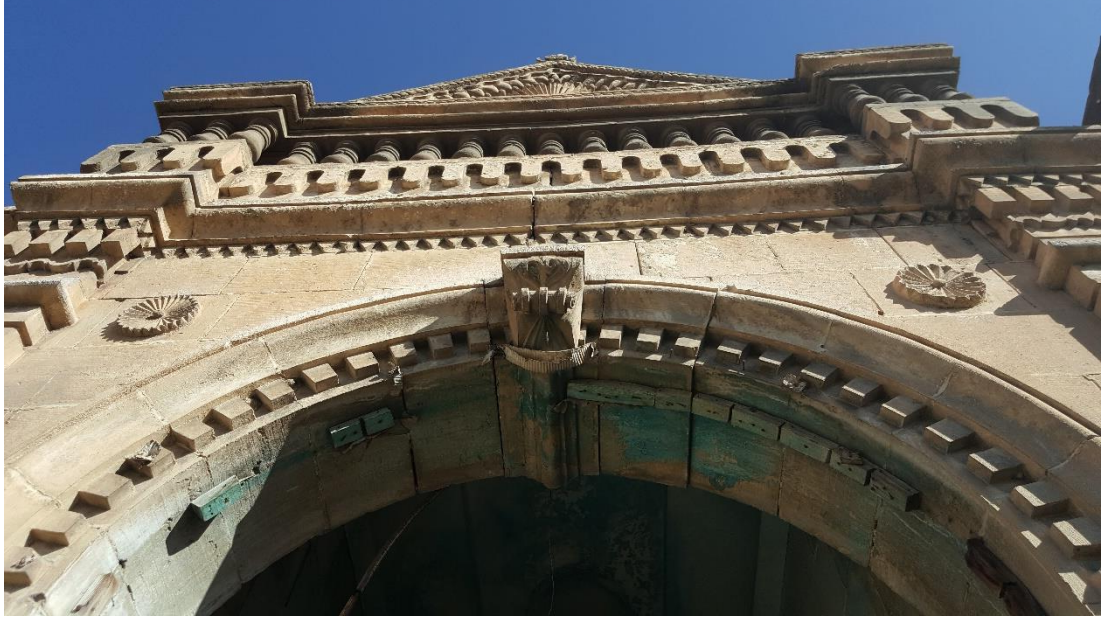
Fotoğraf 12. 1K 08 Nolu Oda Güney Yönü

Fotoğraf 13. Kuzey Cephe 1. Kat Gezenekten 1K 07Nolu odaya bakış

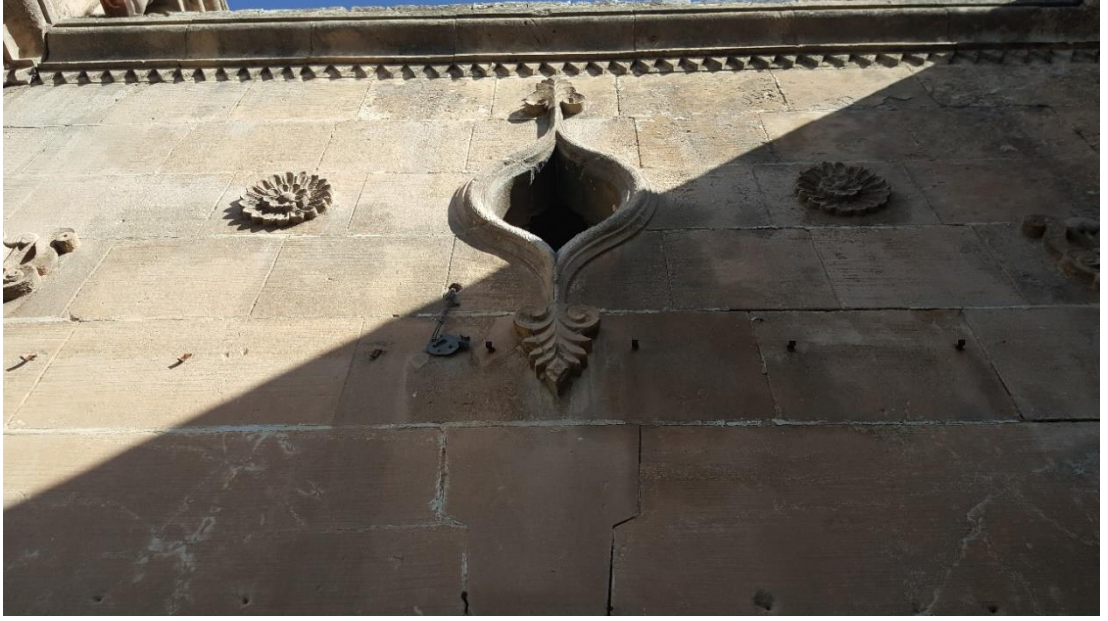
Fotoğraf 14. Kuzey Cephe Süsleme Örnekleri

Fotoğraf 15. Kuzey Cephe Kemerli Eyvan Üstü Süsleme Örneği

Fotoğraf 16. Kuzey Cephe Kemerli Eyvan Üstü Süsleme Örneği

Fotoğraf 17. Kuzey Cephe Kuş Takası ve Süsleme Örnekleri

Fotoğraf 18. Kuzey Cephe Kuş Takası ve Süsleme Örnekleri

Fotoğraf 19. Kuzey Cephe Genel Görünüm

Fotoğraf 20. Kuzey Cephe Çıkış Merdiveni Yan Profili

Fotoğraf 21. Ss Havuzu Süsleme rneği

Fotoğraf 22. Ss Havuzu Genel Görünümü

Fotoğraf 23. Z 09 Tandırılık Cephe Görünümü

Fotoğraf 24. WC

Fotoğraf 25. Kuzey Cephe

Fotoğraf 26. 1K 02 Eyvan Genel Görünümü

Fotoğraf 27. 1K 05 Gezenek sonu niş görünümü

1K 05 Nlou Gezenekten Kuzey Cepheye Bakış

Fotoğraf 29. Yazlık Dam Genel Görümü

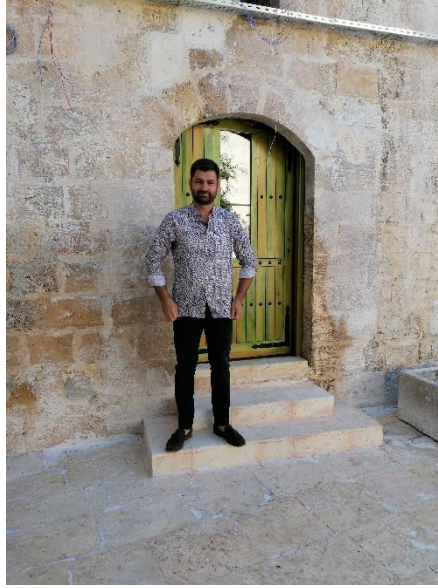

Fotoğraf 30. Yazlık Dama Giriş

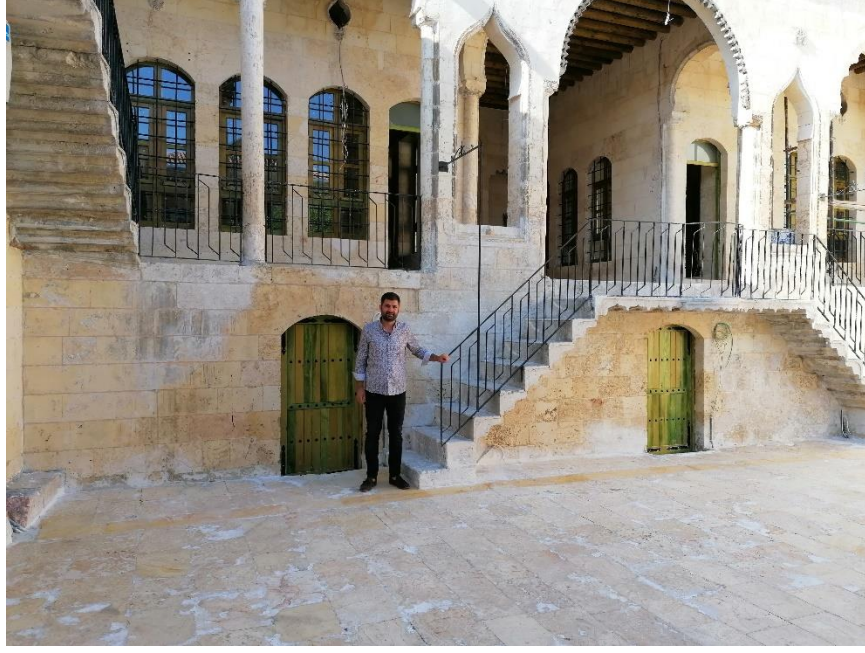

Fotoğraf 31. Kuzey Cephe Genel Görünüm

EK-4. FOTOĞRAF ALBÜMÜ (RESTORASYON SONRASI)

Fotoğraf 32. Zk04 Nolu Develik Giriş Kapısı

Fotoğraf 33. Güney Cephe Genel Görünümü

Fotoğraf 34. Kuzey Cephe Genel Görünüm

Fotoğraf 35. Kuzey Cephe Süsleme rneği

Fotoğraf 36. Seyis Odası Genel Görünüm

Fotoğraf 37. ZK 04 Develik Genel Görünüm

Fotoğraf 38. ZK 04 Develik Genel Görünüm

Fotoğraf 39. 1K 03 Nolu Oda Genel Görünüm

Fotoğraf 40. Yazlık Dam Genel Görünüm

Fotoğraf 41. Güney Cephe Kemerli Girişinden Kuzey Cepheye Bakış

Fotoğraf 42. Güney Cephe Genel Görünüm

Fotoğraf 43. Avlu Genel Görünüm

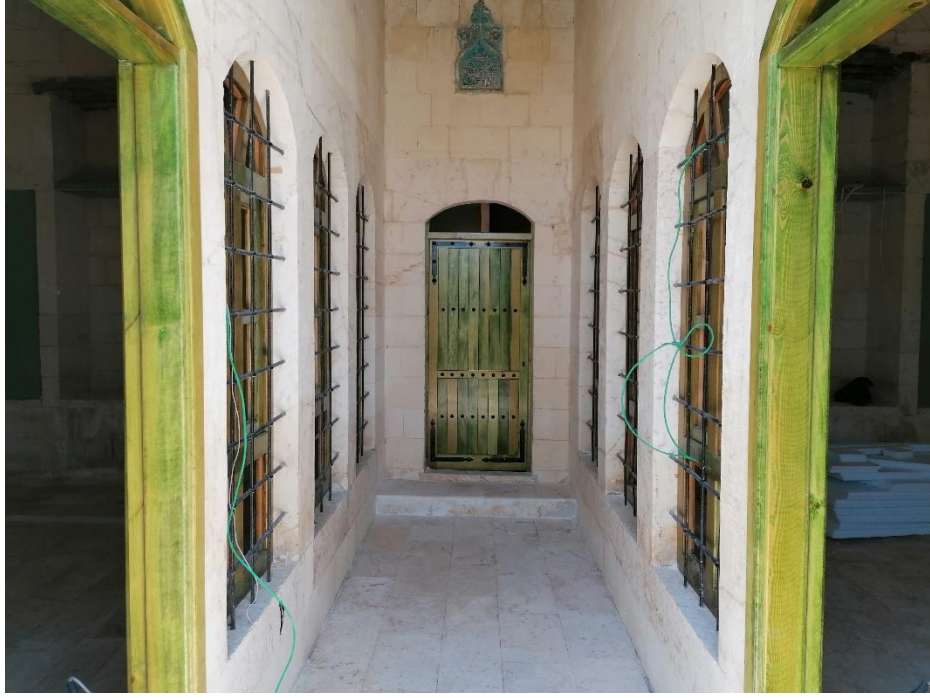
Fotoğraf 44. 1K 03 Nolu Oda Ahşap Mertek Genel Görünümü

Fotoğraf 45. Ahşap Kepenk Genel Görünümü

Fotoğraf 46. Demir Korkuluk Genel Gönümün

Fotoğraf 47. 1K09 Eyvan Genel Görünümü

Fotoğraf 48. Zk 09 Develik Giriş Kapısı

Fotoğraf 49. Güney Cephe Genel Görünüm

Fotoğraf 50. Kuzey Cephe Genel Görünüm

Fotoğraf 51. Ahşap Kepenک Genel Görünüm

Fotoğraf 52. 1K 02 Eyvan Genel Görünüm

Fotoğraf 53. Kuzey Cephe Genel Görünüm

Fotoğraf 54. Güney Cephe Restorasyon Sonrası Genel Görünümü

Fotoğraf 55. Avlu Genel Görünümü

Fotoğraf 56. 1007 Nolu Sokaktan Girilen Tonozlu Giriş Bölümü

Fotoğraf 57. Z09 Tandırılık Genel Görünüm